

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Leona Rymiecová

**Právo na účinné vyšetřování
v judikatuře ÚS a ESLP**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Mulák, Ph. D.

Katedra: trestní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 17. 6. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 183 760 znaků včetně mezer.

Leona Rymiecová

diplomantka

V Praze dne 17. 6. 2024

Poděkování

Velmi děkuji mamince a tatínkovi, taktéž mladšímu bráškovvi, jakož i širší rodině za výraznou podporu během studia. Neméně děkuji mým skvělým kamarádům, kteří byli zejména psychickou podporou.

Taktéž velké díky patří panu doktorovi Jiřimu Mulákovi za cenné rady v průběhu vedení mé práce.

Obsah

Úvod	5
1. Vymezení práva na účinné vyšetřování	9
1.1. Východiska práva na účinné vyšetřování a základní filosofické přístupy	9
1.2. Vznik práva na účinné vyšetřování z práva na život.....	18
1.3. Problémy interpretace a aplikace věcného rozsahu s ohledem na charakter práva na účinné vyšetřování.....	21
1.3.1. Procedurální aspekt lidských práv	21
1.3.2. Závažnost zásahu do materiálního práva	24
1.3.3. Právo na život v souvztažnosti k závažnosti.....	25
1.3.4. Mučení, ponižující, kruté a jiné nelidské zacházení v souvztažnosti na závažnost	32
1.3.5. Zákaz otroctví a nucených prací v souvztažnosti na závažnost.....	35
1.3.6. Ochrana majetkových práv v souvztažnosti na závažnost.....	36
1.3.7. Účinná ochrana	37
2. Atributy práva na účinné vyšetřování	40
2.1. Kvalitativní náležitosti práva na účinné vyšetřování	40
2.1.1. Efektivnost jako důkladnost a dostatečnost.....	41
2.1.2. Nestrannost a nezávislost.....	43
2.1.3. Rychlost	45
2.1.4. Kontrola veřejnosti	46
2.1.5. Hájitelná tvrzení.....	47
3. Nepřímé vyjádření práva na účinné vyšetřování v trestním řádu	49
3.1. Účel trestního řízení	51
3.2. Vztah práva na účinné vyšetřování k některým základním zásadám.....	54
3.2.1. Zásada legality	55
3.2.2. Zásada obžalovací.....	57
3.2.3. Zásada ochrany práv poškozeného	58
4. Subjekt práva na účinné vyšetřování	59
4.1. Východiska postavení poškozeného ve vztahu ke státu a pachateli.....	59
4.2. Poškozený, oběť a postavení oznamovatele	60
4.2.1. Poškozený a oznamovatel.....	63
4.3. Dispozice poškozeného s řízením	65
4.4. Další práva a ochrana poškozeného nezakládající přímou dispozici poškozeného	68
4.4.1. Právo nahlížet do spisu	69
4.4.2. Právo podávat důkazní návrhy.....	70
4.4.3. Žádost podle § 157a tr. řádu	71
4.4.4. Právo podávat stížnosti proti rozhodnutím orgánů činných v trestním řízení	72

4.4.5. Dozorová a dohledová oprávnění	72
4.4.6. Vyrozumívání, doručování, a poučovací povinnost	75
5. Úvahy de lege ferenda.....	76
5.1. Možnost zavedení výslovné úpravy práva na účinné vyšetřování v trestním řádu oproti možnosti soukromé obžaloby	76
Závěr.....	81
Seznam zkratk.....	84
Seznam použitých zdrojů	85
Právo na účinné vyšetřování v judikatuře ESLP a ÚS	93
Abstrakt	93
Klíčová slova:.....	94
Abstract	95
Key words:	96

Úvod

Diplomová práce se zaměřuje na problematiku práva na účinné vyšetřování jakožto lidského práva vyvozeného rozhodovací praxí Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) z hmotněprávních práv obsažených v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Povinnost vést vyšetřování není závislá na formálních fázích řízení a náleží subjektu práva při vznesení tzv. „*hájitelných tvrzení*“.¹ Obsahem práva je povinnost orgánu činných v trestním řízení a tomu odpovídající oprávnění věc vyšetřit řádně, tedy nestranně a nezávisle, dostatečně a důkladně, též rychle za současné kontroly veřejnosti.² Nárok na účinné vyšetřování zakládá pouze povinnost tzv. „*náležitě péče*“.³ Státu vyplývá z práva povinnost vyvinout kvalifikovanou snahu řádně vyšetřit závažná porušení lidských práv.⁴

Právo není výslovně zakotveno v českém trestním řízení a jeho uplatnění je možné pouze nepřímo, což činí v praxi značné aplikační problémy. S ohledem na tuto skutečnost se jedná o problematiku aktuální a významnou. Právo na účinné vyšetřování bylo formulováno praxí soudů, která lépe reflektuje nedostatky absence přímé úpravy v trestním řádu. Judikatura především určuje věcný rozsah práva na účinné vyšetřování a klíčovým je způsob, jakým Ústavní soud (dále jen „ÚS“) implementuje tento závazek do vnitrostátního práva. Ústavní soud zohledňuje rozhodovací praxi ESLP v kontextu převažující kontinentální povahy českého práva, avšak současně zohledňuje jednotlivce jako subjekt práva. Na druhé straně trestní řád nedostatečně zohledňuje právo na účinné vyšetřování z důvodu absence rekonstrukce trestního řádu, která by umožnila zohlednit vývojové trendy v oblasti práva na účinné vyšetřování a právo zůstává v gesci soudní soustavy.

Téma jsem zvolila z důvodu potřeby konfrontace práva na účinné vyšetřování se současnou právní úpravou v trestním řádu a vyhodnocení poznatků z existující judikatury o jeho aplikaci. Ke zvolení tématu mě rovněž inspirovaly skutečné případy, které vedly k formulaci předmětného práva v judikatuře ESLP. Poslední řečený soud pomocí evolutivního výkladu⁵ reaguje na velmi závažné porušení tohoto práva, čímž zdůrazňuje hodnotovou potřebu ochrany zranitelných jednotlivců.

---

¹ K tomu blíže: např. GRIVNA, Tomáš. a ŠIMÁNOVÁ, Hana. *Právo poškozeného na účinné vyšetřování*. In: Přípravné řízení dnes a zítra, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s.107.

² Tamtéž.

³ Srov. Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 527/23 ze dne 12. 6. 2024, bod. 151

⁴ Tamtéž.

⁵ Srov. kap. 1.1.

Problematika vyžaduje ochranu a zohlednění autonomní aktivity osob, které se střetávají se zájmy trestního řízení. Ostatně i na vnitrostátní úrovni Ústavní soud uvádí, že „*vyspělost a humanita každé společnosti se pozná přístupem k nejzranitelnějším osobám...*”⁶ Studium pramenů k právu na účinné vyšetřování mi umožnilo lépe pochopit základní uspořádání vztahů v trestním řízení a postupy orgánů činných v trestním řízení, které jsou zásadní pro jednotlivce, kterému právo na účinné vyšetřování náleží.

Výzkumnou otázku jsem si položila takto: „*Je při současném přístupu ESLP a ÚS k charakteristikám a subjektu práva na účinné vyšetřování nastavena ochrana práva na účinné vyšetřování dostatečně?*” Tato hlavní otázka zahrnuje dvě podotázky: „*Jaký vliv má přístup ÚS k jednotlivým charakteristikám práva s ohledem na ESLP?*“, „*Reflektuje vhodně nepřímou vyjádřenou ochranu subjektů práva na účinné vyšetřování okruh subjektů a rozsah tohoto práva a jejich postavení v trestním řízení?*” Přístup soudů k těmto otázkám ovlivňuje provedení práva v zákoně č. 141/1961 Sb., „o trestním řízení soudním“, (dále jen „tr. řádu“), což vede k účinnější ochraně jednotlivců v tr. řízení. V tomto kontextu bude mimo jiné zkoumáno, zda nepřímá úprava v trestním řádu dostatečně reflektuje okruh subjektů a rozsah práva.

Přístup ESLP k právu na účinné vyšetřování byl již v minulosti nezvratným východiskem pro významnou normativní změnu. Nedostatek účinné ochrany shledal soud v případě Eremiášová Pechová proti České republice, což mělo za následek vznik generální inspekce bezpečnostních sborů.⁷

Pokládám si za cíl práce, analyzovat judikaturu ESLP, která je východiskem práva a jeho dynamickým tvůrcem, a tím se pokusit výzkumné otázky odpovědět. Dále se v této souvislosti zaměřím na judikaturu Ústavního soudu, která interpretuje závěry ESLP v českém právním řádu. Práce bude rovněž komparovat závěry soudů se současnou naukou a platnou úpravou tr. řádu, přičemž cílem je zohlednit plánovanou rekonstrukci trestního řádu a přispět vlastními úvahami k bodům, které by rekonstrukce měla adresovat. Není v možnostech práce zabývat se právem zcela komplexně, neboť to neumožňuje vazba práva na věcný rozsah jednotlivých práv Úmluvy.

Práce je z významné části analýzou praxe soudů, na druhé straně nelze odhlédnout od příspěvků trestněprávní nauky k této otázce. Prvním krokem při analýze rozhodovací praxe ESLP bylo prozkoumání souhrnů judikatury v ročních průvodcích ESLP⁸, přičemž tato prvotní analýza posloužila spíše jako východisko pro identifikaci práv, u kterých bylo v minulosti příznáno

---

⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1559/20 ze dne 10. 11. 2020, bod 18.

⁷ K tomu blíže. KONŮPKA, Petr. *Výkon rozsudků ESLP*. In: Evropská úmluva o lidských právech – praktický průvodce, Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2022, s. 73.

⁸ Srov. dostupné z: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_2_eng [cit. dne 17. 6. 2024]

právo na účinné vyšetřování. Následně jsem přistoupila k detailnější analýze judikatury prostřednictvím databáze HUDOC. V případě ESLP jsem se zaměřila převážně na klíčové případy. Postupovala jsem chronologicky podle vyhlášení rozhodnutí. Vyhledávala jsem judikáty shledávající porušení nebo naopak neporušení práva v daných člancích. Judikaturu Ústavního soudu jsem analyzovala taktéž chronologicky, včetně marginálních odmítajících usnesení, neboť i ta formují praxi budoucího rozhodování Ústavního soudu v nálezech.

Teze formulované trestněprávní naukou sloužily především jako interpretační vodítko pro analyzovanou judikaturu a pro konfrontaci jejích závěrů s účinnou úpravou. Interpretace se jedná o problematiku velmi složitou vzhledem k návaznosti pojmů na materiální práva Úmluvy, závažnosti a současné podrobné konkretizaci jednotlivých dílčích aspektů. Právo na účinné vyšetřování bylo judikaturou ÚS implementováno do vnitrostátního práva poměrně nedávno, přesto však nabývá stále většího významu. V současnosti je předmětem několika právních učebnic, odborných textů a monografií. Pozornosti se mu dostává od předních odborníků v oboru trestního a ústavního práva.

Repík je autorem jednoho z výchozích děl. Jeho monografie Evropská Úmluva o lidských právech jako jedna z prvních v českém prostředí klasifikuje případy, v nichž je povinnost vést účinné vyšetřování dovozena.⁹ Autor uvádí genezi vzniku jako procedurálního závazku u práva na život z čl. 2 Úmluvy, rovněž rozvádí povinnost vést účinné vyšetřování u čl. 3 Úmluvy, tedy zákazu mučení a nelidského zacházení a čl. 5 Úmluvy v souvislosti s právem na osobní svobodu a bezpečnost.¹⁰ Judikatura od doby vydání této monografie prodělala značný dynamický vývoj, přesto však stále setrvává na některých principech vymezených v tomto díle.

K dnešnímu dni již právo na účinné vyšetřování obsahují také některé učebnice, a to např. učebnice Trestní právo procesní Fenyka, Císařové, Gřivny a dalších autorů. Pasáž věnovanou problematice práva na účinné vyšetřování zde zpracovali Fenyk a Provazník. Autoři konstatují právo na účinné vyšetřování jako „*zdroj posunu v náhledu na poškozeného jako pouhý trpný zdroj důkazů.*”¹¹ Pasáž je velmi kvalitní syntézou dosavadních poznatků o právu na účinné vyšetřování. Vymezuje pojmy jako hajitelné tvrzení, které povinnost vést účinné vyšetřování zakládá. Taktéž obsahuje některé články Úmluvy, na něž je právo navázáno, z nichž explicitně jmenují povinnost vést účinné vyšetřování v čl. 2, 3 a 4 Úmluvy.¹²

---

⁹ K tomu blíže: REPÍK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, s. 53 a násl.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ FENYK, Jaroslav., PROVAZNÍK, Jan. *Právo na účinné vyšetřování*. In: Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 252.

¹² Tamtéž.

Výše uvedená metodologie se napříč kapitolami prolíná. Při její aplikaci je ve výchozí části práce nezbytná, zejména metoda deskripce spojená s analyticko-syntetickým přístupem při představování a vyhodnocování jednotlivých filosofických konceptů. Smysl kapitoly spočívá v tom, že právo na účinné vyšetřování jako lidské právo pramení z myšlenky potřeby ochrany jednotlivce.

V následující části používám především analýzu judikatury. Zabývám se problematickými charakteristikami práva na účinné vyšetřování a jeho aspekty, které ztěžují jeho provedení do vnitrostátního práva. Ústavní soud nevyhnutelně zohledňuje vnitrostátní kvalifikaci trestných činů, a proto se jeho pohled na závažnost činů odlišuje od pohledu ESLP. Fenyk s Provazníkem zdůrazňují nevyhnutelnost zohlednění vnitrostátní právní kvalifikace, kterou je konkrétní skutek zasahující do článků Úmluvy.¹³ Aspekty práva jsou velmi často navázány na okolnosti činu a provedení práva do tr. řádu taktéž neusnadňují.

V souladu s postupem ad generalia ad specialia v následující části konfrontuji právo na účinné vyšetřování s platným zněním tr. řádu. Zaměřuji se zejména na názory odborné nauky a snažím se o jejich syntézu při neustálé analýze především judikatury Ústavního soudu. Právo na účinné vyšetřování je nepřímě vyjádřeno skrze vliv poškozeného na průběh řízení, a je tak třeba analyzovat jeho dílčí aspekty ve vztahu k realizaci účelu trestního řízení a některým základním zásadám. Vše zasazuji do kontextu s návrhem rekodifikace nového trestního řádu¹⁴. Navrhovaná rekodifikace obsahuje nepřímě vyjádřené právo na účinné vyšetřování vzhledem k dozorovým a dohledovým oprávněním, a je důležité zkoumat, zda zohledňuje dosavadní přístup soudů k tomuto právu. V souvislosti s připravovanou rekodifikací trestního řádu uplatňuji vlastní závěry metodou dedukce.

V závěru práce se zaměřím na nejzávažnější otázky de lege ferenda. Odborná literatura tyto alternativy rozpracovává, a já se pokusím vyhodnotit jejich potenciál v kontextu zjištění předchozích kapitol.

---

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Srov. verze návrhu tr. řádu k 14. 10. 2022 dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho> [cit. dne 17. 6. 2024]

1. Vymezení práva na účinné vyšetřování

1.1. Východiska práva na účinné vyšetřování a základní filosofické přístupy

Česká republika je podle čl. 10 Ústavy vázána mezinárodními smlouvami, přičemž mezinárodní smlouvy o lidských právech zaujímají v českém právním řádu zvláštní postavení. Ústavní soud dovodil extenzivním výkladem, že lidskoprávní smlouvy jsou zvláštní kategorií smluv postavenou na roveň ústavního pořádku.¹⁵

Významné postavení v hierarchii těchto mezinárodních smluv bezpochyby zaujímá Úmluva, která obsahuje základní katalog lidských, občanských a politických práv v jejich stručnosti. Práva z ní vyplývající konkretizuje judikatura ESLP.¹⁶

Evropský soud pro lidská práva spoluurčuje práva Úmluvy jako účinný nástroj tím, že nalézá ve svých základních metodách interpretace obecné závěry a nezaujímá svojí úlohou pouze soud posuzující jednotlivé věci. V důsledku posuzování konkrétních případů takto může práva spolutvořit a konkretizovat jejich rámec. Konůpka zdůrazňuje, že rozhodnutí ESLP v důsledku nejsou závazné pouze v konkrétní věci, ale požívají rovněž účinku „*res interpretata*“, který působí „*erga omnes*“.¹⁷

S ohledem na dikci nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 lze uzavřít, že se ESLP nachází v roli finálního interpretátora práv¹⁸ zaručených Úmluvou. Je proto velmi významné a zajímavé sledovat, jaké jsou důsledky přejímání judikatury ESLP nejen pro Ústavní soud, ale rovněž pro český trestní řád.

V rámci své rozhodovací praxe dovodil ESLP pozitivní závazek státu na účinné vyšetřování jako lidské právo poškozeného, které lze na úvod v obecnosti vymezit definicí Gřivny a Šimánové jako „*procesní aspekt jednotlivých materiálních práv zaručených Úmluvou*“¹⁹ a jehož dovozením se ochrana zaručená Úmluvou nemůže jevit pouze jako iluzorní a teoretická, ale taktéž musí být účinná.²⁰

¹⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002

¹⁶ KONŮPKA, Petr. *Evropská úmluva o lidských právech – úvod k jejímu použití v praxi*. In: Evropská úmluva o lidských právech: praktický průvodce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2022, s. 10.

¹⁷ KONŮPKA, Petr. *Aplikace úmluvy na vnitrostátní úrovni*. In: Evropská úmluva o lidských právech: praktický průvodce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2022, s. 30.

¹⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002

¹⁹ Např. GŘIVNA, Tomáš. a ŠIMÁNOVÁ, Hana. *Právo poškozeného na účinné vyšetřování*. In: Přípravné řízení dnes a zítra, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 104.

²⁰ K tomu blíže: KONŮPKA, Petr. *Evropská úmluva o lidských právech – úvod k jejímu použití v praxi*. In: Evropská úmluva o lidských právech: praktický průvodce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2022, s. 19.

Blažková vymezuje právo na účinné vyšetřování jako procedurální závazek, který se projevuje v přístupu k ochraně práv poškozených efektivními právními předpisy.²¹ V této souvislosti se také pojednává o implicitním obsažení některých práv v Úmluvě²², jelikož sama o sobě je velmi stručným textem, který by byl bez dalšího výkladu nepoužitelným. Konůpka uvádí, že z Úmluvy vyplývá pozitivní povinnost zajistit minimální standard lidských práv.²³ Již s ohledem na původ Práva na účinné vyšetřování jako judikaturou vymezeného práva je očividné, že jeho postižení definicí není snadné.

Pro bližší pochopení práva na účinné vyšetřování je třeba zohlednit některé filosofické přístupy ve vztahu ke koncepci lidských práv a uspořádání vztahů ve státě. Právo na účinné vyšetřování bylo přiznáno jednotlivci.²⁴ Právo na účinné vyšetřování tudíž nemůže existovat bez subjektu, jemuž bylo přiznáno, v důsledku čehož o něm nelze referovat bez souvztažnosti na postavení poškozeného²⁵, případně jiných osob jako je oznamovatel v českém právním řádu.

Tento jednotlivec bude nevyhnutelně ve vztahu k jiným subjektům, z nichž jedním specifickým subjektem je stát.²⁶ Provozník se domnívá, že současné pojetí trestně procesního vztahu vyplývá ve svém základu z klasické teorie společenské smlouvy.²⁷ Tedy vnímá trestní právo *de lege lata* stále jako prostředek ochrany „*bellum omnium contra omnes*“²⁸, zatímco za důkaz považuje např. čl. 2 odst. 1 Ústavy, zákona č. 1/1993 Sb. (dále je „Ústava“).²⁹ Rovněž přesto dochází k závěru, že monopol státu není pro jednotlivce vždy výhodnější³⁰, což je klasickým zdůvodněním všech společenských smluv. Provozník neodhlíží od rostoucí

---

²¹ BLAŽKOVÁ, Kristýna. *Právo na efektivní vyšetřování*. Dochází na třetím ústavním soudu k výrazné změně v koncepci ochrany základních práv?. Jurisprudence. [online]. 2016, s. 9. dostupné z:

<https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/pravo-na-efektivni-vysetrovani-dochazi-na-tretim-ustavnim-soudu-k-vyrazne-zmene-v-koncepci-ochrany-zakladnich-prav-m-199.html> [cit. dne 17. 6. 2024]

²² REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s. 52.

²³ KONŮPKA, Petr. *Evropská úmluva o lidských právech – úvod k jejímu použití v praxi*. Evropská úmluva o lidských právech: praktický průvodce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2022, s. 17.

²⁴ K tomu blíže: např. MULÁK, Jiří. Possibilities of introduction of subsidiary prosecution in czech criminal proceedings. *The Lawyer Quarterly* [online]. 2018, s. 308. dostupné z:

<https://tlq.ilaw.cas.cz/index.php/tlq/article/view/292> [cit. dne 17. 6. 2024]

²⁵ Pojem osoba poškozená je v kontextu judikatury ESLP třeba interpretovat nezávisle na vnitrostátní úpravě. Aby byla osoba ve vztahu k judikatuře ESLP poškozenou, musí existovat přímá vazba mezi tvrzeným porušením Úmluvy a stěžovatelem. K tomu blíže: RŮŽIČKA, Miroslav. *Poškozený v judikatuře Evropského soudu pro Lidská práva*. In: *Poškozený a adhézní řízení v České republice*. CH Beck, Praha 2007, s. 24.

²⁶ K tomu blíže: PROVAZNÍK, Jan. *Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu?*. *Právník* [online]. 2015, roč. 154., č. 3, s. 229 a násl. dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/3/3.Provaznik_3_2015.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

²⁷ Tamtéž, s. 231.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

ochrany dalších subjektů, jako je např. oběť, nýbrž si pokládá otázku, co by znamenala ochrana práv z její vlastní iniciativy a hodnotí, že by již koncept smluv nemohl obstát.³¹

Závěr o univerzální platnosti smluv přímo rozporují autoři Stejskal a Havránek, přičemž dle autorů nelze tomuto modelu bez dalšího přiznat funkčnost.³² Autoři se kriticky staví k ius naturalismu společenských smluv a tvrdí, že úskalí koncepce společenské smlouvy spočívá v „*propojení zdánlivě všeobecně pochopitelného práva na život individua s univerzálním zájmem na jeho ochraně, což tvůrcům teorií smlouvy dovoluje nárokovat si rovněž univerzální platnost předpokládaných teorií.*“³³ V důsledku předmětného paradigmatu působí monopol státu vždycky „*výhodněji*“.³⁴ Přístup autorů se ovšem vyznačuje jako čistě empirický a vnímají člověka pouze jako „*tabula rasa*“, který se vyvíjí v procesu kulturizace.³⁵ Dobře však z této myšlenky zohledňují dynamickou povahu lidských práv, jelikož se domnívají, že nelze vyvodit legitimitu jejich obecné neměnnosti.³⁶ Výše jsem citovala Konůpkovu myšlenku, že ochrana práv Úmluvy nemá být pouze deklaratorní „*iluzorní*“, ale rovněž „*účinná*“, z čehož vyplývá obsažení pojmu v samotném právu.³⁷ Musíme si tedy nutně položit otázku, jaký filosofický koncept je funkční.

S autory Stejskalem a Havránkem souzním v popisu, že vnímají dynamický a evolutivní aspekt lidských práv, který je při právu na účinné vyšetřování třeba zkoumat, a je nutné sledovat a zohlednit jeho proměny k souvztažnosti na kulturu a společenský vývoj. Taktéž nelze popřít, že právo na účinné vyšetřování je do jisté míry právem případovým, a tudíž těžce popsatelným, jelikož není výslovně vyjádřeno v Úmluvě. Přesto koncepci autorů považuji za příliš empirickou do krajnosti pozitivní popírající renesanci ius naturalismu po druhé světové válce³⁸, v níž je položen základ lidských práv v moderním smyslu jako institucionálně chráněném konceptu omezující státní suverenitu.³⁹

Autorům přisvědčuji, že lidská práva nejsou neměnná dogmata, což pro právo na účinné vyšetřování platí více než pro jiná lidská práva, avšak rozporuji autory v tom, že jsou uměle vytvořena společností. Právo na účinné vyšetřování by mohlo svádět s ohledem na svou

---

³¹ Tamtéž.

³² HAVRÁNEK, Jaromír. a STEJSKAL, Jan. K některým znakům lidských práv. Časopis pro právní vědu a praxi [online]. 2008, s. 346. dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6846> [cit. dne 17. 6. 2024]

³³ Tamtéž, s. 347.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Srov. výše

³⁸ K tomu blíže např. BOGUSZAK, Jirí. Vyústění antinomie jusnaturalismu a juspozitivismu. Právník. 1995, roč. 134, č.6, s. 525 a násl.

³⁹ K tomu blíže např. BEITZ Charles., Charles., GOODIN, Robert. Introduction: Basic rights and Beyond. In: Global basic rights. Oxford University press. 2011, s. 1.

evolutivní⁴⁰ a dynamickou povahu k tomuto přístupu, nicméně i ono má svůj konstantní historický základ a jeho proměnlivost se dá zdůvodnit společenskou potřebou ochrany, kterou je třeba teprve identifikovat, a jež zároveň této společnosti stanovuje jako lidské právo limita. Proto se domnívám, že i přes jedinečnou povahu práva na účinné vyšetřování je třeba jej nahlížet spíše prizmatem koncepcí ius naturalistických, v čemž přisvědčuji Pro vazníkovi. Právem na účinné vyšetřování byl zohledněn jednotlivec, což ani Provazník sám nepopírá, ale na rozdíl od něho si myslím, že koncept společenské smlouvy bez dalšího již v oblasti lidských práv sám neobstojí bez transformace a v trestním právu je třeba zohlednit ještě více také individuální koncepcie.

Domnívám se, že nejlepší filozofické teze, které popisují právo na účinné vyšetřování, poskytuje Blažková. Její pohled akcentuje ochrannou funkci ve smyslu společenských smluv, ale taktéž nutně zohledňuje roli jednotlivce.⁴¹

Blažková právo na účinné vyšetřování zkoumá v souvislosti s „*ochrannou funkcí základních práv*“.⁴² Ochranná funkce základních práv zavazuje stát k aktivnímu chování před zásahy třetích osob.⁴³ Autorka zdůrazňuje, že ochranná funkce základních práv je v judikatuře ESLP vymezená pozitivními závazky státu, a tím se stává co do povahy soudně vymahatelným subjektivním právem na ochranu základních práv před zásahy ze strany třetích osob za současného stanovení limitů tohoto nároku.⁴⁴

Blažková zdůrazňuje souvislost ochranné funkce práva na účinné vyšetřování s hodnotou lidské důstojnosti, přičemž má na mysli lidskou důstojnost jako humanitu v širším smyslu, tedy jako interpretační vodítko.⁴⁵ K ideji důstojnosti Blažková analyzující ve svém příspěvku judikaturu ústavního soudu uvádí, že toto právo znamená „*zákaz činit člověka pouhým objektem státní vůle a vystavit tak osobu jednání, která zpochybňují její postavení*“.⁴⁶ Autorka považuje lidskou důstojnost jako nástroj ochrany lidských práv doplňující pozitivně původní negativní koncepci lidských práv.⁴⁷

---

⁴⁰ K tomu blíže: MALANÍK Michal, Koncepcie evolutivního výkladu – metodologické ukotvení interpretační techniky. Časopis pro právní vědu a praxi [online]. 2016 dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5436> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴¹ BLAŽKOVÁ, Kristýna. Právo na efektivní vyšetřování. Dochází na třetím ústavním soudu k výrazné změně v koncepci ochrany základních práv?. Jurisprudence. [online]. 2016, s. 4. dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/pravo-na-efektivni-vysetrovani-dochazi-na-tretim-ustavnim-soudu-k-vyrazne-zmene-v-koncepci-ochrany-zakladnich-prav.m-199.html> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž, s. 6.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

Jsem toho názoru, že autorka vhodně zasazuje lidské právo na účinné vyšetřování do korektivu důstojnosti, neboť ten se takto stává vodítkem pro stanovení aktivní role jednotlivce ve vztahu k tomuto právu. ESLP korektiv důstojnosti považuje za jeden ze základů interpretace práv Úmluvy.⁴⁸

Autorka zohledňuje určitý ústupek tradičně racionalistických koncepcí související s ochrannou funkcí práv s tím, že do ní včleňuje autonomního aktivního jednotlivce. Pojem „postavení“ staví proti „pojmu objektu státní vůle“.⁴⁹ Souhrnem lze usuzovat, že člověka považuje za autonomní subjekt, jehož nárokům z účinného vyšetřování jsou naproti tomu nastaveny hranice státem.

Je třeba výše citovanému Provazníkovi přisvědčit v tom, že povinnost zajistit právo na účinné vyšetřování v českém právním prostředí je převážným úkolem policejního orgánu a státního zástupce.⁵⁰ Toto uspořádání závisí v monopolu státu na trestní stíhání a obžalobu, a tudíž bude zohledňovat více ochrannou funkci ve smyslu filosofie společenských smluv, nicméně se pokusím níže v práci rozebrat, zda je tento přístup stále vhodný. Ztotožňuji se však s názorem Provazníka, že se jedná o otázku problematickou. Autor netvrdí, že monopol státu by byl funkčním, a je spíše podporovatelem institutů, které tento monopol de lege ferenda prolamují.⁵¹ Repík tvrdí, že vztah mezi trestním právem a lidskými právy je vztahem napětí a povahou ambivalentní. Na jedné straně jednotlivce chrání, přičemž jej zároveň omezuje.⁵²

Právo na účinné vyšetřování jako povinnost zajistit určitý standart trestního řízení souvisí s uspořádáním vztahů ve státě, taktéž má souvislost se zásadami ovládajícími řízení a s tím, zda zásady připouští výjimky z takového uspořádání. Mnoho autorů jako např. Provazník nebo též Gřivna, ve své práci *Soukromá žaloba v trestním řízení*⁵³, se v této souvislosti zabývají možným pozitivním zakotvením soukromé žaloby.⁵⁴ Je otázkou, která koncepce by byla žádoucí

---

⁴⁸ Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci El – Masri proti bývalé republice Jugoslávii ze dne 13. 12. 2012, stížnost č. 9630/09, bod. 207

⁴⁹ BLAŽKOVÁ, Kristýna. Právo na efektivní vyšetřování. Dochází na třetím ústavním soudu k výrazné změně v koncepci ochrany základních práv?. Jurisprudence. [online]. 2016, s. 7 dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/pravo-na-efektivni-vysetrovani-dochazi-na-tretim-ustavnim-soudu-k-vyrazne-zmene-v-koncepci-ochrany-zakladnich-prav-m-199.html> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁵⁰ PROVAZNÍK, Jan. Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu?. Právník [online]. 2015, roč. 154., č. 3, s. 242, dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/3/3.Provaznik_3_2015.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

⁵¹ Tamtéž, s. 338

⁵² REPÍK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, s. 29

⁵³ K tomu blíže: GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum 2005

⁵⁴ PROVAZNÍK, Jan. Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu?. Právník [online]. 2015, roč. 154., č. 3, s. 239, dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/3/3.Provaznik_3_2015.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

s ohledem na právo na účinné vyšetřování. Jako povinnost jej zaštituje právě veřejná moc, ale ve smyslu oprávnění je spjato s aktivitou, a tedy dispozicí jednotlivce, s nímž je spjato.

S předmětnými vztahy se pojí další problém povahy práva. Právo na účinné vyšetřování jako základní lidské právo bylo soudy přiznáno poškozenému jako subjektu trestního řízení pouze v případech, v nichž ochrana nebyla účinná v konkrétním případě.⁵⁵ Právo na účinné vyšetřování je úzce spjato s pojmy účinnost a závažnost v konkrétních případech, což činí značné aplikační problémy.⁵⁶

Některé případy přesto nelze požadovat za pouhý exces z jinak účinného vyšetřování, a právo na účinné vyšetřování může indikovat neúčinnost systémového charakteru a souvisí s přítomností nejrůznějších celospolečenských negativních jevů jako je diskriminace u tzv. hate crimes, či špatným zacházením s osobami ve výkonu trestu.⁵⁷

Lidská práva mají dynamickou povahu a nelze je zcela odtrhnout od společenského kontextu. Toto stanovisko souvisí s evolutivním výkladem.⁵⁸ Nyní se pokusím nastínit několik případů, abych ilustrovala celospolečenský přesah práva.

Rozhodnutím ve věci Safi a další proti Řecku⁵⁹ soud shledal porušení procesního aspektu čl. 2 Úmluvy, zatímco bylo zastaveno řízení o případné trestní odpovědnosti příslušníku pobřežní stráže. Skutkově se potopila loď s uprchlíky, pročež stěžovatelé namítali, že došlo k násilnému odsunu lodi na turecký břeh. V důsledku potopení došlo v 16 případech k ohrožení života a k 11 úmrtím. Vyšetřování trpělo vadami na úrovni práva na účinné vyšetřování, tím že se orgány vůbec nezabývaly tvrzeními žalobců. Rovněž existovalo mnoho důkazního materiálu, jenž by věc objasnil, ale byl přístupný pouze orgánům. Materiál tvořily např. signální a radarové údaje z vojenské základny. Vyšetřování zde tedy nebylo naplněno v aspektech důkladnosti a dostatečnosti.⁶⁰

V dalším případě, Opuz proti Turecku⁶¹, žena utrpěla smrtelná zranění v případě domácího násilí. Trestní řízení v souvislosti s úmrtím trvalo více než 6 let a účinné vyšetřování zde bylo porušeno v aspektu rychlého vyšetřování.⁶²

---

⁵⁵ KONŮPKA, Petr. *Evropská úmluva o lidských právech: praktický průvodce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2022, s. 19

⁵⁶ K tomu blíže kap.: 1.3

⁵⁷ K tomu blíže: KMECOVÁ, Marie. *Ochrana před špatným zacházením na místech zbavení svobody*. In: *Evropská Úmluva o lidských právech – praktický průvodce*, Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2022, s. 219 a násl.

⁵⁸ Srov. výše

⁵⁹ Rozhodnutí senátu první sekce ESLP ve věci Safi a další proti Řecku ze dne 7. 7. 2022, stížnost č. 5418/15

⁶⁰ Tamtéž, bod. 34

⁶⁰ Rozhodnutí senátu třetí sekce ESLP ve věci Opuz proti Turecku ze dne 9. 6. 2009, stížnost č. 33401/02

⁶¹ Tamtéž, bod. 150

Porušení procesního aspektu práva na život shledal ESLP v případě Tërshana proti Albánii.⁶² Skutkově se jednalo o útok kyselinou na ženu. ESLP k případu zdůraznil, že mezinárodní zprávy týkající se Albánie opakovaně zdůrazňovaly vysoký výskyt násilí na ženách.⁶⁴ Dodržování dílčích mezinárodních mechanismů, je náležitostí, která se nejsložitěji zaštiťuje vnitrostátním právem, neboť právě mezinárodní mechanismy mají podobu specifických instrumentů.⁶⁵

Z českého prostředí lze uvést náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1559/20.⁶⁶ Stěžovatel se domáhal konstatování porušení práva na účinné vyšetřování v závislosti na právu nebýt mučen nebo podrobován nelidskému či ponižující zacházení nebo trestu dle čl. 3 Úmluvy v místě omezení svobody. Právo na účinné vyšetřování je v kontextu omezení na svobodě zajišťováno množstvím mezinárodních i vnitrostátních mechanismů, taktéž jej nezajišťují pouze OČTŘ, ale rovněž další orgán, jímž je ombudsman.⁶⁷

Ústavní soud rovněž ve vztahu k porušení práva na účinné vyšetřování ve vztahu k čl. 3 Úmluvy ve výkonu trestu odnětí svobody judikuje, že „*Vyspělost a humanita každé společnosti se pozná i podle způsobu, jakým zachází s těmi nejzranitelnějšími osobami, tedy s těmi, kdo se z jakýchkoli důvodů ocitli na jejím okraji, a zda také u nich respektuje, že jsou svobodní a rovní si s ostatními v důstojnosti i právech.*“⁶⁸

Právo na účinné vyšetřování se pohledem uvedených rozsudků může zdát velmi případově odlišné a závislé na společenském vývoji a existenci mezinárodních mechanismů, nicméně jak lze z popisu případů vyčíst, obsahuje styčné body přispívající k jeho formulaci, což se projevuje v požadovaných náležitostech.⁶⁹ Aspekty se posléze budou pouze projevovat v okolnostech skutkových jinak, přičemž k nim mohou přistupovat další faktory. Právo na účinné vyšetřování přes svoji dynamickou povahu nelze v důsledku této povahy považovat za pouze konkrétně případové a zkoumané ryze případ od případu.

Již výše jsem poznamenala, že právo na účinné vyšetřování vzniklo na rozdíl od práva na spravedlivý proces soudní praxí z jednotlivých práv Úmluvy, tudíž je jeho věcný rozsah odvozen ze substantivních práv Úmluvy.⁷⁰ Právo na účinné vyšetřování tak v důsledku nabírá do značné míry nejasný rámeček v případě některých lidských práv, jako je např. kategorie práva

---

⁶² Rozhodnutí senátu druhé sekce ESLP ve věci Tërshana proti Albánii ze dne 4. 11. 2020, stížnost č. 48756/14

⁶³ Tamtéž, bod. 100

⁶⁴ k tomu blíže kap.:1.3.

⁶⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1559/20 ze dne 10. 11. 2020

⁶⁷ Tamtéž, bod. 13

⁶⁸ Tamtéž, bod. 18

⁶⁹ Srov. část: 2

⁷⁰ Srov. výše

na ochranu vlastnictví, a je tak naukou konstatována jeho povaha jako fragmentární.⁷¹ Blažková považuje za problematické, že právě judikaturou vymezený závazek aktivního konání státu nutně vyžaduje stanovení jeho limitů, což činí judikaturu nepředvídatelnou.⁷² Obdobný názor zastává Provozník, který kritizuje, že lidské právo na účinné vyšetřování nebylo původně přiznáno obecně.⁷³

Z důvodu, že k právu na účinné vyšetřování existuje rozsáhlé množství judikatury, je kritizována pro svůj roztržštěný charakter. Hlavní příčina spočívá ve specifické interpretaci práv. Úmluva podléhá prostřednictvím ESLP interpretaci evolutivním výkladem.⁷⁴ Malaník nepovažuje evolutivní výklad za standartní metodu interpretace, jelikož je determinován především otevřeností.⁷⁵ Malaník pokládá text při evolutivní interpretaci pouze za vodítko pro interpreta, které nepředstavuje limitující bariéru.⁷⁶ Evolutivní interpretaci charakterizuje dynamická funkce závislejší na vývoji společnosti.⁷⁷ Úlohou evolutivního výkladu autor zejména představuje nutnost zohlednit mezinárodní prostředí, přičemž rigidita a formalističnost typická pro vnitrostátní právo je v mezinárodním prostředí neudržitelná.⁷⁸

Lze tedy shrnout, že evolutivní výklad lidských práv velmi dobře zohlední konkrétní případy, nicméně činí problematickým zobecnění jako východisko pro zákonodárce.

Právě dynamický charakter činí pro vnitrostátní právo přinejmenším problematické přizpůsobit se mezinárodní úrovni lidských práv v praxi, a byť se Česká republika na ústavní úrovni hlásí k tomu, že dodržuje závazky z mezinárodního práva, k čemuž se hlásí především v čl. 1 odst. 2 Ústavy, vnitrostátní úprava nebude schopna plošněji reagovat a prozatím se zdá být spíše úlohou Ústavního soudu, aby pozitivní závazky dovozené ESLP provedl v českém prostředí.

Ústavní soud uvádí, že při své rozhodovací činnosti vychází zejména z judikatury ESLP a vlastní přístup k právu na účinné vyšetřování nerozvíjí, tudíž v důsledku aplikuje především judikáty ESLP na konkrétní případy.⁷⁹ Přes přiklonění se k tomuto přístupu Ústavní soud

---

⁷¹ PROVAZNÍK, Jan. Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu?. Právník [online]. 2015, roč. 154., č. 3, s. 236. dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/3/3.Provaznik_3_2015.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

⁷² BLAŽKOVÁ, Kristýna. Právo na efektivní vyšetřování. Dochází na třetím ústavním soudu k výrazné změně v koncepci ochrany základních práv?. Jurisprudence. [online]. 2016, s. 6. dostupné z:

<https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/pravo-na-efektivni-vysetrovani-dochazi-na-tretim-ustavnim-soudu-k-vyrazne-zmene-v-koncepci-ochrany-zakladnich-prav.m-199.html> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁷³ Tamtéž, s. 236.

⁷⁴ MALANÍK Michal, Koncepce evolutivního výkladu – metodologické ukotvení interpretační techniky. Časopis pro právní vědu a praxi [online]. 2016, s. 239., dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5436> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁷⁵ Tamtéž, s. 240.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019, bod 59.

nevyhnutelně zohledňuje některé zvláštnosti českého prostředí, např. se drží teze, „že *trestní stíhání představuje vztah státu a pachatele a není zaručeno právo třetí osoby, aby byla jiná osoba trestně stíhána*, nicméně připouští, „že *v zájmu ochrany základních práv je jednoznačnou povinností státu ochranu základních práv zajistit včetně práv zaručených Úmluvou, a tedy vést účinné vyšetřování*.“⁸⁰ Ústavní soud se rovněž nepovažuje za příslušného k přezkumu materiálních důvodů rozhodnutí, kterými jsou „*materiální důvodnost nebo nedůvodnost zahájení trestního stíhání, ale zkoumá řádnost postupu, který k takovým rozhodnutím vedl nebo mohl vést*.“⁸¹

Ústavní soud zkoumá, zda „*byla v daném případě povinnost provést právo na účinné vyšetřování*“ a „*zda toto bylo řádně provedeno*“.⁸² Není garantován žádný konkrétní výsledek, v čemž právo na účinné vyšetřování koresponduje s právem na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy nebo s právem na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 zákon č.2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, (dále „jen LZPS“).⁸³

Ústavní soud konstatoval právo na účinné vyšetřování poprvé nálezem sp. zn. Pl. ÚS 17/10.⁸⁴ Nálezem reflektuje, že „*není volnou úvahou státu, zda a jakým způsobem bude postihovat zločinnost*“.⁸⁵ Stát musí ochránit práva přiznaná Úmluvou, a to právě i prostřednictvím vedení efektivního vyšetřování, které náleží jeho subjektu. Ústavní soud v tomto ohledu zdůrazňuje roli státního zástupce. Je třeba dodat, že zohledňuje uspořádání vztahů podle českého práva. V nálezu rozebírá ochrannou funkci práva a není zde ještě rozebráno právo na účinné vyšetřování ve smyslu oprávnění jednotlivce.⁸⁶

Závěrem pasáže lze shrnout, že tyto přístupy Ústavního soudu jsou zásadní z důvodu, že jednak vymezují právo na účinné vyšetřování jako právo přiznatelné pouze v konkrétních případech a jeho možné přiznání spočívá v porušení řádného postupu. Taktéž přístup soudu zohledňuje aktuální postavení poškozeného a vztahů v českém trestním řízení.

---

⁸⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3436/14, ze dne 19. 1. 2016, bod 20.

⁸¹ usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2886/13 ze dne 29. 10. 2013, bod 20.

⁸² usnesení Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 2340/21 ze dne 15. 2. 2022, bod 40.

⁸³ K tomu blíže kap.: 1.3.1

⁸⁴ Nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 17/10 ze dne 28. 6. 2011

⁸⁵ Tamtéž, bod 61.

⁸⁶ Tamtéž, bod 62.

1.2. Vznik práva na účinné vyšetřování z práva na život

Právo na účinné vyšetřování se formulovalo souběžně s požadavkem aktivní ochrany života jako pozitivního závazku.⁸⁷ Ondřejek referuje hlouběji do historie, že „zrodem moderních katalogů lidských práv dochází k vítězství konstitucionalismu nad absolutismem“.⁸⁸ Prostřednictvím konstitucionalismu jsou občané chráněni společenskou smlouvou na úkor podřízení se veřejné moci za současné garance negativních základních lidských práv.⁸⁹ Tyto svobody se však postupně rozšiřují o pozitivní dimenzi lidských práv.⁹⁰ Předmětná pozitivní dimenze zahrnuje aktivní ochranu života a procedurální závazek vést účinné vyšetřování.⁹¹

Ústavní soud uvedl, že je povinností státu „přijmout dle čl. 2 odst. 1 Úmluvy odpovídající kroky k ochraně života osob ve své jurisdikci.“⁹², přičemž konkrétní požadavky závisí na povaze zásahu.⁹³ Právo na život zaujímá mezi základními právy zvláštní postavení a bývá označováno jako „nejdůležitější lidské právo“, „nejzákladnější“ nebo „nejvyšší“.⁹⁴

Jedním z výchozích klíčových rozsudků Velkého senátu ESLP, který se podílel na položení základů procedurálních aspektů materiálního porušení čl. 2 Úmluvy bylo rozhodnutí ve věci L.C.B. proti Spojenému království.⁹⁵ V dané věci se stěžovatelka domáhala konstatování porušení jejího práva na život podle Úmluvy z toho důvodu, že nebyla varována před tím, s jakými účinky byl vystaven její otec radiaci během jeho profesního působení na Vánočním ostrově za současně probíhajících jaderných testů, v jehož důsledku měla trpět leukémií. ESLP, přestože v dané věci neshledal konkrétní porušení, konkretizoval však své požadavky na státy, co se týče ochrany života. Soud konstatoval, že není pouze „povinností státu, aby se nejen zdržel úmyslného a nezákonného odnímání života, ale také aby přijal vhodná opatření k ochraně životů osob, které spadají pod jeho jurisdikci.“⁹⁶ Úkolem ESLP tedy bylo určit, zda stát vzhledem k okolnostem případu učinil vše, co od něj bylo možné požadovat, aby zabránil ohrožení života stěžovatelky. Rovněž Ústavní soud čteně odkazuje na tento rozsudek ESLP v rozhodovací praxi jako na pozitivní závazek státu život aktivně chránit, tedy přijmout „odpovídající kroky k ochraně

⁸⁷ K tomu blíže: REPÍK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, s. 53.

⁸⁸ ONDŘEJEK, Pavel. Proměny veřejného práva a jejich vliv na koncepci lidských práv. Jurisprudence [online]. 2015, s. 33, dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/promeny-verejneho-prava-a-jejich-vliv-na-ochranu-lidskych-prav.m-129.html> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁸⁹ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ K tomu např.: REPÍK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, s. 53.

⁹² Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1565/14, ze dne 2. 3. 2015, bod. 40.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Srov. např. usnesení Ústavního soudu, I. ÚS 3917/11 ze dne 6. 3. 2014

⁹⁵ Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci L.C.B. proti Spojenému království ze dne, stížnost č. 48756/14

⁹⁶ Tamtéž, bod. 24

života“.⁹⁷ Tento požadavek byl obecný, ale jako jeden z rozsudků položil základy dalšího vývoje povinností státu při zásahu do práva na život.

Rozsudek, který je považován autory⁹⁸ za základní ve vztahu k právu na účinné vyšetřování, je rozsudek velkého senátu ve věci Mccann proti Spojenému království.⁹⁹ Zde ESLP zkoumal zásah do práva na život v případě, kdy vojáci zastřelili osoby podezřelé z pokusu o teroristický útok.¹⁰⁰ ESLP zde rozvádí, že čl. 2 odst. 2 Úmluvy neslouží k vymezení případů, v nichž je povoleno zabít člověka, ale slouží k vymezení skutečností, kdy za povoleného použití síly může vést k zásahu do života, a takový zásah musí být absolutně nezbytný. V uvedeném případě soud nekonstatoval ještě porušení čl. 2 odst. 2 Úmluvy. Citoval zde však Zásady OSN pro užití síly a střelných zbraní, dle nichž „*musí být důkladně, rychle a nestranně vyšetřeny všechny případy podezření na nezákonné, svévolné a hromadné popravky, včetně případů, kdy stížnosti příbuzných nebo jiné spolehlivé zprávy naznačují nepřírozenou smrt za výše uvedených okolností...*“.¹⁰¹

Watts zohledňuje, že předmětný rozsudek způsobil radikální změnu v jurisprudenci ESLP, tím že položil tzv. „základnu“ konstatováním povinnosti účinného vyšetřování, a tím vytvořil prostor pro jeho další vývoj.¹⁰²

Rozsudkem státům z čl. 1 a čl. 2 Úmluvy dovedl pozitivní závazek „*zajistit každému podléhajícímu jurisdikci daného státu zajistit existenci nějaké formy účinného vyšetřování, pokud byl člověk zabit v důsledku použití síly ze strany veřejné moci.*“¹⁰³ Soud se tehdy nezabýval detailně formou a náležitostmi takového vyšetřování, pouze v jednom odstavci dovedl tuto povinnost, která položila základy práva na účinné vyšetřování v důsledku usmrcení ze strany státu.

Předmětné případy jsou základem formulace obecné povinnosti chránit aktivně život, z níž vyplývá konkrétní povinnost vést v případech úmrtí ze strany veřejné moci účinné vyšetřování. Mowbray poznamenává, že pragmatickým důvodem pro uložení povinnosti

---

⁹⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1993/21 ze dne 26. 4. 2022, bod 21.

⁹⁸ K tomu blíže např.: REPIK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, s. 53 a násl. nebo také: WATTS, Juliet Chevalier, Effective Investigations under Article 2 of the European Convention on Human Rights: Securing the Right to Life or an Onerous Burden on a State?, *European Journal of International Law*, Oxford academic press: 2010, s. 702. [online] dostupné z: <https://academic.oup.com/ejil/article/21/3/701/508624> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁹⁹ Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Mccann proti Spojenému království ze dne 13. 5. 2008, stížnost č. 19009/04

¹⁰⁰ Tamtéž, bod. 144.

¹⁰¹ Tamtéž, bod 138.

¹⁰² WATTS, Juliet Chevalier, Effective Investigations under Article 2 of the European Convention on Human Rights: Securing the Right to Life or an Onerous Burden on a State?, *European Journal of International Law*, Oxford academic press: 2010, s. 702. Dostupné z: <https://academic.oup.com/ejil/article/21/3/701/508624> [cit. dne 17. 6. 2024]

¹⁰³ Tamtéž.

vyšetřování soudem státům bylo zejména snažit se zajistit, aby základní práva byla dodržována a prosazována praxí.¹⁰⁴ Ondřejek rovněž akcentuje, že „*právní regulace je jedním z nástrojů k naplnění pozitivních závazků.*“¹⁰⁵ Požadavkem účinného vyšetřování je kladena konkrétní povinnost státům předmětné právo zajistit, přičemž volba způsobilých prostředků je ponechána na státu.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ MOWBRAY, A. Duties of Investigation Under the European Convention on Human Rights. *International and comparative Law Quarterly*. Cambridge university press: 2008, s. 438., [online] Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-and-comparative-law-quarterly/article/duties-of-investigation-under-the-european-convention-on-human-rights/4978BD835116F7380AB0CB93C25C146A> [cit. dne 17. 6. 2024]

¹⁰⁵ ONDŘEJEK, Pavel. Proměny veřejného práva a jejich vliv na koncepci lidských práv. *Jurisprudence* [online]. 2015, s. 33. <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/promeny-verejneho-prava-a-jejich-vliv-na-ochranu-lidskych-prav-m-129.html> [cit. dne 17. 6. 2024]

¹⁰⁶ K tomu blíže: REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s.53.

1.3. Problémy interpretace a aplikace věcného rozsahu s ohledem na charakter práva na účinné vyšetřování

Nastínila jsem východiska práva na účinné vyšetřování a některé příčiny specifických vlastností práva s ohledem na vývoj práva.¹⁰⁷ V této kapitole navážu základním pojmoslovím s právem spojovaným. Předmětné pojmy problematizují pochopení věcného rozsahu, což způsobuje, že v konečném v důsledku na jejich vymezení závisí aplikace práva v případech konkrétního porušení, ale judikatura ESLP a Ústavního soudu je do jisté míry zobecňuje. Kapitola se bude vztahovat k interpretaci pojmů „*procedurální aspekt*“¹⁰⁸, závažnost a „*účinná ochrana*“¹⁰⁹. Bez přiblížení pojmů nelze referovat o případných požadavcích a možné budoucí výslovné zakotvenosti práva v českém trestním řádu.

Z těchto tří pojmů je nejproblematictější pojem závažnosti specificky promítnut do prostředí českého práva, o kterém pro lepší možnost dílčích závěrů pojednám v souvislosti s jednotlivými materiálními právy Úmluvy.¹¹⁰

Tyto pojmy jsou převážně vodítky pro aplikaci v závislosti na věcném rozsahu, než kvalitativními aspekty, což uvádím, aby nedošlo ke směšování těchto dvou kategorií. Kvalitativní aspekty souvisí již se splněním konkrétních náležitostí v rámci již možné aplikace práva na účinné vyšetřování.¹¹¹

1.3.1. Procedurální aspekt lidských práv

Obsahem pozitivního závazku práva na účinné vyšetřování je **řádný postup**.¹¹² Právo na účinné vyšetřování lze přiznat jen v případě zásahů a domnělých zásahů do některých základních práv, přičemž u některých zásahů, jako je zásah do integrity v případě zásahu do Práva na život dle čl. 2 Úmluvy a zákazu mučení, krutého a nelidského zacházení dle čl. 3 Úmluvy je postaveno více na jisto¹¹³, než je tomu u zásahů do vlastnického práva, vůči kterému Ústavní soud zaujímá nyní restriktivní přístup a odmítá ústavní stížnosti s tímto právem spojené.¹¹⁴

---

¹⁰⁷ Srov. kap.: 1.1. a 1.2

¹⁰⁸ Srov. GRÍVNA, Tomáš. a ŠIMÁNOVÁ, Hana. *Právo poškozeného na účinné vyšetřování*. In: Přípravné řízení dnes a zítra, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 104.

¹⁰⁹ KONŮPKA, Petr. *Evropská úmluva o lidských právech: praktický průvodce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2022, s. 12.

¹¹⁰ Srov. kap.: 1.1.

¹¹¹ Srov. část: 2

¹¹² usnesení Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 2886/13 ze dne 29. 10. 2013, bod 20.

¹¹³ Srov. Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 527/23 ze dne 12. 6. 2024. bod. 43

¹¹⁴ K tomu např. usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1220/22 ze dne 7. 6. 2022

V případě zásahu do určitých hmotněprávních práv je tedy **povinností orgánů provést účinné vyšetřování**.¹¹⁵ Pozitivní závazek státu je odvozen od **substantivního práva a nemůže existovat nezávisle na něm**, a tudíž při skutečném zásahu nebo domnělému zásahu jsou státní orgány povinny vést účinné vyšetřování.¹¹⁶ Kmec v komentáři k Úmluvě vyzdvihuje, že „*Povinnost účinného vyšetřování samozřejmě není závislá na současném substantivním porušení a ESLP jej chápe jako tzv. procedurální závazek a často shledává toto procedurální porušení, tedy neúčinnost vyšetřování bez toho, aby shledal substantivní porušení.*“¹¹⁷

Ústavní soud vymezuje vyšetřování jako samostatný implicitně vymezený závazek, který nepřezkoumává trestní řízení zpravidla věcně.¹¹⁸ Grívna a Šimánová uvádí, že se nejedná o procesní právo ve smyslu jeho „*možné odvoditelnosti z trestněprávních kodexů*“¹¹⁹, ale je nutno jej vnímat v souvislosti s materiálním právem, a volí tak k postižení práva na účinné vyšetřování pojem „*procedurální aspekt materiálních hmotných práv*“ a nikoli „*procesní právo*“.¹²⁰ Jmenovaní autoři a Repík jej popisují jako projev proceduralizace materiálních práv Úmluvy, což však v důsledku vede k oněm nejasnostem v hraničních případech jeho přiznání.¹²¹ Právě tato povaha práva vede v nauce ke kritice. Objevuje se např. názor, že by mělo být výslovně vyjádřeno v trestním řádu. Cík za nejkritičtější bod práva považuje, „*že není zakotveno v žádném předpise*“.¹²²

Ústavní soud setrvává na přístupu, že trestní stíhání je vztahem pachatele a státu.¹²³ V případě práva na účinné vyšetřování je tento vztah do jisté míry relativizován s ohledem na lidské právo, ze kterého vyplývá ochrana třetích osob v řízení. Ústavní soud judikuje, že tato možnost nezakládá povinnost určitého výsledku, ale pouze prostředku¹²⁴, tedy především odsouzení v trestním řízení.¹²⁵ Předmětné ÚS rozvádí např. ve starším usnesení sp. zn. IV. ÚS

---

¹¹⁵ K tomu blíže KMEC, Jiří. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, xxvii, s. 368 a násl. Také online dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgjpwk5tlgy&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Srov. kap.: 1.1

¹¹⁹ Např. GRÍVNA, Tomáš. a ŠIMANOVÁ, Hana. *Právo poškozeného na účinné vyšetřování*. In: Přípravné řízení dnes a zítra, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 104

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s. 55

¹²² CIK, Stanislav. *Právo poškozeného na účinné vyšetřování ve světle nejnovější judikatury ústavního soudu*.

Bulletin Advokacie [online]. 2021, s. 37 dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgfpweyk7gnpxgxztg4&groupIndex=0&rowIndex=0> [cit. dne 17. 6. 2024]

¹²³ K tomu např. sp. zn. Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1376/18, ze dne 10. 12. 2019, bod. 30

¹²⁴ K tomu rovněž např.: REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s. 55

¹²⁵ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1455/12 ze dne 17. 5. 2012

1455/12 ze dne 17. 5. 2012¹²⁶, kdy judikuje, že právo na účinné vyšetřování „*neimplikuje nutně potrestání za každou cenu, ale povinnost vést vyšetřování způsobilé vyústit při zjištění viny v potrestání odpovědné osoby*“¹²⁷. Rovněž tak činí nálezem sp. zn. I. ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014¹²⁸, kdy podle soudu povinnost řádného vyšetřování ve smyslu řádného postupu podle soudu spočívá v tom, „*aby jejich konání bylo způsobilé vyústit v potrestání odpovědné osoby.*“¹²⁹. Ani v předmětném nálezu Ústavní soud neváže účinné vyšetřování jako výsledné a pouze implikuje, že určitá kvalita řízení vede k způsobilosti řádné trestní odpovědnosti.

V tomto ohledu se poněkud rozporuplným jeví nález sp. zn. III. ÚS 3006/21¹³⁰ ze dne 22. 3. 2022, kdy Ústavní soud konstatoval porušení práva stěžovatelky na ochranu soukromého a rodinného života dle čl. 8 Úmluvy a s ním korespondující právo v čl. 10 písm. 2 Listiny. Skutkově se jednalo o zasílání zpráv stěžovatelce s výhrušným a předsudečným obsahem. Stěžovatelka byla profesí osoba zabývající se neziskovou činností v oblasti prevencí předsudečného násilí.¹³¹

K odepření ochrany v daném případě došlo v důsledku uplatnění subsidiarity trestní represe soudem. Na základě předmětného nálezu dle Ústavního soudu není rozhodné, zda je neposkytnutí ochrany důsledkem rozhodnutí státního zástupce nebo soudce. Ústavní soud dospěl k závěru, „*že aplikace zásady ultima ratio (resp. subsidiarity trestní represe) obecnými soudy byla nesprávná, opřena o chybné zhodnocení v kolizi stojících zájmů, a ve svém důsledku i protiústavní.*“¹³² Ústavní soud se v předmětném nálezu podrobně zabýval povahou daných pohrůzek, aby identifikoval, zda se jedná o zvlášť závažný zásah do soukromé identity.

V odlišném stanovisku však Radovan Suchánek uvádí, že si tímto nálezem senátní většina vynucuje trestněprávní odpovědnost vedlejšího účastníka. Domnívá se, že Ústavní soud „*v rozporu s čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod fakticky staví na místo nalézacího soudu a vynucuje si s odkazem na podrobně nespécifikované hodnoty odsouzení vedlejšího účastníka za trestný čin.*“¹³³ Ústavní soud takto dle názoru Suchánka v odlišném stanovisku v důsledku nerespektoval, že řádné vyšetřování spočívá pouze ve využití prostředků,¹³⁴ a nikoli v určitosti dosažení výsledku. Považuji za nutné poznamenat, že Ústavní soud v cit. nálezu nevyužil kasační pravomoci a rozhodl o porušení práv stěžovatelky pouze deklaratorním výrokem.

---

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014

¹²⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014, bod. 18

¹³⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3006/21 ze dne 22. března 2022

¹³¹ Tamtéž, bod. 6

¹³² Tamtéž, bod. 43

¹³³ Tamtéž, srov. odlišné stanovisko ústavního soudce Radovana Suchánka, bod. 3

¹³⁴ Srov. REPÍK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, s. 53

V nejnovějším nálezu sp. zn. II. ÚS 527/23¹³⁵ týkajícího se zásahu do práva na účinné vyšetřování ve věci sexualizovaného násilí spadajícího pod čl. 3 Úmluvy se Ústavní soud vrací ke svému konstantnímu závěru, že právo na účinné vyšetřování nespočívá v povinnosti konkrétního výsledku a tvrdí, že Ústavní soud nemůže rozhodovat o povinnosti zahájit tr. stíhání podezřelého, přesto však musí OČTŘ dodržet požadavek vyplývající z nároku náležité péče, a tedy naplnit konkrétní aspekty účinného vyšetřování řádným postupem.¹³⁶ Ústavní soud v uvedeném nálezu poskytl ústavněkonformní výklad definice trestného činu znásilnění dle §185 TZ. Domnívám se, že ústavněkonformním vymezením nevybočil soud z povahy práva na účinné vyšetřování jako procedurálního aspektu, neboť hodnotil toto ustanovení v kontextu právního řádu jako celku a nikoliv „výkladovou správnost konkrétních částí ustanovení“.¹³⁷ Taktéž v cit. nálezu nehodnotil právní aplikaci ustanovení ve vztahu ke konkrétní věci OČTŘ. Definicí znásilnění se soud zabýval v kontextu dodržování lidskoprávních závazků. Ústavní soud sexualizované a vztahové násilí považuje za přímo rozporné s principem ochrany důstojnosti a judikuje, že je povinností státu potírat takové činy, při nichž dochází k závažným zásahům do fyzické a psychické integrity.¹³⁸

1.3.2. Závažnost zásahu do materiálního práva

Přiznání práv u konkrétních porušení problematizuje nejasný věcný rozsah materiálních práv, u nichž je potřebná povinnost právo na účinné vyšetřování vést. Závažnost je jednou z příčin, proč je složité predikovat budoucí vývoj práva na účinné vyšetřování a spočívá v tom, že právo na účinné vyšetřování bylo dovozeno u několika práv úmluvy, přičemž později bylo u některých omezeno a u jiných úplně odňato. U některých zásahů je přiznání práva postaveno s vyšší jistotou, než u jiných nověji přiznaných, kde judikatura není konstantní.

Pojem závažnosti v judikatuře osciluje mezi konkrétní a obecnou povahou, přičemž určujícím kritériem se stává, k jakému materiálnímu právu se vztahuje. K tomu ÚS a ESLP rovněž nutně zohledňuje dynamickou povahu práva a hlediskem tak může být i závažnost odvislá od společenského kontextu. Závažnost prizmatem společenského kontextu je složité klasifikovat a definovat, avšak uvedu některé případy u daných článků Úmluvy, kde se touto otázkou ESLP zabýval.

---

¹³⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 527/23 ze dne 12. 6. 2024

¹³⁶ Tamtéž, bod. 151

¹³⁷ Tamtéž, bod. 72

¹³⁸ Tamtéž, bod. 60

Závažnost budu analyzovat zejména ve vztahu k čl. 2 Úmluvy, jenž zakotvuje právo na život, kterému odpovídá čl. 6 odst. 1 LZPS, čl. 3 Úmluvy, jenž je zohledněn v čl. 7 odst. 2 LZPS a čl. 4 Úmluvy, který LZPS upravuje jako čl. 9 LZPS. Omezeně se budu věnovat zásahu do čl. 11 LZPS odpovídajícímu protokolu 1 odst. 1 Úmluvy, neboť je jedním z článků, kde je nejpatrnější soukromý zájem a svým obsahem se vymyká ostatním zásahům.¹³⁹ Právo na účinné vyšetřování bylo dovozeno i v kontextu jiných práv, jako je čl. 5 Úmluvy a jemu odpovídající čl. 8 LZPS nebo v případě čl. 8 Úmluvy korespondující obsahem s čl. 10 odst. 2 LZPS.¹⁴⁰ Ústavní soud zohledňuje judikaturu ESLP ve vnitrostátním prostředí. Pokud bude přezkoumávat konkrétní případ, nutně zohlední konkrétní kvalifikaci ve vztahu ke skutku, který odpovídá porušení článků Úmluvy.¹⁴¹ Za přístup k závažnosti je ÚS poměrně kritizovaný odbornou naukou, a to např. Ščerbou, Grívnou nebo Cikem, jejichž názory jako zástupců nauky budou v rámci pojmu závažnosti rozebrány.

1.3.3. Právo na život v souvztáhnosti k závažnosti

Nechvátalová a Bartoň se vyjadřují k procedurálnímu závazku práva na účinné vyšetřování u čl. 6 LZPS tím způsobem, že existuje určitá nestálost judikatury u méně závažných zásahů.¹⁴² Je nutno zdůraznit, že i v případě práva na život, byť je jedním z „nejdůležitějších lidských práv“¹⁴³ existují i v současnosti nejasnosti v povaze požadovaného zásahu a existují hraniční případy jeho aplikace při zásahu nebo domnělého zásahu.

Vzniká však otázka, jakým způsobem méně závažné zásahy identifikovat. Tím, že závažnost je jedním z hlavních pojmových určovatelů práva na účinné vyšetřování, jedná se o otázku podstatnou a naukou hodnocenou, závažnost je však pojmovým znakem natolik

---

¹³⁹ V práci používám pro lepší přehlednost v převažujícím rozsahu odpovídající články Úmluvy, činí tomu tak rovněž Ústavní soud ve svých Nálezech a usneseních

¹⁴⁰ K tomu blíže např. REPÍK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, s. 53 a násl.

¹⁴¹ FENYK, Jaroslav., PROVAZNÍK, Jan. Právo na účinné vyšetřování. In: Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, roč. 154., č.3, s. 253.

¹⁴² NECHVÁTALOVÁ Lucie., BARTOŇ Michal., čl. 6 In: Listina základních práv a svobod. Komentář. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2021., také online dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk232ge4texzr&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

¹⁴³ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1565/14, dne 2. 3. 2015, bod. 40

vnitřně diferenciovaným, že je obtížné ji obecně definovat. V případě zásahů do práva na život soudy oscilují mezi obecnými měřítky pro stanovení závažnosti a konkrétními indikátory závažnosti.

Kritizován byl přístup Ústavního soudu, který k závažnosti u práva na život přistoupil typovou závažností trestněprávních deliktů s ohledem na zavinění.¹⁴⁴ A toto hledisko aplikuje i s ohledem na další články Úmluvy, které se pokouší kategorizovat, vyjma okruhu případů vztahujících se k čl. 3 Úmluvy, u něž je z logické povahy obsahu práva tato klasifikace předem vyloučena.¹⁴⁵ Dalším možným přístupem k závažnosti je, zda k zásahu došlo ze strany subjektu veřejné moci či mimo něj. Taktéž soudy rozlišují závažnost s ohledem na to, zda bylo zasaženo do čl. 3 nebo 2 Úmluvy. Posledním prizmatem, kterým lze na závažnost nahlížet je závažnost společenská s ohledem na dříve zmíněnou dynamiku práva.

Nejprve nastíním kritiku kritéria závažnosti s ohledem na typovou závažnost akcentací na zavinění a vývoj judikatury ve vztahu k ní. Starším nálezem sp. zn. I. ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014¹⁴⁶ soud judikuje, že v případě méně závažných zásahů, kterým bude zpravidla odpovídat kategorie *„pouhých přečinů by zásah ústavního soudu byl možný jen ve zcela mimořádných situacích při extrémních případech flagrantních pochybení s přetrvávajícími následky pro poškozeného.“*¹⁴⁷

Uvedu nyní názory několika autorů a jejich kritiky. Ščerba pojednává o právu na účinné vyšetřování ve vztahu k typologii závažnosti zásahu. Cik rozebírá některé klíčové nálezy ve vztahu k přístupu Ústavního soudu k nedbalostním zásahům.¹⁴⁸

Ščerba si pokládá otázku, zda tuto závažnost Ústavní soud správně vyhodnotil s ohledem na hmotněprávní bipartici deliktů.¹⁴⁹ Ščerba je toho názoru, že přečin ve smyslu § 14 odst. 2 zákona č.40/2009 Sb., „trestní zákoník (dále jen „TZ“) může představovat závažnější zásah do základních práv a svobod naproti zvláště závažnému zločinu.¹⁵⁰ K tomu uvádí jako příklad, kdy usmrcení

---

¹⁴⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014, bod. 19

¹⁴⁵ Srov. podkap: 1.3.4.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž, bod. 19

¹⁴⁸ CIK, Stanislav. Právo poškozeného na účinné vyšetřování ve světle nejnovější judikatury ústavního soudu.

Bulletin Advokacie [online]. 2021, s. 37, dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk232ge4texzr&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

¹⁴⁹ ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu, Trestněprávní revue [online].

2016, s. 157, dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgxpxi4s7g5ptqx3tl4ytkny&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search>

[cit. dne 17. 6. 2024]

¹⁵⁰ Tamtéž.

z nedbalosti dle § 143 TZ bude přečinem, oproti němuž bude loupež dle § 173 TZ vždy zvláště závažným zločinem.¹⁵¹ Větší zásah do zájmů chráněných TZ nelze a priori vyloučit.¹⁵²

Ščerba proto navrhuje jiné kritérium, a to aby hlavním kritériem byla závažnost konkrétní, a ta byla určována podle všech dostupných a relevantních faktorů např. dle § 39 odst. 2 TZ.¹⁵³ Zároveň dle něj nemá být využíváno subjektivní kritérium poškozeného.¹⁵⁴

Konkrétní závažnost určitě zohledňuje specifické zásahy a zájmy na ochraně lépe, oproti obecným hlediskům však značí složitější stanovitelnost s ohledem na diferenciaci hledisek jí determinující.

Podle § 39 odst.2 TZ jsou „*Povaha a závažnost trestného činu určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem*“. Korektiv § 39 odst. 2 TZ sice nebrání jako obecné interpretační vodítko soudům při stanovení závažnosti zásahu do chráněného práva a jeho demonstrativní povaha nevylučuje spolu určitelnost závažnosti zásahu okolnostmi vymezenými v jednotlivých případech judikaturou ESLP, neboť některá hlediska spolu korespondují. Přesto je znění § 39 odst. 2 TZ navázáno na kriminalizaci a typizaci daného činu, přičemž závažnost trestného činu vyplývá zejména z toho „*s jakou intenzitou, v jaké výši nebo v jakém rozsahu byly naplněny jednotlivé znaky trestného činu, o jak typově závažný trestný čin jde atd.*“.¹⁵⁵ Znění § 39 odst. 2 TZ spoluurčuje závažnost ve smyslu společenské škodlivosti a slouží jako korektiv subsidiarity trestní represe a přispívá spíše k zohlednění závažnosti v soudních fázích řízení. Jako jediné interpretační vodítko pro praxi ESLP a ÚS, se mi přesto nezdá nejvhodnější, a to zejména s ohledem na konkrétní faktory, které používají zvláštní mezinárodní ochrany a zohledňují právě mnohem podrobněji více i subjektivní hlediska vážící se na poškozeného, jako je „pohnutka, záměr, motiv a cíl.“¹⁵⁶ Výčet není dostatečně konkrétní, aby mohl představovat jediné a přesně uchopitelné kritérium pro určení závažnosti pro účely aplikace práva na účinné vyšetřování.

Kritika bezpodmínečného využívání rozdělení na přečiny a zločiny byla ÚS do určité míry vyslyšena. Ústavní soud sice s ohledem na typovou závažnost hlediska závažnosti nadmíru zobecňuje, ale tento vývoj prochází proměnou, a vyvíjí úsilí hraniční případy, kde by spadaly

---

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ PŮRY, František. Trestní zákoník, 3. vydání, 2023, s. 793 – 827, také online dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpwk5tlgiyq&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>

¹⁵⁶ Srov. I.3.4.

zásahy do života z nedbalosti, zohlednit. Jako kategorie hraničních, a tedy ÚS ztotožněných nedbalostních činů lze rozlišit tři kategorie: nešťastné náhody, případy dopravních nehod a další nedbalostní zásahy do práva na život. Jako hraniční je lze identifikovat vzhledem k tomu, že zásahem došlo ze strany jednotlivce vůči jednotlivci a neúmyslně. Mimo předmětné zásahy stojí kategorie postupů „non lege artis“. V případech non lege artis přiznal Ústavní soud toto právo již dříve a je více konstantní ve svých závěrech.

V souvislosti k tzv. hraničním případům závažnosti nastal od Ščerbovy kritiky vývoj rozhodovací praxe, a to ve vztahu k odnětí práva na účinné vyšetřování v případech tzv. „nešťastné náhody“. Případy tzv. „nešťastné náhody“ formuloval ESLP např. ve věci Harrison a další proti Spojenému království.¹⁵⁷ Skutkově se jednalo o úmrtí v důsledku tlačenice na fotbalovém stadionu. Žádost byla sice zamítnuta jako opožděná, ale povinnost vést vyšetřování byla dána i při těchto zásazích.¹⁵⁸ Cik rozebírá předmětný nález sp. zn. III. ÚS 2012/18¹⁵⁹, v němž Ústavní soud aplikoval východiska stanovená rozsudkem ESLP Tănase. Autor se domnívá, že tento nález představuje budoucí negativní prognózu pro nedbalostní zásahy. V pozdějších nálezech týkajících se nedbalostních zásahů, přesto ÚS právo na účinné vyšetřování zachovává, i pokud jde o úmrtí při dopravní nehodě, a to nálezem sp. zn. IV. ÚS 1993/21¹⁶⁰. Právo taktéž ponechal u nedbalostního zásahu mimo veřejnou moc, ale pouze usnesením sp. zn. II. ÚS 2922/22¹⁶¹, byť zde přisvědčil, že se jednalo o zásah na pomezí nedbalosti a nepřímého úmyslu. Nálezem III. ÚS 2012/18¹⁶² se naplno projevuje zdrženlivá snaha soudu, aby právo na účinné vyšetřování sám rozvíjel bez předchozího zásahu. ESLP formulačně rozlišení podle bipartice na přečiny a zločiny opouští, byť výslovně ji stále připomíná.

Ve výše uvedeném nálezu sp. zn. III. ÚS 2012/18 aplikoval Ústavní soud rozsudek velkého senátu Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku¹⁶³, (dále jen „Tănase“). Předmětný rozsudek je klíčový pro mnoho otázek týkajících se závažnosti a účinnosti práva, a jak potvrdil ESLP např. v novějším rozhodnutí Mortier proti Belgii¹⁶⁴ bude ze zásad jím formulovaných i napříště vycházet. Domnívám se však, že nutně neznamená a priori odnětí práva na účinné vyšetřování u nedbalostních zásahů.

---

¹⁵⁷ Rozhodnutí čtvrté sekce Harrison a další proti Spojenému království ze dne 25. 3. 2014, stížnost č. 43301/13

¹⁵⁸ Tamtéž. bod. 49

¹⁵⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2012/18 ze dne ze dne 3. 9. 2019

¹⁶⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1993/21 ze dne 26. 4. 2022

¹⁶¹ usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2922/22 ze dne 18. 5. 2022

¹⁶² Cit. výše

¹⁶³ Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci proti Tănase proti Rumunsku ze dne 25.6.2019, stížnost č. 41720/13

¹⁶⁴ rozhodnutí senátu třetí sekce ESLP ve věci Mortier proti Belgii ze dne 4.10.2022, stížnost č. 78017/17, bod.78

Rozsudkem Tănase bylo shledáno, že vyšetřování dopravní nehody splňovalo dané náležitosti, a proto ESLP nekonstatoval porušení, nicméně stále judikuje, že právo na účinné vyšetřování je povinností v případě dopravních nehod, kdy stěžovatel utrpěl život ohrožující zranění. Ve věci odňal právo na účinné vyšetřování v případech smrti nebo ohrožení života v nešťastné náhodě, přičemž případy nešťastné náhody hraničí skutkově s nedbalostí nevědomou a úplnou absencí zavinění.¹⁶⁵

V souvislosti s nehodami a dalším nedbalostním jednáním vymezil v Tănase povinnost vést vyšetřování následujícím způsobem. Povinnost je dána, pokud je určitá činnost nebezpečná svou povahou a alternativně vystavuje život skutečnému a bezprostřednímu ohrožení nebo způsobená újma na zdraví ve vztahu k této činnosti byly život ohrožující.¹⁶⁶ Čím nižší skutečné a bezprostřední ohrožení života, tím vyšší je požadavek na utrpěná zranění.¹⁶⁷

Po rozsudku Tănase se upírá ÚS v nedbalostních případech následujícím směrem. Jak jsem již výše nastínila ÚS ve svém nálezu IV. ÚS 1993/21¹⁶⁸ ze dne 26. 4. 2022 výslovně přiznává právo na účinné vyšetřování ve věcech dopravních nehod, přičemž navazuje právě na judikát Nicolae Virgiliu Tănase.¹⁶⁹ V daném nálezu již necituje svůj mnohokrát uvedený závěr o dělení na typovou závažnost trestněprávních deliktů. Lépe zohledňuje judikaturu ESLP s ohledem na zásah do života jako lidského práva bez vztahu ke kriminalizovanému jednání trestním právem a závažnost zde takto nezobecňuje, ale přímo přejímá závěr ESLP. Ústavní soud zde přímo přejímá závěr Tănase, s tím že vyplývá povinnost provést účinné vyšetřování při úmrtí nebo život ohrožujícím zranění osoby při dopravní nehodě.¹⁷⁰

Abych mohla otázku závažnosti hraničních případů uzavřít, je třeba uvést ještě jeden nedbalostní případ, v němž ÚS rozhodoval, avšak usnesením sp. zn. II.ÚS 2922/22 ze dne 18. 5. 2022.¹⁷¹ Jedná se o případ, při němž mohlo dojít k nedbalostně způsobeným život ohrožujícím zraněním zapříčiněným útočným plemenem psa. ÚS opět vycházel z Tănase, a to podle kritérií, jež jsem nastínila výše. Podřazením skutkového stavu pod daná kritéria soud uvedl, že útok byl veden proti 6 letému chlapci a mohl skončit i fatálním zraněním, pokud by útoku nezabránili kolemjdoucí osoby. Z argumentace ÚS v tomto usnesení je patrné, že se patrně nadále bude při stanovení závažnosti u nedbalostních trestných činů i napříště řídit Tănase a nebude se spoléhat

---

¹⁶⁵ Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci proti Tănase proti Rumunsku ze dne 25.6.2019, stížnost č. 41720/13, bod. 159

¹⁶⁶ Tamtéž, bod. 134

¹⁶⁷ Tamtéž, bod. 134

¹⁶⁸ Cit. výše

¹⁶⁹ Tamtéž, bod. 21

¹⁷⁰ Tamtéž, bod. 21

¹⁷¹ Cit. výše

pouze na kategorizaci závažnosti na přečiny a úmyslné trestné činy za přednosti výše nastíněných kritérií.¹⁷²

Skupinou, která se vymyká přístupem ÚS k nedbalostním zásahům, jsou zásahy nedbalostní lékařské péče. V případě podezřelých úmrtí v návaznosti na možný „non lege artis“ rozhodl naposledy ÚS nálezem sp. zn. III. ÚS 1477/20¹⁷³, přičemž si opět vůbec neklade otázku, zda by v takových případech nedbalostních bylo dáno s ohledem na typovou závažnost a přímo jej přiznává obecným prizmatem zásahu do práva na život. Je takto konstantní rovněž ve vztahu ke své dřívější judikatuře jako je nález sp. zn. I. ÚS 1565/14¹⁷⁴, v níž v případě non lege artis postupu přiznal právo na účinné vyšetřování, pokud došlo ke smrti nebo zásahu do života v důsledku nedbalostního jednání zdravotního pracovníka.¹⁷⁵

Nový úhel pohledu na závažnost postupů non lege artis přináší případ Mortier proti Belgii¹⁷⁶ poté, co ESLP vychází ze zásad stanovených Tánase a opět zdůrazňuje závěr, že porušení účinného vyšetřování ve vztahu jednotlivce k jednotlivci dochází také v případech podezřelého úmrtí. Případ Mortier je specifický tím, že se jednalo o úmrtí v důsledku eutanazie. Povinným se účinné vyšetřování stává v případech oznámení příbuzného zemřelého, které poukazovalo na existenci podezřelých okolností úmrtí. ESLP aplikuje obecné principy non lege artis na nedodržení předpisů o eutanazii.¹⁷⁷ Nepovažují za překvapivé, že se ESLP povinnosti vést účinné vyšetřování u úmrtí ve vztahu k eutanazii měl potřebu zabývat se otázkou zvláště s ohledem na nutnost v případech zohlednit jeho dynamickou povahu a společenskou závažnost dané otázky eutanazie.

Diferenciaci závažnosti z hlediska čl. 3 a čl. 2 Úmluvy se zde budu zabývat pouze stručně, rozdíl bude patrnější, až pojednám o povinnosti o závažnosti ve vztahu k čl. 3 Úmluvy samostatně. Pokud nenaplní zásah výše stanovená hlediska Tánase nebo k zásahu nedošlo ze strany veřejné moci, bude zapotřebí pro zásah do čl. 3 Úmluvy určitá intenzita ve smyslu konkrétní závažnosti. Tato konkrétní závažnost se poté dále diferencuje, zda byl zásah způsoben ze strany veřejné moci, nebo v rámci výlučné kontroly veřejné, k případnému zásahu do čl. 3 bez souvislosti veřejné moci musí přistoupit další faktory konkrétní závažnosti.¹⁷⁸ Jako příklad uvádím např. rozsudek velkého senátu El-Masri proti Bývalé republice Jugoslávii Makedonie,¹⁷⁹ přičemž v případech,

---

¹⁷² Tamtéž, bod. 14

¹⁷³ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1477/20 ze dne 8. 9. 2020

¹⁷⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015

¹⁷⁵ Tamtéž, bod. 55

¹⁷⁶ Cít. Výše

¹⁷⁷ Tamtéž, bod.78

¹⁷⁸ Srov. 1.3.4.

¹⁷⁹ Rozsudek velkého senátu El-Masri proti Bývalé republice Jugoslávie Makedonie ze dne 12. prosince 2012, stížnost č. 39630/09

že je jedinec zcela v moci orgánů veřejné moci, postačí, aby vznesl sporné tvrzení, že byl ze strany policie nebo jiných zástupců státu vystaven zacházení porušující čl. 3 Úmluvy.¹⁸⁰

V případě, kdy k použití síly došlo ze strany veřejné moci ESLP zjišťuje, zda k zásahu došlo do čl. 2 nebo čl. 3 Úmluvy řídí následujícím způsobem. V případě úmrtí v důsledku špatného zacházení ze strany veřejné moci konstatoval rozhodnutím ve věci Safi a další proti Řecku¹⁸¹ porušení účinného vyšetřování v procedurálním aspektu čl. 2 Úmluvy, byť hmotněprávní shledal porušení čl. 3 Úmluvy. V případě smrti, byť byla způsobena jednáním hmotněprávně spadajícím pod čl. 3, Úmluva má přednost povinnost vyšetřování u zásahu do života.¹⁸² Obdobně ESLP rozhodl ve věci Tagayeva proti Rusku¹⁸³, pokud došlo k úmrtí jednotlivce v důsledku použití síly. Taktéž např. rozhodl ve věci Jaloud proti Nizozemsku¹⁸⁴, při fatální střelbě veřejných složek. Rovněž takto postupoval ve starším případě McCaughey a ostatní proti Spojenému království¹⁸⁵ v případě úmrtí způsobeném střelbou bezpečnostních jednotek v Irsku. Judikatura je při použití síly poměrně konstantní a liší se spíše s ohledem v tom, zda byly dodrženy dané aspekty samotného vyšetřování.¹⁸⁶

Na závěr lze shrnout, že pouze omezenou skupinu zásahu do práva na život lze nahlížet s odkazem na judikatorní vývoj prizmatem konkrétní závažnosti. Negativně je lze vymezit jako zásahy, které nebyly způsobeny veřejnou mocí, a tedy použitím síly, zároveň nespádají pod kritéria stanovená Tánase¹⁸⁷, taktéž zásahem do hmotněprávního čl. 3 Úmluvy jimi nebyla způsobena smrt. Poté se budou kritéria pro stanovení závažnosti podobat kritériím, které nastíním v závažnosti ve vztahu k čl. 3, neboť je nutno, aby přistoupily další indikátory závažnosti. Případ zásahu do článku 2, který by nenaplňoval zásady Tánase a zároveň nebyl zásahem do čl. 3 Úmluvy, by musel naplnit míru konkrétní závažnosti do čl. 2 Úmluvy. Příkladem uvedeného by bylo výše zmíněné usnesení sp. zn. II.ÚS 2922/22 ze dne 18. 5. 2022¹⁸⁸ v případě zranění způsobených psem, avšak pokud by v daném případě nehrozila bezprostředně život ohrožující zranění, musely by přistoupit další indikátory závažnosti. V daném případě by předmětným indikátorem mohlo být hledisko věku, protože nízký věk indikuje vyšší konkrétní závažnost.

---

¹⁸⁰ Tamtéž, bod. 152

¹⁸¹ rozhodnutí senátu první sekce ESLP ve věci Safi a další proti Řecku ze dne 7. 7. 2022, stížnost č. 5418/15

¹⁸² Tamtéž, bod. 163

¹⁸³ rozhodnutí senátu první sekce ESLP ve věci Tagayeva proti Rusku ze dne 13.4. 2017, stížnost č. 26562/07

¹⁸⁴ rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Jaloud proti Nizozemsku ze dne 20.11.2014, stížnost č. 47708/08

¹⁸⁵ rozhodnutí senátu čtvrté sekce ESLP ve věci McCaughey a ostatní proti Spojenému království ze dne 16. 7. 2013, stížnost č. 43098/09

¹⁸⁶ Srov. část: 2

¹⁸⁷ Cit. výše

¹⁸⁸ Cit. výše

1.3.4. Mučení, ponižující, kruté a jiné nelidské zacházení v souvztažnosti na závažnost

Ve vztahu k zásahu do práva dle čl. 3 Úmluvy, již není rozlišována závažnost obecná, ale pouze závažnost konkrétní, tzv. relativní.¹⁸⁹

Ve vztahu k čl. 3 Úmluvy nelze vůbec uvažovat o klasifikaci z hlediska dělení závažnosti obdobné typové závažnosti. Jak ostatně implicitně judikuje ÚS, ve smyslu „*podrobení se nelidskému zacházení nebo mučení*“¹⁹⁰ je vždy zapotřebí úmyslu. V případě nedbalosti nebo v případech tzv. nešťastné náhody, kde úmysl absentuje, zcela nedochází k podrobení špatnému zacházení.¹⁹¹ Ústavní soud zde rovněž vycházel z judikátu Tánase.¹⁹² ESLP v Tánase vymezuje, že zacházení ve smyslu článku 3 se vyznačuje „*záměrem*“ zranit, ponížit nebo pokořit jednotlivce tím, že se snižuje jeho lidská důstojnost, případně je také „*snahou vyvolat pocity strachu, úzkosti nebo méněcennosti, které jsou schopny zlomit morální a fyzickou odolnost jednotlivce.*“¹⁹³ Záměr je možný pouze u úmyslného jednání.¹⁹⁴ Stejně tak alternativně snaha vedena pohnutkou vyvolat pocity strachu je možná pouze za určitým cílem.

Přesto se vyskytují taktéž opačné názory a Kmecová naproti tomu zdůrazňuje, že úmysl není definiční znak „*zastřešujícího pojmu špatného zacházení*“¹⁹⁵ a je pouze oním konkrétním faktorem indikujícím závažnost, aby porušení dosáhlo minimální úrovně.¹⁹⁶ Zde bych se zřejmě připojila k názoru ÚS, protože se domnívám, že prakticky bude třeba úmyslu minimálně ve formě nepřímé.

Závažnost musí u čl. 3 dosáhnout určité minimální úrovně,¹⁹⁷ resp. intenzity. Ačkoli intenzita závisí na všech konkrétních okolnostech případu, ESLP dovodil některá obecná hlediska a indikátory, a s ohledem na zobecněné skutkové okolnosti dochází v některých případech k modifikacím.¹⁹⁸

Obtížná část u relativní nebo též konkrétní závažnosti nastává ve vztahu k řadě indikátorů. Ústavní soud shrnuje některé indikátory, jsou jimi např. **věk, domácí násilí, pohlaví, zdravotní stav oběti, fyzické a psychické následky, rasová a nenávistná motivace k činu, taktéž subjektivní znaky jako pohnutka, cíl a záměr.**¹⁹⁹ Konkrétní závažnost tak vychází z některých

¹⁸⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. Nález I. ÚS 1042/15 ze dne 24. 5. 2016, bod. 36

¹⁹⁰ Nález Ústavního soud sp. zn. Nález III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019, bod. 18

¹⁹¹ Tamtéž, bod. 27

¹⁹² Tamtéž, bod. 27

¹⁹³ rozhodnutí velkého senátu ESLP ve věci proti Tánase proti Rumunsku ze dne 25.6.2019, stížnost č. 41720/13, bod.118

¹⁹⁴ JELÍNEK, Jiří. Subjektivní stránka trestného činu. In: Trestní právo hmotné, 7. vydání, Praha: Leges, 2019, s. 254.

¹⁹⁵ KMECOVÁ, Marie. Ochrana před špatným zacházením na místech zbavení svobody. In: Evropská Úmluva o lidských právech – praktický průvodce, Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2022, s. 221.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 221.

¹⁹⁷ Nález Ústavního soudu, sp. zn. Nález II. ÚS 1376/18, ze dne 10. 12. 2019

¹⁹⁸ Srov. podkap: 2.1.5.

¹⁹⁹ Tamtéž, bod. 24

konstantnějších faktorů z minulé judikatury, případně ze závazných nástrojů mezinárodního práva, jako jsou např. multilaterální smlouvy.

Budeme-li zkoumat např. indikátor věku, věk je nejen indikátorem konkrétní závažnosti, ale dítě je subjektem zvláštní mezinárodní ochrany. ESLP v rozsudku X. proti Bulharsku,²⁰⁰ kde bylo porušeno vyšetřování vzhledem k plošnému zneužívání dětí v sirotčinci,²⁰¹ připomíná Úmluvu o právech dítěte. Úmluva o právech dítěte je pro český právní řád závazná.²⁰² Úmluva jako mezinárodní instrument stanovuje povinnost vyšetřování výslovně. Článek 19 bod 2 cit. Úmluvy obsahuje, že ochranná opatření dítěte před tělesným, duševním zneužíváním před špatným zacházením musí s ohledem na vyšetřování zahrnovat mechanismy pro postup soudů.²⁰³ Rovněž ve věci domácího násilí na dítěti M. M. proti Chorvatsku²⁰⁴ připomíná ESLP předmětný čl. 19 bod 2 cit. Úmluvy. ESLP v E.L. proti Litvě ESLP²⁰⁵ aplikuje v rámci práva sexuálně zneužívané nezletilé oběti Úmluvu o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním, konkrétně její čl. 30.²⁰⁶ V článku 30 bodu 5 cit. Úmluvy je explicitně stanovena povinnost vést účinné vyšetřování činů podle této Úmluvy. Úmluva je pro ČR závaznou multilaterální smlouvou.²⁰⁷

V případě indikátoru domácího násilí uvádí ESLP, že se jedná o závažný strukturální problém a je dána povinnost provést účinné vyšetřování sporných tvrzení týkajících se každého případu takového špatného zacházení.²⁰⁸

Ne všechny indikátory jsou samozřejmě obsaženy v jednotlivých samostatných a pro Českou republiku závazných mezinárodních instrumentech, ESLP mnohé z nich dovodil svou vlastní praxí, další mezinárodní ochrana zase akcentuje jejich vyšší závažnost.

Pokud bychom ve vztahu k diskutované problematice zmínili předsudečné indikátory jako faktor závažnosti, ESLP jej specifikuje v rozsudku Balazs proti Maďarsku²⁰⁹. Jako interpretační vodítka využívá report Evropské komise pro Bulharsko²¹⁰ a pro příklady předsudečných

---

²⁰⁰ rozhodnutí velkého senátu ESLP ve věci X. proti Bulharsku ze dne 2. 2. 2021, stížnost č. 22457/16

²⁰¹ Doslovný překlad z Orphanage

²⁰² Srov. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, č. 104/1991 Sb.

²⁰³ Tamtéž

²⁰⁴ rozhodnutí ESLP ve věci M. M. proti Chorvatsku ze dne 3. 12. 2015, stížnost č. 10161/13, bod. 71

²⁰⁵ rozhodnutí ESLP ve věci E.L. proti Litvě ze dne 9. 4. 2024, stížnost č. 12471/20

²⁰⁶ Tamtéž, bod. 30

²⁰⁷ Sdělení ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání č. 59/2016 Sb.

²⁰⁸ rozhodnutí senátu třetí sekce ESLP ve věci Tunikova a další proti Rusku ze dne 14. 12. 2021, stížnosti č. 55974/16, 53118/17, 27484/18, bod. 129

²⁰⁹ rozhodnutí senátu druhé sekce ESLP ve věci Balazs proti Maďarsku ze dne 20. 8. 2015, stížnost č. 15529/12

²¹⁰ The Report of the European Commission against Racism and Intolerance covering the fifth monitoring cycle, issued on the 19 March 2015, dostupné z: <https://rm.coe.int/ecri-6th-report-on-hungary-translation-in-hungarian-/1680aa687b> [cit. dne 17. 6. 2024]

indikátorů používá průvodce OSCE pro předcházení tzv. hate crimes, rovněž jako relevantní právo uvádí reporty ECRI. Průvodce sice pro Českou republiku závazný není, ale jelikož slouží ESLP jako interpretační vodítko společenského kontextu závažnosti, získává určitou právní relevanci. Reporty ECRI monitorují situaci ve státech, na jejichž základě jsou vydávány doporučení. Mají povahu tzv. „soft law“ a nemají mezistátní povahu²¹¹, čímž se snažím znázornit rozdíl oproti tomu, že třeba výše zmíněný věk je chráněn instrumentem mezinárodní smlouvy, která je přímo závazná pro Českou republiku. Jelikož však Ústavní soud existenci předsudečných indikátorů ve svých nálezech při zásahu akceptoval²¹², tak je na uvážení, zda *pro futuro* nemají OČTŘ povinnost tyto indikátory zohlednit, ačkoliv lze vznést pochybnost, že při běžném vyšetřování bude soft law do podrobností zohledněno.

Případ, který dobře ilustruje nízkou míru požadované závažnosti ve smyslu způsobeného následku tedy intenzity zranění při přistoupení dalších indikátorů, je Sabalic proti Chorvatsku.²¹³ Ačkoliv stěžovatel utrpěl lehká zranění, ESLP stejně jako v dalších případech dovedl povinnost vést účinné vyšetřování s ohledem na homofobně motivovaný útok.²¹⁴

K další diferenciaci požadované závažnosti dochází s ohledem na skutečnost, zda zásah do čl. 3 Úmluvy vznikl v souvislosti se zásahem veřejné moci. Kmecová uvádí, že pojem špatného zacházení je pojem zastřešující, a mezinárodní instrumenty zakazují absolutně jeho konkrétní projevy jako je „mučení“ nebo „nelidské a kruté zacházení“.²¹⁵ Nelidské zacházení poté Kmecová vymezuje negativně k pojmu mučení s ohledem na jí citovaný rozsudek ESLP Gäfgen proti Německu²¹⁶, přičemž nelidské zacházení působí fyzické a duševní utrpení, případně újmu a překračuje míru závažnosti.²¹⁷ Zatímco mučení autorka vymezuje již jako jednání výhradně úmyslné s cílem získat informace.²¹⁸

Pro účely závažnosti při stanovení zásahu do čl. 3 Úmluvy je relevantnější než vymezení pojmů spadajících pod „špatné zacházení“, zda k zásahu došlo ze strany veřejné moci či nikoliv,

---

²¹¹ K povaze reportu ECRI jako „soft law“ blíže: SCHORM, Alexandr., Česká reakce na evropské soft law, poznámky pro účely vystoupení, dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/projekt_ESF/00_2019_VA/SEMINARE/06_13_Kam_kracis_equality_body_/Apuntes_VAS_20190613.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

²¹² usnesení sp. zn. I.ÚS 2657/21 ze dne 20. 6. 2022, bod. 22

²¹³ rozhodnutí ESLP ve věci Sabalic proti Chorvatsku ze dne 14. 4. 2021, stížnost č. 5031/13

²¹⁴ Tamtéž, bod. 10

²¹⁵ KMECOVÁ, Marie. Ochrana před špatným zacházením na místech zbavení svobody. In: Evropská Úmluva o lidských právech – praktický průvodce, Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2022, s. 219.

²¹⁶ Rozsudek velkého senátu ESLP Gäfgen proti Německu ze dne 1. 6. 2010, stížnost č. 22978/05

²¹⁷ KMECOVÁ, Marie. Ochrana před špatným zacházením na místech zbavení svobody. In: Evropská Úmluva o lidských právech – praktický průvodce, Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2022, s. 219.

²¹⁸ Tamtéž, s. 219.

a zda se takto neděje na osobách omezených na svobodě nehledě, pod jaký z předmětných pojmů špatného zacházení budou spadat.

V případě použití síly ze strany veřejné moci musí být vždy nezbytně nutné nehledě na zásah čl. 2 a 3 Úmluvy.²¹⁹ Dochází-li zásahem k použití síly ze strany veřejné moci na osobách, které jsou výlučně v její moci, není třeba, aby přistoupil konkrétní indikátor závažnosti. Některé konkrétní skutkové okolnosti požívají takto další speciální mezinárodní ochrany. Zmínit lze např. rozsudek velkého senátu El – Masri proti bývalé republice Jugoslávii Makedonii²²⁰ v souvislosti s mezinárodní ochranou před nuceným zmizením. Povinnost vyšetřování je opět stanovena výslovně v čl. 10 a čl. 12 Úmluvy o ochraně všech osob před nuceným zmizením. Je povinností státu dle cit. Úmluvy zajistit nezávislé a nestranné vyšetřování.²²¹

Závěrem lze uvést, že konkrétní závažnost je velmi těžké přesně stanovit již s ohledem na vysoké množství mezinárodních instrumentů, které ESLP ve své praxi zohledňuje a jež mají rozličnou míru závaznosti. Velkou výzvou může být požadavek vznesený na státy, tj. provést všechny závazky v této problematice do oblasti vnitrostátního trestního práva procesního. Složitě je usoudit do jaké míry lze kritéria zobecnit a provést do vnitrostátního práva, byť nelze ignorovat, že výše citované multilaterální smlouvy byly přímo vtaženy za pramen práva a závazností mají minimálně aplikační přednost před zákonem.

1.3.5. Zákaz otroctví a nucených prací v souvztažnosti na závažnost

Taktéž v případě čl. 4 Úmluvy, který obsahuje zákaz otroctví a nucených prací, který obsahově odpovídá, např. závažné trestné činnosti obchodováním s lidmi dle §168 TZ bylo dovozeno právo na účinné vyšetřování.²²²

Povinnost vést účinné vyšetřování nevyplývá ve vztahu k článku 4 pouze z Úmluvy, ale jedná se o povinnost vyplývající z dalších mezinárodních instrumentů.²²³ Ve věci SM proti Chorvatsku²²⁴ připomíná ESLP, že právo na účinné vyšetřování je závazkem i s ohledem na Úmluvu proti obchodování s lidmi a Palermský protokol doplňující Úmluvu OSN.²²⁵ Palermský protokol a Úmluva rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi jsou

²¹⁹ Rozhodnutí senátu první sekce ESLP Safi a další proti Řecku, Bod. 152

²²⁰ Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci El – Masri proti bývalé republice Jugoslávii Makedonii ze dne 13. 12. 2012, stížnost č. 9630/09

²²¹ Sdělení ministerstva zahraničních věcí o sjednání Mezinárodní úmluvy na ochranu všech osob před nuceným zmizením č. 13/2017 Sb.

²²² KMEC, Jiří. Zákaz otroctví a nucených prací, In.: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgjpwk5tlgy&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

²²³ K tomu kap: 1.1

²²⁴ rozhodnutí ESLP ve věci SM proti Chorvatsku ze dne 19. 7. 2018, stížnost č. 60561/14

²²⁵ Tamtéž, bod. 109

pro Českou republiku závazné.²²⁶ V předmětné Úmluvě je výslovně stanovena povinnost zajistit účinné vyšetřování, která je současně jedním z účelů cit. Úmluvy.²²⁷

Mezinárodní instrumenty tedy nečiní pro závažnost přílišnou možnost rozkolu, neboť vždy, když je do článku zasaženo v případě obchodování s lidmi, jedná se o velmi společensky závažnou otázku mezinárodního práva, a proto je povinnost vést účinné vyšetřování výslovně uvedena.

Povinnost vést vyšetřování nastává v případech obchodování s lidmi vždy bez hlediska konkrétní či obecnější závažnosti a neměla by činit interpretační a aplikační problémy. Závažnost je obsažena již v samotné povaze materiálního práva bez vnitřní diferenciaci.

V souvislosti s právem na účinné vyšetřování ve vztahu k čl. 4 Úmluvy, ÚS soud rozhodoval nálezem sp. zn. II. ÚS 3436/14²²⁸, přičemž judikoval, že trestný čin obchodování s lidmi dle §168 TZ představuje mimořádně závažný zásah do základních práv, jenž nezasahuje pouze do čl. 4 a 5 Úmluvy, ale taktéž zprostředkovaně do čl. 8 a čl. 10 Úmluvy, a rovněž je zakotven v řadě mezinárodních instrumentů.²²⁹

Novějším nálezem není toto právo vést účinné vyšetřování v případech obchodování s lidmi ÚS omezeno. Nálezem sp. zn. III. 1412/20 ÚS²³⁰ soud zdůrazňuje, že právo vést vyšetřování se vztahuje pouze na nejzávažnější zásahy srovnatelné se zásahem do života, mezi něž uvádí obchodování s lidmi.²³¹

1.3.6. Ochrana majetkových práv v souvztáženosti na závažnost

Přiznání ochrany ve věcech majetkových práv je jednou z nejproblematictějších kategorií a odborná veřejnost jako např. Gřivna a Šimánová přiznání práva na účinné vyšetřování v této oblasti spíše nepovažují za stálý, ba dokonce předpovídají určitou prognózu negativního vývoje.²³²

Gřivna a Šimánová rozebírají specifikum rozsudku Blumberg proti Lotyšsku²³³, v němž ESLP dovedl přiznání ve vztahu k majetkovým právům. Autoři zdůrazňují přesto, že soud právo přiznal, judikoval takto pouze s ohledem na nejzávažnější pochybení orgánů a závažnost pochybení v trestním řízení by musela mít vliv na řízení civilní.²³⁴

²²⁶ Srov. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 18/2015 Sb. a č. 33/2017 Sb.

²²⁷ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2017 Sb.

²²⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3436/14 ze dne 19. 1. 2016

²²⁹ Tamtéž, bod. 26

²³⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1412/20 ze dne 6. 11. 2020

²³¹ Tamtéž, bod. 26

²³² GŘIVNA, Tomáš. a ŠIMÁNOVÁ, Hana. Právo poškozeného na účinné vyšetřování, In: Přípravné řízení dnes a zítra, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s.106.

²³³ Rozhodnutí senátu páté sekce ESLP Blumberg proti Lotyšsku ze dne 18. 3. 2008, stížnost č. 14618/03

²³⁴ GŘIVNA, Tomáš. a ŠIMÁNOVÁ, Hana. Právo poškozeného na účinné vyšetřování, In: Přípravné řízení dnes a zítra, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s.106.

Ústavní soud se v novější judikatuře staví vůči nálezu Blumberg poměrně kriticky. Ústavní soud právo na účinné vyšetřování v případě zásahů do majetkových práv konstatoval v usnesení sp. zn. I. ÚS 3888/13²³⁵ ze dne 26. 2. 2014, přičemž musí jít o zásah do vlastnického práva trestněprávní intenzity.²³⁶ Nicméně uvádí, že je třeba brát ohledy na potřebu přednosti vyšetřování závažnějších trestných činů před činy méně závažnými, mezi něž řadí např. činy majetkové povahy.²³⁷ V pozdějším usnesení sp. zn. II. ÚS 3860/18²³⁸ ze dne 18. 12. 2018 již judikuje, že ačkoliv je právo na účinné vyšetřování v případě majetkových práv dáno, jeho ochrana náleží především soukromoprávním soudům, přičemž soukromoprávní ochrana chrání i zásahy trestněprávní relevance.²³⁹ Konečně usnesením sp. zn. IV. ÚS 1220/22²⁴⁰ kritizuje nálezu Blumberg proti Lotyšsku, s tím že ESLP sám nejasně vymezil limity práva, ale zároveň opakuje, že je přiznáno pouze v nejzávažnějších případech při flagrantních pochybeních.²⁴¹ Nejrecentnějším usnesením sp. zn. III. ÚS 3246/21²⁴² odmítl zásah do majetkového práva pro výjimečnost zásahu.²⁴³

Je třeba připomenout rozbor Gřivny a Šimánové Blumberg proti Lotyšsku.²⁴⁴ Ten uvádí, že případné budoucí přiznání by bylo možné spíše s ohledem na velmi specifické okolnosti s doplňující poznámkou, že přístup ÚS znovu indikuje opět jako žádoucí spíše přiznání s ohledem na závažnost v konkrétním případě.

1.3.7. Účinná ochrana

Účinná ochrana je velmi proměnlivým pojmem vztahujícím se k právu na účinné vyšetřování a může být odlišná i s ohledem na již vymezené hledisko závažnosti podle toho, jak „vysoká“ míra ochrany se vzhledem k porušení práva na účinné vyšetřování vyžaduje., přičemž v případech účinného vyšetřování se vyžaduje ochrana trestněprávní.²⁴⁵ V úvodní kapitole jsem vymezila, že ochrana musí být skutečná, nikoli iluzorní.²⁴⁶

---

²³⁵ usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3888/13 ze dne 26. 2. 2014

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ usnesení Ústavního soudu sp. zn. ÚS 3860/18 ze dne 18. 12. 2018

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1220/22 ze dne 7. 6. 2022

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3246/21 ze dne 12. 4. 2022

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Cit. výše

²⁴⁵ K tomu blíže. KONŮPKA, Petr. Evropská úmluva o lidských právech – úvod k jejímu použití k praxi. In Evropská úmluva o lidských právech – praktický průvodce. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2022, s. 20

²⁴⁶ K tomu blíže. KONŮPKA, Petr. Evropská úmluva o lidských právech – úvod k jejímu použití k praxi. In Evropská úmluva o lidských právech – praktický průvodce, Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2022, s.

Její konkrétní podoba závisí na státech. Nicméně ESLP vymezuje i velmi konkrétní požadavky, které je nutné naplnit, jelikož užívá pro interpretaci množství mezinárodních nástrojů, tak v konečném důsledku může být prostor pro státy poměrně úzký.²⁴⁷

Neúčinnost se odlišuje vzhledem k tomu, jestli se jedná o neúčinnost v konkrétním případě nebo systémového charakteru. První představuje situace, kdy v určitém případě byla povinnost vést účinné vyšetřování a nebyla naplněna. Pojem absence účinné ochrany systémového charakteru oproti tomu vyvstává v případech, kdy se nejednalo o jednotlivé porušení, ale s žádaným standardem účinného vyšetřování se mívá strukturální nastavení trestního řízení. V takovém případě systémové neúčinnosti poté ESLP přezkoumává zpravidla věc i prostřednictvím práva na účinný ochranný prostředek dle čl. 13 Úmluvy.²⁴⁸ Právo na účinný ochranný prostředek je explicitně chráněno Úmluvou.²⁴⁹ V mezinárodních nástrojích není úprava práva na účinný prostředek nápravy Úmluvou ojedinelá. Např. Listina základních práv a svobod Evropské unie (dále jen „LZPEU“) upravuje právo na účinný prostředek nápravy v čl. 47 spolu s právem na spravedlivý proces. Není určující formální naplnění určitého práva, ale jeho naplnění v praxi.²⁵⁰ Toto ztěžuje úlohu pro zákonodárce, na němž je úkol nastavit pojistky práva na účinné vyšetřování tak, aby nedocházelo pouze k formálnímu vyšetřování.²⁵¹

ESLP shledal neúčinnost systémového charakteru s ohledem na aspekt nezávislosti v případě Eremiášová a Pechová proti ČR.

Řepík tvrdí, že účinnost v praxi neznamená nutně určitou konkrétní úpravu, ale povinnost s ohledem na aspekty práva na účinné vyšetřování nastavit její záruky.²⁵² Uvedu nyní tuto problematiku a nastíním na známém příkladu Eremiášová a Pechová proti ČR. Právo na účinné vyšetřování musí být nezávislé.²⁵³ V případě Eremiášová a Pechová byl tento aspekt porušen. Porušení konkrétní nezávislosti spočívalo v absenci nezávislého šetření účasti na sebevraždě příslušníka romské menšiny. Systémové porušení nezávislosti shledal ESLP v tom, že stížnosti na policii vyřizoval vnitřní inspektorát policie a samotné vyšetřování provádělo Ministerstvo vnitra. ESLP zde vycházel mimo jiné ze závěrečného doporučení Výboru pro lidská práva OSN ze dne 27. 5. 2001, který dospěl k závěru, že tento systém postrádá objektivitu a důvěryhodnost

---

²⁴⁷ Srov. část: 2

²⁴⁸ Např. Rozhodnutí páté sekce ESLP Eremiášová a Pechová proti ČR ze dne 16. 2. 2012, bod 80. stížnost č. 23944/04

²⁴⁹ ESLP poté prizmatem čl. 13 zkoumá taktéž celkový politický a právní kontext vnitrostátní úpravy a ne pouze formální existenci opravného prostředku, K tomu blíže: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_13_eng, s. 16.

²⁵⁰ K tomu blíže: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_13_eng, s. 7. [cit. dne 17. 6. 2024]

²⁵¹ K tomu blíže: 2.1.

²⁵² REPÍK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, s. 52

²⁵³ Srov. podkap: 2.1.2

umožňující beztrestnost policistů.²⁵⁴ Ze systémového porušení vyplývá požadavek pro zákonodárce. Konůpka k tomu zdůrazňuje, že konkrétní porušení tedy může indikovat neúčinnost systémové úpravy a nutnost legislativní změny.²⁵⁵

Repík uvádí, že ve smyslu práva na účinné vyšetřování musí mít osoba poškozená možnost domáhat se nápravy morální škody a nepostačuje jí, aby disponovala prostředkem vedoucím k vyšetření.²⁵⁶ Není vyloučeno, že v některých případech postačí občanskoprávní a správněprávní ochrana, ale pouze v těch, které nedosahují trestněprávní závažnosti.²⁵⁷

---

²⁵⁴ Rozhodnutí senátu páté sekce Eremiášová a Pechová proti České republice ze dne 16. 2. 2012, stížnost č. 23944/04, bod. 70

²⁵⁵ K tomu blíže. KONŮPKA, Petr. Výkon rozsudků ESLP. Evropská Úmluva o lidských právech – praktický průvodce, Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2022, s. 73

²⁵⁶ REPÍK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, s. 52

²⁵⁷ Tamtéž., s. 54

2. Atributy práva na účinné vyšetřování

2.1. Kvalitativní náležitosti práva na účinné vyšetřování

Právo na účinné vyšetřování je charakterizováno určitými aspekty, v nichž může být porušeno. Závazek provést účinné vyšetřování spočívá v řádnosti postupu, přičemž následující náležitosti musí být splněny kumulativně:²⁵⁸

- *Nestrannost a nezávislost,*
- *Efektivnost (důkladnost a dostatečnost),*
- *Rychlost,*
- *Podrobení veřejné kontrole,*²⁵⁹

Požadavky jsou konkretizovány v judikatuře, přičemž jejich náplň se může velmi lišit vzhledem k okolnostem případu. Některé požadavky rovněž vyvstávají s ohledem na již zmíněné konkrétní indikátory závažnosti samotného zásahu.

Okolnosti případu mohou v důsledku vyžadovat další náležitosti, jako např. judikoval ESLP v rozsudku k úkladné vraždě, kdy musí být zjištěny i okolnosti objednání vraždy nebo v případě vraždy novináře, kdy ESLP konstatoval požadavek zabývat se spojitostí zásahu do života a novinářskou profesí. Oba požadavky konstatoval ESLP v rozsudku Mazepa proti Rusku.²⁶⁰

Jiným příkladem je, že při porušení článku 4 Úmluvy ÚS ve své judikatuře zdůrazňuje, že „*při podezření ze spáchání trestného činu obchodování s lidmi se musí posoudit tři skutečnosti, a sice na jedné straně samotné jednání podezřelých, dále užití prostředky a konečně účel tohoto jednání.*“²⁶¹ Zde tedy soud vymezil judikaturou velmi konkrétní náležitosti s ohledem na povahu činu.

Požadavky se mohou lišit také s ohledem na vlastnosti subjektu práva na účinné vyšetřování, v případě J. I. proti Chorvatsku²⁶², kdy docházelo ke zneužívání a znásilnění stěžovatelky jejím otcem, ESLP konstatoval, že si orgány byly dobře vědomy zvláštní zranitelnosti žalobkyně, jež byla příslušnicí romské menšiny z důvodu jejího pohlaví, etnického původu a traumat z minulosti. Měly proto na její trestní oznámení reagovat rychle a účinně,

---

²⁵⁸ Viz. Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2886/13 ze dne 29. 10. 2013

²⁵⁹ Tamtéž, bod. 18

²⁶⁰ rozhodnutí senátu třetí sekce ESLP ve věci Mazepa proti Rusku ze dne 17. října 2018, stížnost č. 15086/07, bod. 73

²⁶¹ Nález ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 3436/14 ze dne 19. 1. 2016

²⁶² rozhodnutí senátu první sekce ESLP ve věci J. I. proti Chorvatsko proti ze dne 8.9.2022, stížnost č. 35898/16

aby ji ochránily před realizací této hrozby, jakož i před zastrašováním, odvetou a opakovanou viktimizací.²⁶³

Gřivna a Šimánová uvádí, že jednotlivé požadavky mají další dílčí komponenty, jako např. právo poškozeného nahlížet do spisu.²⁶⁴ Autoři požadavky považují za obecný test, zda bylo porušeno právo na účinné vyšetřování, přičemž k následujícím čtyřem náležitostem přidávají nutnost existence tzv. „hájitelných tvrzení“.²⁶⁵ Hájitelná tvrzení jsou požadavkem specifickým, protože nejsou náležitostmi obsahu vyšetřování, ale lze je vymezit jako požadavek zakládající povinnost státu vyšetřování provést.²⁶⁶

V konečném důsledku jsou všechny aspekty determinovány různorodými mezinárodními závazky, což otázku jejich vymezení nadále komplikuje. Povinnost dodržovat a zohlednit mezinárodní závazky by mohl tvořit 5. krok testu, projevuje se však v jednotlivých aspektech, a tak v důsledku není náležitostí samostatnou, ale náležitostí zahrnující všechny dílčí aspekty.²⁶⁷

Všechny aspekty se navzájem mohou ovlivňovat a není výjimkou, že porušení jednoho aspektu bude mít vliv na další náležitosti. Je třeba všechny náležitosti vnímat v souvislosti, proto také další autoři nahlízejí na aspekty optikou testu.²⁶⁸

Dílčí aspekty přiblížím s odkazy na jejich rozebrání naukou a judikaturou. Prozatím lze uzavřít, že aspekty jsou další determinantou, které ztěžují možné výslovné zakotvení práva.

2.1.1. Efektivnost jako důkladnost a dostatečnost

Kmec uvádí aspekt efektivnosti např. případem Nachova a další proti Bulharsku.²⁶⁹ V něm bylo uvedeno, že „*jakékoli nedostatky ve vyšetřování, které podryvají jeho schopnost zjistit okolnosti případu nebo odpovědné osoby povedou k rozporu s požadovanou mírou efektivnosti*“

---

²⁶³ Tamtéž, bod. : 108

²⁶⁴ GŘIVNA, Tomáš. a ŠIMÁNOVÁ, Hana. Právo poškozeného na účinné vyšetřování, In: Přípravné řízení dnes a zítra, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 107.

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ K tomu blíže např.: ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu, Trestněprávní revue [online] 2016, s. 157, dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgzpxi4s7g5ptqx3tl4ytkny&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search>

²⁶⁷ K tomu blíže: 2.1.1., 2.1.2., 2.1.3., 2.1.4.

²⁶⁸ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. a KRATOCHVÍL, Jan., Státní zastupitelství, institut dohledu a právo na účinné vyšetřování, roč. 13, č. 6

²⁶⁹ KMEC, Jiří. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, xxvii, s. 368 a násl.

²⁷⁰, toto konkrétněji znamená provést standardní dokazování a taktéž se neomezovat na určité verze a hypotézy.²⁷¹

Požadovaná míra efektivnosti se liší s ohledem na konkrétní případ, přičemž vyšší míra je požadována např. v případech zásahu u osob zbavených nebo omezených na svobodě, jejichž případy jsou specifické tím, že je nemožné, aby unesly tzv. důkazní břemeno hájitelných tvrzení, protože nedisponují potřebnými prostředky.²⁷² Případy omezení na svobodě dobře znázorňují odlišnou požadovanou míru efektivnosti.

Vyšetřování je v rozporu s požadavkem efektivnosti, pokud je pouze formální a je tedy sice provedeno, přesto fakticky nezohledňuje podstatné skutečnosti. Jako ryze formální vyšetřování na žádost italských úřadů vyhodnotil ESLP vyšetřování v případě X a ostatní proti Bulharsku²⁷³, kdy vyšetřovací orgány neprovedly důkladnou analýzu všech důkazů, přičemž jako jediný důkaz byly použity výsledky a hodnocení důkazů navozovalo spíše snahu vyvracet argumenty stěžovatelů.²⁷⁴ V případě Buturugă proti Rumunsku²⁷⁵ ESLP zdůraznil nutnost zohlednit různé fenomény s ohledem na domácí násilí.²⁷⁶ S rozvojem techniky je kyberšikana aspektem psychického násilí doplňující domácí násilí. Lze zobecnit, že ESLP ve své judikatuře často zdůrazňuje zohlednit různé společenské fenomény, ať už se jedná o tzv. hate crimes nebo domácí násilí.²⁷⁷ Orgány postupovaly čistě formalisticky, když odmítly jakoukoliv souvislost s domácím násilím a nevzaly v úvahu různé formy, které domácí násilí nabývá. Zohlednění předmětných fenoménů lépe reflektují mezinárodní závazky. Tento pohled soudu rovněž dotváří potřebu vnímat vyšetřování ve společenském kontextu.

Aspekt důkladnosti a dostatečnosti může spočívat nejen v tom, jaké skutečnosti je třeba objasnit, ale také vznáší požadavky na kvalitu některých důkazních prostředků. Zdánlivě může působit, že požadavek působí potenciální kolizi se zásadou volného hodnocení důkazů. V tomto ohledu se však požaduje spíše nutnost absence libovůle a vypjatého formalismu charakteristický právě nepřítomností hodnocení. K důkazním prostředkům mají orgány přistupovat kriticky a ne je pouze převzít, což ÚS zohlednil např. ve vztahu ke znaleckým posudkům.²⁷⁸ Zajímavý

---

²⁷⁰ K tomu blíže KMEC, Jiří. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, xxvii, s. 368 a násl., dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgjpwk5tlgy&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

²⁷¹ Tamtéž.

²⁷² Srov. kap.: 2. 1. 5

²⁷³ rozhodnutí velkého senátu ESLP ve věci X. proti Bulharsku ze dne 2. 2. 2021, stížnost č. 22457/16

²⁷⁴ Tamtéž, bod. 225

²⁷⁵ rozhodnutí ESLP ve věci Buturugă proti Rumunsku ze dne 11. 2. 2020, stížnost č. 56867/15

²⁷⁶ Tamtéž, bod. 74

²⁷⁷ Srov. kap.: 1. 1.

²⁷⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1477/20 ze dne 8. 9. 2020, bod. 35

systematický přístup uvedla v diplomové práci Kloučková, když zohlednila relativně nový zákon č. 254/2010 Sb., zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (dále jen „zákon o znalcích“),²⁷⁹ jako jednu z možných ochranných aspektů dostatečnosti a důkladnosti.²⁸⁰ S tímto názorem musím polemizovat, neboť zákon sice obsahuje podstatné rozšíření náležitostí posudku, a to jak obsahové, tak na zdůvodnění postupů znalců, přesto se domnívám stále neeliminuje riziko formálního pochybení. Řešení spočívá v podrobení všech důkazů hodnocení, což je úkolem OČTŘ a v případě pochybení k jeho odstranění jako komponenta přispívá spíše právo poškozeného navrhnout důkazy dle §89 odst. 2 tr. řádu, přičemž náhledem znaleckých posudků může navrhnout revizní znalecký posudek.

Po orgánech činných v trestních řízeních nelze samozřejmě požadovat, aby znaly metody zkoumání medicíny, psychologie a psychiatrie, technických, finančních věd a dalších mnoha rozličných. ESLP přihlíží k tomu, že nelze odhlédnout od praktické možnosti²⁸¹ aspekty naplnit, nicméně pro naplnění aspektu vyvstává povinnost analyzovat s možností různých hypotéz za současného kritického přístupu.

2.1.2. Neustrannost a nezávislost

Požadována je nezávislost osob se smyslu „*institucionálním*“ a „*hierarchickém*“, taktéž ve smyslu „*praktickém*“²⁸², což znamená, „*že nezávislé orgány musí samy vyhledávat a posuzovat důkazy a nespolehat se v tomto ohledu na závěry osob či orgánů, které nezávislé nejsou*“.²⁸³

Nedostatek nezávislosti v praktickém smyslu shledal ÚS např. v případě, kdy GIBS bez dalšího převzala stanovisko svého předchůdce, a to inspekce Ministerstva vnitra a rovněž zdůraznil, že GIBS převzala do svého služebního poměru téměř všechny příslušníky předchozí Inspekce, a z „*formálního pohledu se tudíž GIBS jeví vůči policii nezávislým orgánem, jelikož GIBS není podřízena Ministerstvu vnitra a její ředitel se přímo odpovídá předsedovi vlády, avšak tato nezávislost nezaručuje nezávislost praktickou*“.²⁸⁴

---

²⁷⁹ KLOUČKOVÁ, Karolína. *Právo na účinné vyšetřování v judikatuře ÚS a ESLP*, Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy Univerzity. 2024, s. 47

²⁸⁰ Tamtéž

²⁸¹ Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Hanan proti Německu ze 16. 2. 202, stížnost č. 4871/16

²⁸² K tomu blíže KMEC, Jiří. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, s. 368 a násl. [online], dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptemrbgjpwk5tlgy&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ Tamtéž.

Nedostatek nezávislosti dále dovodil ESLP např. rozsudkem Mocanu proti Rumunsku²⁸⁵, kdy rozhodl, že v případě svěřením vyšetřování vojenským prokurátorům, kteří byli vojenskými důstojníky, stejně jako osoby obviněné v dané věci, nebylo nezávislé.²⁸⁶ Byli tak ve vztahu vzájemné podřízenosti a nadřízenosti v rámci jedné hierarchické struktury.²⁸⁷ Přes uvedený nedostatek této nezávislosti nedovodil v obdobném případě Hanan proti Německu.²⁸⁸ Počáteční ohledání na místě prováděli výhradně němečtí vojáci pod velením plukovníka, který se měl dopustit použití síly, také zde tedy existoval přímý vztah nadřízenosti a podřízenosti. Německá vojenská policie byla pod přímou kontrolou německého vojenského kontingentu.²⁸⁹ Přes existenci této nevhodnosti z hlediska nezávislosti ESLP porušení nedovodil vzhledem k tomu, že procesní povinnost dle čl. 2 Úmluvy musí mít na nezávislost vliv v té míře, aby zhoršila kvalitu vyšetřování. ESLP hodnotí pochybení v souvislosti s tím, do jaké míry mělo vliv na účinnost vyšetřování celostně.²⁹⁰ Obdobná forma nezávislosti byla dána i v Jaloud proti Nizozemsku²⁹¹, kdy však z daného důvodu byla v daném případě nezávislost příčinou neúčinného vyšetřování. Taktéž stejně rozhodl, že byl aspekt porušen v případě Al-Skeini a další proti Spojenému království.²⁹² Samotná absence nezávislosti tedy ještě nezakládá porušení práva na účinné vyšetřování a musí mít vliv na jeho konkrétní účinnost, což lze vyhodnotit vzhledem k okolnostem jednotlivého případu.

Problém nastává v případě, kdy je neúčinnost systémového charakteru, jako v případě výše citovaného nálezu zabývající se nezávislosti GIBS a selhání nenastává v jednotlivém případě, ale absentuje úplná ochrana nezávislosti. Požadavek v tomto kontextu je možno odstranit pouze personální, případně legislativní změnou, a pokud je zjištěna, je spíše otázkou trestněprávní politiky de lege ferenda.²⁹³

Dílním závěrem je nutno poukázat, že nedostatek nezávislosti shledal ESLP v novějším rozsudku Mortier proti Belgii²⁹⁴, kdy bylo umožněno, aby v přezkumné komisi, která rozhodovala o zákonnosti eutanázie, rozhodoval lékař, který se přímo účastnil úkonu.²⁹⁵ ESLP opakuje předchozí náležitosti nezávislosti, nicméně případ se vymyká svou skutkovou zvláštností. Legální

---

²⁸⁵ Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Mocanu proti Rumunsku ze dne 17. 9. 2014, stížnost č. 10865/09, 45886/07 et 32431/08

²⁸⁶ Tamtéž, bod. 319

²⁸⁷ Tamtéž.

²⁸⁸ Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Hanan proti Německu ze 16. 2. 202, stížnost č. 4871/16

²⁸⁹ Tamtéž, bod.194

²⁹⁰ Tamtéž.

²⁹¹ Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Jaloud proti Nizozemsku ze dne 20.11.2014, stížnost č. 47708/08

²⁹² Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Al – Skeini ze dne 7.7.2011, stížnost č. 55721/07

²⁹³ Srov. 1.3.7

²⁹⁴ rozhodnutí senátu třetí sekce ESLP ve věci Mortier proti Belgii ze dne 4. 1.2023, stížnost č. 78017/17

²⁹⁵ Tamtéž. bod. 88

eutanázii ESLP přezkoumával bezprecedentně a komise pro schválení eutanázie není běžným vyšetřovacím orgánem v trestním řízení.²⁹⁶ Zde byla tedy opět akcentována povaha závislosti práva na určitém společenském kontextu za současného zohlednění jeho dynamické a evolutivní povahy.

2.1.3. Rychlost

Rychlost představuje požadavek, který jak připouští Šámal, v souladu s judikaturou ÚS nelze vyjádřit přesně numericky a bude velmi záviset na okolnostech konkrétního případu.²⁹⁷ Z komentáře k Úmluvě lze vyčíst, že „*vyšetřovací orgány musí započít s vyšetřováním co nejdříve po předemných událostech a následně postupovat s náležitou péčí a vyvarovat se průtahů*“.²⁹⁸ Rychlost se tedy týká zahájení řízení promptně a poté samotného procesu objasňování věci.²⁹⁹

Rychlost musí mít vliv na účinnost vyšetřování. ESLP nedostatek požadavku rychlosti dovodil v mnoha případech., např. v případě Olewnik-Cieplińska proti Polsku³⁰⁰ tak dovodil, když okolnosti únosu a úmrtí jsou nejasné 17 let po inkriminované události. V případě Fernandes de Oliviera shledal porušení, když řízení trvalo více než 11 let. Vnitrostátní orgány nezajistily účinnou a rychlou reakci. Ve věci Bati proti Turecku³⁰¹ délka trvání řízení o špatném zacházení měla vliv na promlčení činů. V případě Al-Skeini a další proti Spojenému království³⁰² měly průtahy vliv na kontaminaci důkazů, což vedlo k porušení rovněž dalšího aspektu důkladnosti.³⁰³

Porušení v aspektu rychlosti naopak neshledal např. v případě Hanan proti Německu, přičemž judikuje, že povinnost podle čl. 2 musí být uplatňována podle praktických možností.³⁰⁴ Případ byl ojedinělý tím, že k útoku na civilní osoby došlo z rozkazu spolkového plukovníka v Afganistánu. Soud judikuje, že v případě aktivního ozbrojeného konfliktu nelze očekávat, že vyšetřování bude provedeno rychleji s ohledem na tyto stěžující okolnosti. ESLP tedy zohledňuje aspekt rychlosti vzhledem k praktickým možnostem a konkrétním okolnostem. Aspekt rychlosti takto může determinovat složitost případu.

---

²⁹⁶ Tamtéž, bod. 88

²⁹⁷ ŠAMAL, Pavel. *Průtahy a obstrukce v trestním řízení a jejich příčiny*. [online] Trestněprávní revue. č.2/2020, s.63

²⁹⁸ KMEC, Jiří. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, s. 368 a násl Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgjpwk5tlgy&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne. 17. 6. 2024]

²⁹⁹ rozsudek Evropského soudu pro Lidská práva, Juozaitienė a Bikulčius proti Litvě, č. 70659/01 ze dne 24. 4. 2008

³⁰⁰ rozhodnutí ESLP ve věci Olewnik-Cieplińska and Olewnik proti Polsku ze dne 5. 9. 2019, stížnost č. 20147/15

³⁰¹ rozhodnutí ESLP ve věci Bati a další proti Turecku ze dne 13. 7. 2004, stížnost č. 33097/96 a 57834/00

³⁰² Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Al – Skeini ze dne 7.7.2011, stížnost č. 55721/07

³⁰³ Tamtéž, bod. 173

³⁰⁴ Srov. kap: . 2.1 2.

Domnívám se, že by aspekt rychlosti neměly determinovat okolnosti jako materiální a personální možnosti, které byly jedním ze zřejmých důsledků průtahů a porušení např. ve výše uvedeném případě Olewnik-Cieplińska proti Polsku.³⁰⁵ Odvolací prokuratura v polském Gdaňsku, ačkoliv řízení v daném případě zastavila, konstatovala, že stát nevytvořil řádnou právní a finanční strukturu státního zastupitelství, aby mohlo účinně vyšetřovat případy únosů.³⁰⁶ Zde tedy porušení rychlosti indikuje absenci systémové účinné ochrany. Mallinder spolu s autorským kolektivem cituje notu komisaře rady Evropy pro lidská práva Muižniekseho k porušení účinných vyšetřování UK pod článkem 2, přičemž dle něj není možno použít omezené zdroje jako zdůvodnění neuskutečnění účinného vyšetřování.³⁰⁷

Zájem na dodržení rychlosti je zjevný také z důvodu souvztažnosti na možné promlčení činů, k čemuž došlo např. v Bati proti Turecku.

Výše jsem uvedla případ Al-Skeini a další proti Spojenému království, v němž mělo porušení aspektu rychlosti vliv na kontaminaci důkazů. ÚS v nálezu sp. zn. I. ÚS 1042/15 odkazuje na rozsudek ESLP Kummer proti ČR, zatímco osoby podezřelé se špatného zacházení, které jsou současně jedinými přímými svědky, musí orgány vyslechnout co nejdříve po inkriminované události, tak aby byla snaha zabránit jejich koluzi. Rychlost může tedy být souvztažná přímo na určité úkony jako je zajištění důkazu.

Požadavku rychlosti svědčí jako komponenta ochrana poškozeného žádat odstranění průtahů dle § 157a tr. řádu.

2.1.4. Kontrola veřejnosti

Jako u všech dalších atributů je požadovaná míra rozhodná na základě konkrétního případu.³⁰⁸ Aspekt kontroly veřejnosti spočívá především v účelu práva poškozeného příp. oznamovatele nahlížet do spisu a činit návrhy v řízení, které může zhodnotit sám poškozený, jemuž toto procesní právo svědčí a chránit tak svůj zájem na řízení.³⁰⁹

Účelem kontroly veřejnosti je zvyšování důvěry ve vyšetřování v souvztažnosti na další aspekty. Osoba poškozeného se takto přímo účastní, byť by se zdálo jako pozorovatel vyšetřování,

---

³⁰⁵ Cit. výše

³⁰⁶ Tamtéž, bod. 143

³⁰⁷ MALLINDER, Louise. Transitional Justice Institute – Ulster University, Transitional Justice Institute Research Paper No. 16-05, Hart publishing: s. 7, dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2737885

³⁰⁸ blíže KMEC, Jiří. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, s. 368 a násl, dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgjpwk5tlgy&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

³⁰⁹ Nález Ústavního soudu, I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015

avšak zpřístupněním spisu se posiluje možnost poškozeného ovlivňovat řízení pomocí nepřímých prostředků.

Je předmětem odborné polemiky, zda lze toto právo realizovat vždy, jelikož může přicházet do střetu se samotným účelem trestního řízení, tedy minimálně z užších definicí účelu „*účel trestního řízení spočívá v nalezení takových postupů (ze strany orgánů činných v tr. řízení), které by zajišťovaly, aby tr. činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé spravedlivě potrestáni*“.³¹⁰

Procesní práva jako nahlížení do spisu nebo podávání návrhů jsou realizací individuálních zájmů třetího subjektu. Provozník uvádí, že ne vždy veřejný zájem, pokud je ztotožněn s „*účelem řízení*“ odpovídá „*individuálnímu zájmu poškozeného*“³¹¹, což lze prozatímne uzavřít slovy, že realizace těchto práv nemá jasné hranice. Kontrola veřejnosti je realizována zejména dílčími právy poškozeného, proto o ní bude pojednáno spíše skrze dílčí práva subjektu.³¹²

2.1.5. Hájitelná tvrzení

Vznesení hájitelného tvrzení o tom, že bylo zasaženo do substantivního práva, nelze vnímat jako samostatný atribut práva na účinné vyšetřování. Od toho, zda bylo vzneseno, je odvozena povinnost vyšetřování vést. Šimáčková a Kratochvíl zdůrazňují, že přiznání práva na účinné vyšetřování je vznesením hájitelných tvrzení podmíněno.³¹³

Hájitelné tvrzení neznamená „*pravděpodobně pravdivé*“, ale „*nesmí být zcela nedůvěryhodné a nepravděpodobné*“, a „*rovněž musí být časově možné, dostatečně konkrétní a časově neměnné*“³¹⁴, splnění těchto podmínek je třeba posuzovat po zvážení všech konkrétních okolností věci.³¹⁵

Hájitelné tvrzení nelze zaměňovat s existencí skutečností, že byl spáchán trestný čin dle § 158 odst. 3 TŘ.³¹⁶ Jak jsem již vymežila výše, je právo na účinné vyšetřování nezávislé na tom, zda k porušení skutečně došlo, a taktéž jej nelze ztotožňovat s fází trestního řízení, tudíž i právo vznesení hájitelných tvrzení nezávisí na těchto skutečnostech. Při vznesení hájitelného tvrzení, že došlo k zásahu některých práv je příslušný orgán povinen zjistit, zda k porušení nedošlo v dříve vymezených attributech.

³¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád, 6. vydání, Praha 2008, s. 1 – 11, také online dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhbwpk232geydi&rowIndex=0> [cit. dne 17. 6. 2024]

³¹¹ PROVAZNÍK, Jan. Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu?. Právník [online]. roč. 154.,č.3,2015

³¹² Srov. kap. 4. 4.

³¹³ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a KRATOCHVÍL, Jan. Státní zastupitelství, institut dohledu a právo na účinné vyšetřování. Státní zastupitelství, Praha: Orac, 2015, s. 7

³¹⁴ Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015

³¹⁵ Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 1398/17 ze dne 17. 10. 2017

³¹⁶ Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015

Povinnost tvrzení vznést leží na oprávněném subjektu, avšak vyskytují se značné modifikace požadavků v určitých případech.³¹⁷ K modifikaci vznesení hájitelných tvrzení dochází v případech špatného zacházení při zbavení osobní svobody v rámci, v nichž osoba není schopna tato tvrzení vznést a nemůže tak unést důkazní břemeno, v důsledku čehož je konstruována vyvratitelná domněnka jejich vznesení při současném obrácení důkazního břemene. Pokud byla osoba zadržena v dobrém stavu a má při propuštění zranění, leží na státu (příslušných orgánech státu), aby tato zranění vysvětlil.³¹⁸

Nad touto modifikací je poté možno uvažovat také v kontextu zavedení soukromé či subsidiární žaloby, protože vyvstává otázka, zda by právě v takovém případě mělo její zavedení smysl, když subjekt práva nedisponuje prostředky, aby mohl vznést hájitelné tvrzení, lze vznést otázku, zda by mohl unést břemeno žaloby.³¹⁹

---

³¹⁷ Srov. podkap.: 2.1.5.

³¹⁸ Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 2077/17 ze dne 26. 3. 2019

³¹⁹ Srov. kap. 5. 1.

3. Nepřímé vyjádření práva na účinné vyšetřování v trestním řádu

Ačkoli právo na účinné vyšetřování vymezil svojí judikaturou ESLP, jeho vymezení má nutné důsledky pro vnitrostátní právo, především ve vztahu k judikatuře ÚS, ale taktéž je jeho vztah nezanedbatelný k ustanovením tr. řádu.

Na dodržení práva na účinné vyšetřování má tedy vliv nastavení trestního řízení, především pak jakými zásadami je proces ovládán, postavením subjektu a v nejobecnějším smyslu samotným účelem řízení.

Šámal ve vztahu k trestnímu řádu zdůrazňuje úlohu ochrany lidských práv občanů zainteresovaných v trestním řízení.³²⁰ Rozporuje pojetí, podle něhož je trestní řízení pouhou realizací hmotněprávních norem, jak odpovídalo socialistickému zřízení státu.³²¹ Dnešní pojetí vychází z pojetí právního státu. Předně se takto rozumí přístup k ochraně osoby, proti níž se řízení vede a je současně „*ospravedlněním použití donucující pravomoci státu proti svobodným a autonomním jednotlivcům.*“³²² V trestním řádu je zdůrazněna především negativní ochrana práv a svobod související se zdržením se zásahů do takových práv, což je posléze konkretizováno i v zásadě přiměřenosti dle § 2 odst. 4 věta druhá tr. řádu. Mulák zdůrazňuje rozšířený obsah zásady přiměřenosti, neboť se zásada vztahuje také na další osoby, které jsou řízením dotčeny. Mulák popisuje, že jsou jimi kupříkladu „*poškozený, svědek, znalec, zúčastněná osoba.*“³²³

Zobecněně by se dalo považovat, že trestní řád v platném znění dobře zohledňuje negativní aspekt základních práv a svobod, když stanoví proporcionální zásah do nich. Nicméně právo na účinné vyšetřování souvisí s pozitivní ochranou těchto práv.³²⁴ O takové ochraně již není v tr. řádu přímá zmínka. Nevýslovnost práva na účinné vyšetřování jako pozitivního závazku je kritizována odbornou veřejností³²⁵ a nabízí se otázka, jaká by byla vhodná forma jeho vyjádření.³²⁶ Vzhledem k nastíněné interpretačně a aplikačně problematické povaze práva, by mohlo jeho výslovné vyjádření vést k neurčitosti, která by mohla v důsledku představovat zásah nejen do trestního řízení, ale i jeho ústavních limitů.

---

³²⁰ ŠÁMAL, Pavel. *a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013 s. 1 – 15, také online dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlge3a&rowIndex=0> [cit. dne 17. 6. 2024]

³²¹ Tamtéž.

³²² Tamtéž.

³²³ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018, s. 192

³²⁴ Srov. kap. 1.2

³²⁵ CIK, Stanislav. Právo poškozeného na účinné vyšetřování ve světle nejnovější judikatury ústavního soudu.

Bulletin Advokacie [online]. 2021, s. 37, dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgfpweyk7gnpxgxztg4&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

³²⁶ Srov. 5.1

Právo na účinné vyšetřování je nyní možno vnímat prostřednictvím jednotlivých platných a účinných ustanovení tr. řádu a institutů souvisejících. Vztahuje se k obecnějším ustanovením účelu tr. řízení, postavení veřejné žaloby a stran, řadě základních zásad, až po konkrétní ustanovení týkající se dílčích práv poškozeného.

Je třeba respektovat, že český právní řád má charakteristiky kontinentálního procesu, přesto připouští odborná nauka, že vlivy common law mají tendenci do tr. řádu pronikat.³²⁷ Stále je řízení ovládáno zásadami typickými pro kontinentální proces.³²⁸ Mulák charakterizuje trestní řízení převahou kontinentálních znaků podmíněných historickou tradicí, nespatřuje v něm však jednoznačný model.³²⁹ Domnívám se, že historická podmíněnost norem je poté jednou z překážek, jak více zohlednit společenskou realitu a dynamiku práva, a může se v důsledku toho dostávat do rozporu s evolutivním vývojem práva.

Opakuji s konkretizací na trestní řízení, že je povinností státu zajistit, a tedy odvozenou úlohou trestního řízení poskytnout ochranu základních práv. Volba způsobu dosažení této ochrany je ponechána na státu, pokud bude účinná. Jak jsem uvedla, účinnost představuje proměnlivý pojem, a často se problematicky predikuje, vzhledem k jeho závislosti na praxi.³³⁰

Pokud tedy zkoumáme instituty tr. řádu ve vztahu k právu na účinné vyšetřování, je nutné je zhodnotit i ve vztahu k účinnosti ochrany, byť toto nebude vždy jednoduché, a je nutné opět zohlednit společenský kontext, tedy dynamickou a evolutivní povahu práva, což lze predikovat pouze z judikatury ESLP a ÚS.³³¹

Návrh nového trestního řádu obsahuje řadu relevantních změn včetně té, že by nově neměl být vyjádřen účel řízení, a naopak je např. vyjádřena výslovně zásada kontradiktornosti, jejíž legální definice je nyní postrádána. Právě „*prorůstáním inkvizičního a kontradiktorního řízení*“³³² vlivem pronikání common law do kontinentálního procesu má vliv na postavení poškozeného jako strany, a tím i vliv na uplatňování jeho práv.³³³

---

³²⁷ K tomu blíže např.: MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018, s. 55

³²⁸ Tamtéž.

³²⁹ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018, s. 54

³³⁰ Srov. podkap: 1.3.7.

³³¹ Srov. kap. 1.1.

³³² MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018, s. 308

³³³ Tamtéž.

3.1. Účel trestního řízení

Šámalova definice účelu v užším smyslu trestního řízení zní následovně: „Účel trestního řízení je v nalezení takových postupů, které by zajišťovaly, aby tr. činy byly náležitě zjištěny, a jejich pachatelé spravedlivě potrestáni, přičemž by nemělo docházet k bezdůvodným a nepřiměřeným zásahům do lidských práv a svobod.“³³⁴

Účel trestního řízení je výslovně vyjádřen v § 1 odst. 1 tr. řádu. V komentáři k § 1 odst. 2 tr. řádu Šámal definici rozvádí a uvádí, že hlavním účelem trestního řízení „je v souladu se zákonem odhalit pachatele skutku, který naplňuje znaky trestného činu podle hmotného trestního práva, vyšetřit tento skutek a postavit pachatele před soud, který rozhodne o jeho vině či nevině, v případě, že ho shledá vinným, uloží mu trest nebo ochranné opatření...“³³⁵, kromě něj je ale jeho účelem také provedení „spravedlivého procesu“ dle čl. 6 Úmluvy.³³⁶

Právo na spravedlivý proces není výslovně vyjádřeno v tr. řádu, odborná nauka s ním přesto vyloženě počítá jako se součástí účelu. Provozník uvádí, že právo na spravedlivý proces není obtížně odvoditelné. Příčinou je, že právo na spravedlivý proces je procesní právo skládající se z dílčích procesních záruk - např. „právo být slyšen“.³³⁷ Jednoduchá odvoditelnost není v případě interpretačních a aplikačních nesnází u práva na účinné vyšetřování bohužel dána.

Současné vyjádření účelu má vliv na pojetí základních vztahů mezi subjekty trestního řízení. Gřivna a Šímanová zdůrazňují, že poškozený pomáhá naplnit účel trestního řízení svým vlivem na řízení.³³⁸ Cik se přesto domnívá, že kvůli vyjádření účelu trestního řízení má poškozený nejslabší postavení ze stran.³³⁹ Za pozornost stojí úvaha Gřivny a Šímanové, ze které vyplývá, že čím silnější by bylo postavení poškozeného ve smyslu pozitivní dispozice, konkrétně pokud by došlo k zavedení institutu soukromé žaloby, poškozený by již nebyl pouze subjektem materiálních práv, ale byl by žalující stranou, v důsledku čehož by nutně byl atributem přezkumu právě čl. 6

---

³³⁴ ŠÁMAL, Pavel. Právní slovník. Praha: C. H. Beck, 2009, také online dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrgu&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

³³⁵ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád, 6. vydání, Praha 2008, s. 1 – 11, také online dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhbwpk232geydi&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

³³⁶ Tamtéž.

³³⁷ PYSK, Vladimír. Spravedlivý proces – praktické základy. In Evropská úmluva o lidských právech: praktický průvodce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2022, s. 166.

³³⁸ GŘIVNA, Tomáš. a ŠÍMANOVÁ, Hana. Právo poškozeného na účinné vyšetřování, In: Přípravné řízení dnes a zítra, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 100, Právo na účinné vyšetřování, s. 101.

³³⁹ CIK, Stanislav. Právo poškozeného na účinné vyšetřování ve světle nejnovější judikatury ústavního soudu. Bulletin Advokacie [online]. 2021, s. 37, dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgfpweyk7gnpxgztg4&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>

Úmluvy.³⁴⁰ Následkem čehož by se přeskupily vztahy v tr. řízení.³⁴¹ Právě trestněprávním a trestněprocesním vztahem se zabývá řada autorů a zahrnuje jí praxe Ústavního soudu. Jak jsem již výše popsala, Ústavní soud vnímá trestněprávní vztah jako vztah pachatele a státu.³⁴² Mulák a Provazník konstatují vznik paralelního vztahu oběti, která má práva vůči státu a ochrana oběti je realizovaná vztahem ke státu.³⁴³ Provazník danou problematiku uspořádání jednotlivých vztahů zdůvodnil teoriemi společenských smluv.³⁴⁴ Což je také jedna z historických podmínek úpravy. V tomto kontextu se rovněž rozvádí instituty *de lege ferenda*, a to soukromá žaloba a subsidiární žaloba.³⁴⁵

Autorský kolektiv v čele v Púrym považuje éru osvětlení za zlom v pojetí státu v trestním řízení, podle níž byla navozena představa tzv. „*paternalistického státu*“³⁴⁶, což je stát, který samostatně zajišťuje trestní řízení, a tím pečuje o blaho občanů.³⁴⁷ Tehdy progresivní myšlenka takto měla zamezit excesům svépomoci. Vztah se transformoval do vztahu pachatel vůči státu, akcentovala se tak rovnoprávnost a byla potlačena možnost soukromé iniciativy. V nynějším „*demokratickém právním státě*“³⁴⁸ má vliv na postavení jednotlivce hledisko lidských práv, což nutně vede k spravedlivému trestnímu řízení v podobě spravedlivého procesu, ale rovněž by mělo vést k reflexi pozitivních závazků.³⁴⁹

Mulák spatřuje trestněprávní vztah ve vztahu k účinnému vyšetřování optikou trojstranného vztahu, přičemž se domnívá, že neexistuje přímá vazba oběti vůči pachateli, ale oběť má stejně jako pachatel vazbu vůči státu prostřednictvím práva na účinné vyšetřování.³⁵⁰ Poté se oběť nachází vůči pachateli ve formě nepřímého vztahu.³⁵¹ Provazník vztah, který vyplývá z povinnosti účinného vyšetřování považuje za vztah zvláštní, který není procesněprávním ani

---

³⁴⁰ GŘIVNA, Tomáš. a ŠIMÁNOVÁ, Hana. Právo poškozeného na účinné vyšetřování, In: Přípravné řízení dnes a zítra, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 100, Právo na účinné vyšetřování, s. 118.

³⁴¹ Tamtéž.

³⁴² Srov. podkap. 1.3.1.

³⁴³ PROVAZNÍK, Jan. Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu?. Právník [online]. 2015, roč. 154.,č.3, s.245, dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/3/3.Provaznik_3_2015.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

³⁴⁴ Srov. 1.1.

³⁴⁵ Srov. 1. 5.

³⁴⁶ PÚRY, František. Základní rysy platné úpravy souhlasu poškozeného s trestním stíháním, hodnocení této úpravy v kontextu s jinými instituty zohledňující zájem poškozeného na tr. stíhání a pokračování v něm, In: *Poškozený a adhezní řízení v České republice. Beckova edice právní instituty*. Praha: C. H. Beck, 2007., s.536

³⁴⁷ Tamtéž.

³⁴⁸ Tamtéž.

³⁴⁹ Tamtéž. s.27.

³⁵⁰ MULÁK, Jirí. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018, s. 310

³⁵¹ Tamtéž.

trestněprávním vztahem.³⁵² Realizuje se dle něj skrze porušení práva mezi subjektem práva a státem.³⁵³

Dílejší otázkou, která vyvstává, je, zda by přeformulování účelu mohlo přispět k redefinici trestněprocesního vztahu, a tím přispět k účinnému vyšetřování. V podstatě se uvažuje o vpuštění poškozeného jako strany soudní fáze řízení, což lze dle odborné veřejnosti prakticky učinit pouze zásahem do obžalovací zásady.³⁵⁴

V návrhu nového trestního řádu jsou navrhovány určité změny. Návrhem rekodifikace by mělo být vynecháno vyjádření účelu trestního řízení. Odborná veřejnost rozebrala, že návrhem by měl účel řízení být vyjádřen nepřímo prostřednictvím zásad trestního řízení.³⁵⁵ Nicméně systematicky bude těžké dovést jeho obsah, protože některé zásady se nacházejí výslovně v úvodu, jiné u příslušných oddílů a některé jsou vyjádřeny implicitně. V návrhu trestního řádu se nachází v systematickém popředí tr. řádu zásada zákonnosti, přičemž následují další zásady, z nichž nejvíce relevantní je pro účinné vyšetřování zásada oficiality. Nově by měla být vyjádřena zásada kontradiktornosti. Zásada legality je nově řazena do hlavy druhé u přípravného řízení. A zásada obžalovací je pouze odvoditelná z ustanovení o zastoupení před soudem. Shrnutí tedy jest, že nový trestní řád by měl opustit explicitní vymezení většiny zásad v systematickém popředí předpisu.³⁵⁶

Problematika vztahů a zásad souvisí s jejich předmětem, a to implicitně chráněnými zájmy v trestním řízení. Lze identifikovat 4 zájmy, kterými je třeba se zabývat: veřejný zájem, individuální zájem na ochraně práv a svobod, soukromý zájem a individuální subjektivní zájem. Pojmy jsou neurčité a jejich konkrétní náplň bude záviset na předmětu ochrany, vymezení naukou. Gerloch k veřejnému zájmu poznamenává, že je opačný zájmu soukromému, což je příčinou, že je často limitem základních práv a svobod.³⁵⁷ Gřivna identifikuje určité možné překrývání

---

³⁵² PROVAZNÍK, Jan. Trestněprávní poměr a trestněprávní vztah ve světle ochrany základních práv – Posun paradigmatu?, Právník: 2015, roč. 154, č. 3, s. 236. dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/3/3.Provaznik_3_2015.pdf

³⁵³ Tamtéž.

³⁵⁴ Např. ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu, Trestněprávní revue [online] 2016, s. 157, dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembgczpxi4s7g5ptqx3tl4ytkny&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets> [cit. dne 17. 6. 2024]

³⁵⁵ Rekodifikační čtvrtěk k problematice rekodifikace základních zásad, dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/aktualne/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-1122022-115430.html>

³⁵⁶ Srov. Srov. dostupné z: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_2_eng [cit. dne 17. 6. 2024]

³⁵⁷ GERLOCH, Aleš., Právníkový slovník. 3. vydání, C.H. Beck 2009, také online dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrgu&tocid=nnptembqhfwp64zrgu> [cit. dne 17. 6. 2024]

veřejného zájmu se zájmem soukromým, jelikož je jeho syntézou z hlediska zájmu většiny.³⁵⁸ Uvedený zájem většiny ve smyslu společenských smluv je ovlivňován individuálním zájmem ochrany lidských práv.³⁵⁹ Gřivna pragmaticky využívá možné překrývání zájmů a uvádí, že poškozený bude mít zpravidla zájem na odsouzení a potrestání pachatele, a jako takový by mohl působit jako strana kontroly, realizace tohoto zájmu v tr. řízení.³⁶⁰ Tímto přístupem by mohl být realizován i zájem na ochraně práv a svobod, jako je právo na účinné vyšetřování. Proti tomu je třeba zohlednit Ščerbův názor, že by subjektivní potřeba poškozeného na řízení neměla být určující, a varuje před subjektivním vnímáním kritérii závažnosti subjektem poškozeného³⁶¹ Tyto obavy z nahrazení vůle orgánu činných v trestním řízení vůlí poškozeného lze normativně řešit správným vyvážením zájmů. Je možné nastavit objektivní i subjektivní limity, jako je věcná přípustnost a podmíněnost aktivní legitimace, tak by vůle poškozeného v případě pozitivní dispozice, resp. jeho zájem na řízení mohl komponovat se zájmem veřejným, ale tento veřejný zájem by byl současně modifikován v případě neúčinnosti ochrany.

Jelikož by nebyl veřejný zájem možnou rekonstrukcí výslovně vyjádřen v účelu, mohl by být pro futuro vytvořen prostor pro průnik pozitivních dispozic poškozeného do základních zásad.

3.2. Vztah práva na účinné vyšetřování k některým základním zásadám

Platná a účinná úprava obsahuje výčet základních zásad za vyjádřením účelu v §2 tr. řádu, jehož rubrika nese název Základní zásady tr. řízení.

Mulák přiléhavě uvádí, že současný účinný výčet zásad v systematické úvodu tr. řádu je „*zdanlivě taxativní*“³⁶², neboť neobsahuje některé fundamentální zásady ústavní úrovně a některé jsou „*ukryty*“.³⁶³ Regulace základních zásad má vliv na postavení subjektů v trestním řízení, míru jejich práv a možnosti uplatnění. Domnívám se již na úvod této kapitoly, že pokud nedojde k přeformulování základních zásad, není možné posílit postavení poškozeného.

Mulák rovněž zdůrazňuje, že je nutné zachovat konzistentnost zásad a celistvost procesu, přičemž je důležité, aby bylo znatelné, „*co je zásadou a co její výjimkou*“, „*zdůrazňuje, že je nutno*

³⁵⁸ GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum 2005, s.75 a násl.

³⁵⁹ Srov. I.1.

³⁶⁰ GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum 2005, s. 83

³⁶¹ ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu, Trestněprávní revue [online].2016, s. 157, dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgzpxi4s7g5ptqx3t4ytknv&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets> [cit. dne 17. 6. 2024]

³⁶² MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018, s.92

³⁶³ Tamtéž, s.92

výrazně odlišit změnu zásady jako takové s její úplným nahrazením.“ Je toho názoru, že je třeba trvat na základních dogmatech, která nastavují limity pro zákonodárce. Takovými dogmaty ale mohou být např. lidská práva.³⁶⁴ Přístup k tomu, co jsou základní zásady a jaké jsou jejich limity, je klíčový pro transformaci trestního procesu, od nich se poté odvíjí ustanovení tr. řádu.

Mulák uvádí, že EÚLP determinuje trestní proces a postavení subjektů, nicméně má za to, že adversární i inkvizičně obžalovací model a od nich odvozené zásady s pohledem EULP korespondují.³⁶⁵

Do toho je zajímavé zmínit Cikův postoj k tomu, že právo na účinné vyšetřování mělo být přiznáno výslovně³⁶⁶, což se domnívám, by evokovalo příklon k adversárnímu procesu. Nicméně by záviselo, jakými prostředky by předmětné bylo učiněno.

Nejzásadnější pro vztah k právu na účinné vyšetřování jsou zásada legality, oficiality a obžalovací, případně jejich výjimky.

3.2.1. Zásada legality

Zásada legality je vymezena v § 2 odst. 3 tr. řádu a představuje důsledek zásady oficiality a povinností OČTŘ k zahájení trestního stíhání.³⁶⁷ Mulák uvádí, že zásada legality je pouze zásadou zákonnou, nemá tedy ústavní zakotvení. Je tedy výsledkem vnitrostátní politiky, přesto však poznamenává, že mezinárodní dokumenty podporují možnosti její kontroly.³⁶⁸ Má své výjimky, z nichž pro právo a účinné vyšetřování jsou relevantní zejména projevy oportunity, kdy státní zástupce může, ale nemusí stíhat trestné činy, především pro neúčelnost.³⁶⁹ Právo na účinné vyšetřování zde mělo důsledky zejména s ohledem na odložení věci podle § 159a tr. řádu. V českém právním státě je zásada legality výrazem monopolu na trestní stíhání.³⁷⁰ Řada mezinárodních multilaterálních smluv i instrumentů soft law obsahuje závazek vést účinné vyšetřování explicitně a Úmluvou je vymezen implicitně. Zda tak bude řízení vedeno na podnět ze strany veřejné moci, či jiné iniciativy je sice ponecháno na státech, avšak ochrana musí být

---

³⁶⁴ Tamtéž, s. 93

³⁶⁵ Tamtéž, s. 16

³⁶⁶ CIK, Stanislav. Právo poškozeného na účinné vyšetřování ve světle nejnovější judikatury ústavního soudu. Bulletin Advokacie [online]. 2021, s. 37, dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgfpweyk7gnpxgztg4&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

³⁶⁷ Např. GRIVNA, Tomáš. CÍSAŘOVÁ, Dagmar. a PÚRY. František, Zásada legality, In: Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 104

³⁶⁸ MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018, s. 144.

³⁶⁹ Tamtéž.

³⁷⁰ Srov. výše

účinná.³⁷¹ Domnívám se, že je poté relevantní pojistit zejména oportunitní výjimky kontrolou poškozeného. Mnoho judikátů Ústavního soudu ukázalo, že odložení trestního stíhání policejním orgánem nebo státním zástupcem podle § 159a tr. řádu a zastavení § 172 tr. řádu může mít vztah k porušení práva na účinné vyšetřování. S tím souvisí i možnost poškozeného podat stížnost proti tomuto rozhodnutí dle § 159a odst. 6 a 7 tr. řádu a je otázkou, zda jsou dostatečné pojistky práva na účinné vyšetřování ve vztahu k okruhu subjektů.³⁷²

Ústavní soud ve vztahu k odložení věci vychází z monopolu státu na trestní stíhání, a proto se považuje za omezeného v přezkumu a kasaci odložení věci, a to např. v nálezu sp. zn. II. ÚS 1376/18.³⁷³ Zohledňuje výše citovanou vlastnost legality s ohledem na její zdroj z vnitrostátní suverenity. Uvést lze však i názor soudu judikovaný v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1559/20³⁷⁴, přičemž uvádí, že rozhodnutí, jímž se řízení končí, má mít odůvodnění obdobné úrovni soudu, tedy jako kdyby byla ve věci podaná obžaloba. ÚS zde zohledňuje, že poškozený nemá možnost dispozice v podobě žaloby.³⁷⁵ V dalším usnesení zdůrazňuje, že usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 tr. řádu není konečným meritorním rozhodnutím, které by vytvářelo překážku ve věci rozhodnuté, lze tak uvažovat zda se náleze sp. zn. I. ÚS 1559/20³⁷⁶ vztahoval pouze na oportunitní zastavení věci. Ústavní soud novějším nálezem sp. zn. III. ÚS 527/23³⁷⁷ setrvává na stanovisku, že odložení věci nebrání budoucímu stíhání, protože OČTŘ mohou věc znovu otevřít, pokud dospějí k novým skutkovým a právním závěrům.³⁷⁸ Zároveň však cit. nálezem shledal zcela absentující možnost přezkoumatelnosti odůvodnění odložení věci policejním orgánem v daném případě. Policejní orgán v tomto případě opřel závěry usnesení o odložení věci o vysvětlení stěžovatelky, které nebylo řádně zaznamenáno. Ústavní soud judikoval, že takové usnesení o odložení tr. stíhání policejním orgánem trpí ústavně relevantním deficitem, neboť je absolutně nepřezkoumatelné státním zástupcem a případně Ústavním soudem.³⁷⁹

Odložení věci může tvořit předstupeň pro následující zastavení, a byť není meritorním, fakticky může mít obdobné následky. Domnívám se, že by tak měly být požadavky na odůvodnění odložení uplatňovány ve stejné míře jako na zastavení. Vzhledem k tomu, že právo na účinné vyšetřování není omezeno na fáze, by byl tento přístup více žádoucí.

---

³⁷¹ Srov. 1.3.7

³⁷² K tomu blíže např. Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1376/18. ze dne 10.12. 2019, bod. 30

³⁷³ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1376/18. ze dne 10.12. 2019, bod. 30

³⁷⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1559/20 ze dne 10. 11. 2020

³⁷⁵ Tamtéž, bod. 48

³⁷⁶ Cit. výše

³⁷⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 527/23 ze dne 12. 6. 2024

³⁷⁸ Tamtéž, bod. 86

³⁷⁹ Tamtéž, bod. 134

Návrhem novely rekonstrukce trestního řádu se zásada legality má zařadit mezi ustanovení společně pro přípravné řízení v § X2 návrhu trestního řádu. Obdobně je zachována možnost stížnosti poškozeného proti odložení věci, avšak nově v § X12 se právo na účinné vyšetřování svým způsobem projevilo v § X12 odst. 1 návrhu tr. řádu. O „*odložení věci v řízení o trestném činu, kterým byla nebo měla být způsobena smrt, a o trestném činu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení rozhodne státní zástupce usnesením.*“ Podle důvodové zprávy k návrhu tr. řádu bude pouze státní zástupce oprávněn rozhodovat usnesením o odložení věci z důvodů vyplývajících ze zásady oportunité, věcně tam, kde zejména poškozenému svědčí právo na účinné vyšetřování.³⁸⁰Nyní tak může činit i policejní orgán.

Toto usnesení o odložení věci by se muselo nově zasílat pravomocná usnesení o odložení věci bezodkladně NSS, tedy podobně jako je tomu nyní u zastavení trestního stíhání. Účelem novely je pravděpodobně zabránit některým formálním vyšetřováním.³⁸¹ Je poté otázkou, jejíž zodpovězení si ponechávám do úvah de lege ferenda, zda by toto řešení v podobě zasílání úzkého okruhu věcných rozhodnutí nejvyššímu státnímu zástupci bylo s ohledem na právo na účinné vyšetřování žádoucí a jestli představuje pojistku kontroly. Novela má více částí, které zasahují do legality i postavení poškozeného, přičemž vzhledem k rozsahu se budu věnovat pouze těm částem, které přímo rozšiřují postavení poškozeného. Části navrhované novely, která rozšiřuje možnosti oportunité státního zástupce, se detailně zabýval Gřivna.³⁸²

3.2.2. Zásada obžalovací

Stejně jako má stát monopol na trestní stíhání, disponuje rovněž monopolem na podání obžaloby. Zásada obžalovací je explicitně vyjádřena v § 2 odst. 8 tr. řád, zatímco řízení před soudem je možné pouze na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo na základě dohody o vině a trestu.

Obžalobu může podat pouze státní zástupce jako zástupce veřejné obžaloby.³⁸³ Poškozený tuto možnost nemá, de lege ferenda mnoho autorů uvažuje o soukromé obžalobě. Na tomto principu

---

³⁸⁰ Srov. důvodová zpráva k návrhu tr. řádu, online dostupné z: <https://rekodifikacnictvrky.cz/> [cit. dne 17. 6. 2024]

³⁸¹ Srov. 4.4.5.

³⁸² K tomu blíže: GŘIVNA, Tomáš. *Problematické aspekty základních zásad v návrhu rekonstrukce trestního procesu*. Acta universitatis carolina–Iuridica 3, Univerzita Karlova: 2023 s. 26 a násl. [online], dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/11762/Iuridica_69_3_0021.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

³⁸³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar., DRÁPAL, Jakub., GŘIVNA, Tomáš. *Zásada obžalovací* In: *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 104

zásady obžalovací nabývá řízení svého charakteru vztahující se k pojetí stran v řízení. Soudní řízení je kontradiktorní ve vztahu státní zástupce a obžalovaný.³⁸⁴

V návrhu nového trestního řádu je vyjádřena zásada obžalovací ve své původní podobě a mění se pouze systematika, kdy není již vyjádřena v úvodu mezi ostatními zásadami, ale zůstává pouze její část u řízení před soudem v § Y1 odst. 1 návrhu trestního řádu. Nicméně samotný obsah se nemění a nedochází k reformulaci stran ani k případnému zapojení poškozeného formou pozitivní dispozice. Možným zůstává nepřímý zásah skrze další části návrhu novely.³⁸⁵

3.2.3. Zásada ochrany práv poškozeného

V § 2 odst. 15 tr. řádu je vymezena zásada ochrany práv poškozeného. V souladu se zněním § 2 odst. 15 tr. řádu věta první musí OČTŘ poškozenému umožnit plné uplatnění jeho práv. Zásada se přes výslovné explicitní vyjádření v úvodních ustanoveních projevuje napříč celým tr. řádem, jelikož se týká dílčích práv vztahujícím se přímo k subjektu poškozeného.³⁸⁶

V návrhu trestního řádu také zásada ochrany poškozeného systematicky zaznamenala změnu a přesunula se do oddílu *Práva poškozeného*, kde by měla být nově vyjádřena práva pospolu v § 68 odst. 4 návrhu tr. řádu, což může být v důsledku posilující pro poškozeného, jelikož systematicky činí přehledným, jaká tato práva jsou v těsné blízkosti k zásadě.

---

³⁸⁴ Tamtéž, s. 105

³⁸⁵ Srov. 4.4.5

³⁸⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar., DRÁPAL, Jakub., GŘIVNA, Tomáš. Zásada zajištění práv poškozeného In: Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 102

4. Subjekt práva na účinné vyšetřování

4.1. Východiska postavení poškozeného ve vztahu ke státu a pachateli

Právo na účinné vyšetřování a jeho obsah byly dovozeny z judikatury ESLP, kterou postupně převzal také Ústavní soud, jenž musel nejprve projít vývojem od striktně retributivního pojetí justice k restorativnímu, jak uvádí Provazník³⁸⁷. Pouze restorativní pojetí nabízí poškozenému a oběti aktivní roli v trestním řízení a poškozený tak není pouze objektem v prosazení veřejného zájmu.³⁸⁸

Provazník uvádí, že individuální zájem poškozeného na řízení se může velmi lišit od veřejného zájmu obžaloby.³⁸⁹ Shodně se k danému staví také Jelínek, který uvádí, „*že i když jsou zájmy poškozeného a státního zástupce do jisté míry totožné, mohou se v konkrétním případě i velmi lišit.*“³⁹⁰

Jak jsem zmínila v úvodu kapitoly, přístup k poškozenému původně spočíval v odrazu retributivní justice. Tento přístup byl značně kritizován na začátku nového tisíciletí autorem Růžičkou, který uvádí v pozornost nové přístupy, které jsou založeny na tom, „*že se na trestný čin rovněž nahlíží prizmatem sociálního konfliktu mezi obětí a pachatelem trestného činu a mnohem více se berou v úvahu též zájmy oběti (poškozeného)*“³⁹¹ a není tedy nasnadě prosazovat pouze veřejný zájem státu, ale též individuální zájem jednotlivce.

Zároveň je však autor opatrný v ekvivalentnosti postavení poškozeného a obviněného, popř. obžalovaného, které by mohlo naopak vést k nenaplnění satisfakční a kompenzační funkce procesu. Za nutné považuje vyvážení zájmů, kdy poškozený má možnost přiměřeného prosazení svých zájmů za současného respektování lidských práv.³⁹²

Púry cituje dosud nepřekonanou judikaturu ÚS, kdy poškozený je podle ÚS stranou s rozsáhlými procesními právy při respektování monopolu státu na zahájení trestního řízení.³⁹³ To znamená, že poškozený nemá právo na zahájení trestního řízení a v rámci českého trestního řízení neexistuje možnost podání soukromé obžaloby.³⁹⁴

---

³⁸⁷ PROVAZNÍK, Jan. Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu?. Právník [online]. 2015, roč. 154., č. 3, s. 23, dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/3/3.Provaznik_3_2015.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

³⁸⁸ Tamtéž., s. 244

³⁸⁹ Tamtéž.

³⁹⁰ JELÍNEK, Jiří., Poškozený a zúčastněná osoba. In: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 270

³⁹¹ RŮŽIČKA, Miroslav; Účast poškozeného v přípravném řízení, zvláštnosti vymezení poškozeného. In: *Poškozený a adhezní řízení v České republice. Beckova edice právní instituty*. Praha: C. H. Beck, 2007., s.310.

³⁹² Tamtéž.

³⁹³ PŮRY, František., str. 9, Poškozený trestným činem a náhrada škody v judikatuře Ústavního soudu, In: *Poškozený a adhezní řízení v České republice. Beckova edice právní instituty*. Praha: C. H. Beck, 2007., s. 9.

³⁹⁴ Tamtéž.

Stále aktuální je tedy Púrym rozebraný názor ÚS, že ústavně zaručené právo fyzické osoby, aby jiná osoba byla stíhána, neexistuje, byť v jednom případě ÚS dle odlišného stanoviska ústavního soudce Radovana Suchánka tuto linku ÚS minimálně naznačil a nerespektoval kýženou hranici, že trestní řízení je vztah mezi pachatelem a státem.³⁹⁵ Otázka, která se nabízí, zní, jaký vliv bude v tomto případě mít návrh nového trestního řádu, a zda rekodifikací navrhované přiblížení se k tzv. období vynucení obžaloby³⁹⁶ tento vztah do jisté míry nerelativizuje.³⁹⁷

4.2. Poškozený, oběť a postavení oznamovatele

Podle § 43 odst. 1 tr. řádu je „poškozeným ten, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda, ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví nebo komu byla způsobena nemajetková újma, a ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.“³⁹⁸

Jelínek považuje pojem poškozeného za striktně procesní, kdy poškozený je jedním ze subjektů, který je zároveň stranou trestního řízení podle § 12 odst. 6 tr. řádu a odlišuje od něj pojem oběti jako pojem „mnohovýznamový“, který vnímá jako předmět zkoumání disciplín forenzních a samostatný pojem zákona č. 43/2013. Sb. „zákon o obětech trestných činů“ (dále jen „zákon o obětech tr. činů“).³⁹⁹ Další autoři jako např. Mulák zdůrazňují terapeutický a koncepční přístup k obětem, nevidí však pojmy poškozeného a oběti pouze odděleně, a naopak zdůrazňují vliv zákona o obětech trestných činů na postavení poškozeného a jeho individuální zájmy se realizující tím, že může ovlivňovat koncepci řízení jako takového.⁴⁰⁰ Navzdory tomu Provozník považuje práva oběti *de lege lata* z hlediska její možnosti účinně zasahovat do řízení při naplňování jeho účelu jako téměř bezvýznamné a jeví se mu jako pasivní subjekt ochrany.⁴⁰¹

Oběti přímou se podle § 2 odst. 2 zákona o obětech trestných činů „rozumí fyzická osoba, které trestným činem vznikla nebo měla vzniknout újma na zdraví, majetková nebo nemajetková

---

³⁹⁵ Srov. podkap. 1.3.3

³⁹⁶ K tomu blíže: GRIVNA, Tomáš. *Problematické aspekty základních zásad v návrhu rekodifikace trestního procesu*. Acta universitatis carolina–Iuridica 3, Univerzita Karlova: 2023 s. 27[online], dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/11762/Iuridica_69_3_0021.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

³⁹⁷ Tamtéž.

³⁹⁸ K tomu např. JELÍNEK, Jiří., *Poškozený a zúčastněná osoba*. In: *Trestní právo procesní*. 5 vydání. Praha: Leges, 2018, s. 261.

³⁹⁹ Tamtéž, s. 262.

⁴⁰⁰ MULÁK, Jiří. *Possibilities of introduction of subsidiary prosecution in czech criminal proceedings*. The Lawyer Quarterly [online]. 2018, s. 307. dostupné z: <https://tlq.ilaw.cas.cz/index.php/tlq/article/view/292> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴⁰¹ PROVAZNÍK, Jan. *Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu?*. Právník [online]. 2015, roč. 154, č. 3, s. 244. dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/3/3.Provaznik_3_2015.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.“ Oproti tomu obětí nepřímou se rozumí i příbuzný a osoba blízká přímé oběti, která v důsledku trestného činu zemřela.⁴⁰²

K výše specifikované újmě tedy u poškozeného musí skutečně dojít, zatímco u oběti nemusí.⁴⁰³ V tom je pojetí poškozeného užší. V návrhu nového trestního řádu se pojem poškozeného přibližuje v § 67 odst. 1 návrhu trestního řádu pojmu oběti tím, že by měl být poškozeným nově ten, „komu bylo nebo mělo být skutkem, pro který se řízení vede, ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo se měl obohatit.“⁴⁰⁴

V platném a účinném znění trestního řádu závisí postavení poškozeného více na diskreci OČTŘ. Aby poškozenému postavení náleželo, musí být řízení již ve fázi, kdy orgány výhodností, že újma byla způsobena a je v příčinné souvislosti s činem. V raných fázích řízení je o těchto skutečnostech nižší jistota, což může potenciálně způsobit některá porušení práva na účinné vyšetřování, neboť pokud nebude přiznáno poškozenému toto postavení, pak nebude mít ani práva tomuto subjektu náležející, zatímco oběti budou náležet vždy na základě zásady presumpce statusu oběti. K tomu § 3 odst. 1 zákona o obětech trestných činů „každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti podle tohoto zákona. Existují-li pochybnosti o tom, zda je oběť zvlášť zranitelnou, je třeba ji za zvlášť zranitelnou považovat.“⁴⁰⁵

Jak uvádí komentář, status oběti nelze činit závislým na výsledku řízení, jelikož s poskytnutím péče a práv oběti „nelze otálet, až bude znám výsledek řízení.“⁴⁰⁶ Touto zásadou činí práva oběti nezávislou na výsledku řízení. Na osobu, která se „cítí“ být obětí je nutno nahlížet jako na oběť, dokud není prokázán opak nezávisle na předmětu řízení.⁴⁰⁷ V definici oběti je zdůrazněno individuální vnímání újmy oběti. Cílem přístupu k oběti je odčinit rovněž emocionální újmu, která může spočívat ve velmi odlišném subjektivním naplnění. Vyskytují se názory proti přílišnému prosazování subjektivního zájmu v řízení.⁴⁰⁸ Taktéž další autoři upozorňují,

---

⁴⁰² K tomu např. JELÍNEK, Jiří., Poškozený a zúčastněná osoba. In: Trestní právo procesní. 5 vydání. Praha: Leges, 2018, s. 264.

⁴⁰³ JELÍNEK, Jiří., Trestní právo procesní. 5 vydání. Praha: Leges, 2018, s. 263

⁴⁰⁴ Návrh tr. řádu srov.: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴⁰⁵ GRÍVNA, Tomáš. Oběti trestných činů, 2. vydání. s. 18 – 31, dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk232ge4tsltmjtptembrgnptink7obtde> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴⁰⁶ Tamtéž.

⁴⁰⁷ Tamtéž.

⁴⁰⁸ K tomu blíže např. ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu, Trestněprávní revue [online] 2016, s. 157, dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgzpxi4s7g5ptqx3tl4ytkny&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets> [cit. dne 17. 6. 2024]

že při respektu k oběti nelze zohlednění emocionálních požadavků oběti spatřovat v možnosti odplaty.⁴⁰⁹

Provazník je toho názoru, že z hlediska možnosti zasahovat do účelu trestního řízení jsou práva oběti téměř bez významu a široké vymezení pojmu s tímto souvisí, což lze ilustrovat na příkladu práva na prohlášení o tom, jaký dopad měl čin na život oběti dle § 22 zákona o obětech trestných činů. Cílem tohoto práva je vzhledem k systematickému zařazení zabránit druhotné újmě oběti, přičemž má sloužit k jejímu osobnímu vypořádání se s činem.⁴¹⁰ Šimánová se významu práva věnuje ve svém článku a domnívá se, že při selhání státu v realizaci ochrany by měla oběť mít možnost sehrát určitou úlohu.⁴¹¹

Nutno však poznamenat, že předmětné právo je jedním z práv, které koresponduje s právem na účinné vyšetřování, protože zohledňuje zájem a participaci dalších subjektů na řízení, byť se jedná o zájem subjektivní. Takže i když by se mohlo zdát za právo bez konkrétních důsledků procesních, otvírá možnosti dalšího posílení těchto subjektů. Práva oběti tedy nemusí mít vliv na samotné řízení, ale i přesto mohou zohlednit jejich autonomní postavení. Právě toto právo lze označit za jeden z důsledků restorativního pojetí garantující autonomní postavení osobě postižené trestným činem a činí ji tak aktérem v řízení.⁴¹²

Jelínek uvádí, že pojmy oběti a poškozeného se překrývají, poškozený může být zároveň obětí, avšak oběť je „*zvláštním subjektem péče ze strany státu*“ a „*ne stranou*“, ⁴¹³ vyslovuje tedy terapeutický přístup k oběti, který dle dalších autorů také právě dobře zohlední individuální zájmy na řízení. Oběť a poškozený budou fakticky také často jednou osobou v konkrétním řízení a v případě práva na účinné vyšetřování s ohledem na povahu zásahu tomu tak ve většině případů fakticky bude. Proto také soudy subjekt práva na účinné vyšetřování vymezují mnohem širěji bez ohledu na fáze.⁴¹⁴

S důsledky, které jsou již předvídaný judikaturou v právu na účinné vyšetřování, by mohla korespondovat připravovaná rekodifikace. Připravovanou rekodifikací se pojmy poškozeného a oběti sblíží, nicméně v praxi bude zřejmě stále relevantní posouzení OČTŘ, jelikož novela

---

⁴⁰⁹, str. 10.

⁴¹⁰ ŠIMÁNOVÁ, Hana. Victim Impact Statement – Právo oběti být slyšena. Právní prostor. 2016 [online], dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/victim-impact-statement-pravo-obeti-byt-slyseno?utm_source=casopis+PP&utm_medium=19_2016&utm_campaign=casopis19_2016&strana_do=5 [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴¹¹ Tamtéž.

⁴¹² MULÁK, Jiří. Possibilities of introduction of subsidiary prosecution in czech criminal proceedings. The Lawyer Quarterly [online]. 2018, s. 307., dostupné z: <https://tlq.ilaw.cas.cz/index.php/tlq/article/view/292> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴¹³ Tamtéž.

⁴¹⁴ Srov. 4.2.1.

nezahrnuje fikci, že poškozenému takové postavení náleží, pokud se neprokáže opak jako u oběti.⁴¹⁵

Návrhem nového trestního řádu by mělo postavení poškozeného náležet tomu „komu bylo nebo mělo být skutkem, pro který se řízení vede, ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo se měl obohatit.“⁴¹⁶ Tím se poškozený rozšiřuje na osoby „jimž měla být způsobena újma“. Stejně jako v § 2 odst. 2 zákona o obětech trestných činů bude postačovat pro postavení poškozeného, že činem měla být zamýšlena újma způsobena a nemusí dojít k dokonání činu a jeho předvídanému následku.⁴¹⁷

Jsem toho názoru, že sblížení obou pojmů není na překážku vnímání poškozeného jako strany a může být východiskem pro možnost omezit diskreci OČTŘ v tom, koho nepřipouští k řízení z důvodu neexistence příčinné souvislosti, a tak i přispět k zabránění některých porušení práva na účinné vyšetřování. Širší vymezení by dobře korespondovalo s dosavadní judikaturou práva na účinné vyšetřování, neboť lépe zohledňuje nezávislost práva na účinné vyšetřování na fázích řízení a blíží se více k faktickému pojetí poškozeného ve smyslu judikatury ESLP a ÚS. Oběti, která bude fakticky poškozeným, by se tak značně rozšířil okruh práv, které nyní náleží poškozenému.

4.2.1. Poškozený a oznamovatel

Za problematické ve vztahu k právu na účinné vyšetřování považuji nejasné vymezení subjektů právě v raných fázích řízení, přičemž právě ta může být nejdůležitější v souvztažnosti na aspekty účinného vyšetřování vymezené výše.

Závažné je postavení oznamovatele, který může být fakticky obětí a poškozeným. V případě podání trestního oznámení § 158 odst. 2 tr. řádu, jsou státní zástupce a policejní orgán v případě žádosti oznamovatele povinni jej do jednoho měsíce ode dne podání trestního oznámení vyrozumět o učiněných opatřeních. Taktéž oznamovatele v případě žádosti v souladu s § 158 odst. 2 tr. řádu vyrozumí o odložení věci § 159a odst. 5 tr. řádu. Stížnost proti odložení věci má však právo podat pouze oznamovatel, který je zároveň poškozeným.

---

⁴¹⁵ Diskuzní čtvrtek na téma subjekty tr. řízení, dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/diskusni-ctvrtky-nad-trestnim-pravem-online-zive-vysilani-1842024-117910.html> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴¹⁶ Návrh nového trestního řádu, dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴¹⁷ Srov. GŘIVNA, Tomáš. Oběti trestných činů, 2. vydání. s. 18 – 31, dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk232ge4tslttmjptembrngnptink7obtdc> [cit. dne 17. 6. 2024]

Právo na účinné vyšetřování není závislé na fázi řízení, proto je též třeba poškozeného vymezit také k pojmu oznamovatel, vzhledem k raným fázím řízení. Mulák konstatuje, že dosavadní práva poškozeného podporují jeho pozici v rámci již zahájeného trestního stíhání⁴¹⁸, není tedy nadán přílišnými právy v prověřovací fázi řízení, kdy zpravidla tento status ani nebude mít. Oproti tomu je vymezení subjektu práva na účinné vyšetřování Ústavním soudem širší.⁴¹⁹

Poškozený jako procesní subjekt se stává poškozeným až přiznáním tohoto postavení orgány činnými v trestním řízení, které budou potřebovat existenci minimální příčinné souvislosti.

K právu oznamovatele na účinné vyšetřování se vyjádřil ÚS ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 3626/13⁴²⁰, a to v případě podezření na spáchání zvláště závažného zločinu obchodování s lidmi podle §168 TZ, přičemž konstatuje svoji dosavadní zdrženlivou praxi k návrhům oznamovatelů, kteří ústavní stížností usilují o kasaci rozhodnutí policejního orgánu o odložení věci.⁴²¹ Podle Ústavního soudu, ve fázi prověřování, tedy před zahájením trestního stíhání podle § 158 až 159d tr. řádu, není zaveden trestněprocesní vztah s konkrétním obviněným, přičemž dle něj není ani dán vyšší stupeň pravděpodobnosti, že byl spáchán trestný čin, jímž mělo být založeno postavení poškozeného.⁴²²

V nálezu opakuje doktrínu, že trestní řízení představuje vztah mezi pachatelem a státem, zatímco není zaručeno právo třetí osoby iniciovat tr. stíhání, avšak náleží jí ochrana v podobě práva na účinné vyšetřování. V uvedeném nálezu však i přes zásadu sebeomezení ÚS v zásahu do pravomoci OČTŘ využil kasační pravomoci a judikoval, že porušení povinnosti účinného vyšetřování považuje za zásah do ústavně zaručených práv a svobod osob, „*jež se prohlašují za oběti takových činů a domáhají se cestou trestního oznámení u orgánů státu ochrany a zadostiučinění*“,“⁴²³ a takto implicitně přiznal právo účinného vyšetřování oznamovatelům.

Byť postavení poškozeného náleží ze zákona v případech jím předvídaných a možnost uvážení při výkladu OČTŘ je zde značně omezena, tak zúžením definice provedenou tzv. velkou novelou trestního řádu (zákon č. 256/2001 Sb.) došlo k doplnění druhého odstavce účinného trestního řádu dle § 43 tr. řádu, podle něhož je poškozeným ten, „*kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem*.“⁴²⁴ Novela měla směřovat k usměrnění praxe,

---

⁴¹⁸ MULÁK, Jiří. Possibilities of introduction of subsidiary prosecution in czech criminal proceedings. The Lawyer Quarterly [online]. 2018, s. 307, dostupné z: <https://tlq.ilaw.cas.cz/index.php/tlq/article/view/292> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴¹⁹ Viz. 2.1.

⁴²⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3626/13 ze dne 16. 12. 2015

⁴²¹ Tamtéž, bod. 19

⁴²² Tamtéž.

⁴²³ Tamtéž, bod. 20

⁴²⁴ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád, 6. vydání, Praha 2008, s. 506 - 536

aby bylo postavení poškozeného vykládáno úžeji, neboť potřeba příčinné souvislosti byla již dříve předvídaná judikaturou v kontextu odst. 1 předmětného ustanovení.⁴²⁵

Byť se jedná o starší novelu, tak dle mého lze systematicky vyvodit, že není příliš příznivá k subjektům právě v raných fázích řízení, kdy ještě není příliš známo o předmětu řízení, avšak poškozený je již nadán právem stížnosti u odložení věci. Tuto skutečnost dobře ilustruje náleží ÚS, kdy širší definice vymezená návrhem novely s ohledem na něj by mohla přispět proti a priori odnětí práva na účinné vyšetřování.

4.3. Dispozice poškozeného s řízením

Současná dispozice poškozeného s trestním řízením je pouze negativní a její význam je odlišný od pozitivní iniciativy⁴²⁶, přesto je nutné se touto dispozicí zabývat, neboť zohledňuje autonomii poškozeného jako strany.

Ščerba usuzuje, že přiznání práva na účinné vyšetřování soudy neznamena automatickou pozitivní dispozici řízením poškozeným, ale pouze možnost požadovat od OČTŘ takový postup v určitých případech, a zohledňuje takto závěry Ústavního soudu.⁴²⁷ Dále uvádí, institut práva na účinné vyšetřování nelze ztotožňovat s právem na stíhání. Akcentuje, že poškozený může sice dát k řízení podnět tím, že iniciuje zahájení úkonů trestního řízení svým oznámením dle § 158 odst. 1 a 2 tr. řádu a může rovněž požádat o zahájení trestního stíhání § 158 odst. 2 tr. řádu. V této souvislosti však orgány postupují v souladu se zásadou legality a oficiality, jak bylo rozebráno výše, tedy z úřední povinnosti.⁴²⁸

České trestní řízení neumožňuje automatickou pozitivní dispozici poškozeným, jelikož neexistuje institut soukromé a subsidiární žaloby, jehož zavedení by sice představovalo výraznější zásah do nynější úpravy trestního řízení, řada autorů se však jeho zavedení institutu nebrání⁴²⁹ a zdůrazňují jeho historickou i funkční oporu.⁴³⁰ Právě v případech soukromé i subsidiární žaloby se jedná o instituty de lege ferenda⁴³¹

---

⁴²⁵ Tamtéž

⁴²⁶ K tomu blíže: GRIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha 2005, Karolinum, s. 95 a násl.

⁴²⁷ ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu, *Trestněprávní revue* [online]. 2016, s. 157, dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgzpxi4s7g5ptqx3tl4vtkny&groupIndex=2&rowIndex=0&refSource=search> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴²⁸ Tamtéž.

⁴²⁹ GRIVNA, Tomáš a HANA ŠIMÁNOVÁ. Právo poškozeného na účinné vyšetřování In: *Přípravné řízení dnes a zítra* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019, s. 119

⁴³⁰ Srov. kap: 5.1.

⁴³¹ Srov. kap: 5.1.

Trestní řád umožňuje pouze negativní dispozici s řízením, kterou je souhlas poškozeného s trestním stíháním vymezený v § 163 odst. 1 tr. řádu. Ten stanoví, že „*u taxativně vyjmenovaných trestných činů je ke stíhání pachatele zapotřebí souhlasu poškozeného, pokud je ve zvláštním blízkém vztahu k pachateli*” a dle komentáře k zákonu dispozice představuje průlom do zásady legality a oficiality ve prospěch poškozeného, kdy zákon „*upřednostňuje citové a jiné vazby poškozeného k pachateli před potřebou jeho postihu*”.⁴³² Je-li trestní stíhání podmíněno souhlasem poškozeného a souhlas nebyl dán, trestní řízení musí být zastaveno dle § 11 odst. 1 písm., l) tr. řádu. Ustanovení takto reflektuje individuální zájem poškozeného na řízení, byť v negativním smyslu. Účelem institutu je zohlednění zájmu poškozeného v případě jeho blízkého vztahu k pachateli (příp. podezřelému a obviněnému), který může být v důsledku takového vztahu také negativně postižen.⁴³³

Trestní stíhání pouze se souhlasem poškozeného je takto možno u taxativního výčtu trestných činů § 163 odst. 1 tr. řádu. Převažuje názor, že souhlas poškozeného s trestním stíháním představuje zásah do zásad legality a oficiality, nicméně panuje i názor, že souhlas poškozeného je součástí zásady stíhání jen ze zákonných důvodů a takový průlom nepředstavuje.⁴³⁴ Autoři se v souvislosti s tímto institutem zabývají právě kolizí veřejného a individuálního zájmu trestných činů, přičemž Růžička poukazuje na to, že i u trestných činů z výčtu je tento zájem přítomen, koliduje však se soukromým zájmem poškozeného.⁴³⁵

V případě takového konfliktu tedy zákonodárce dal přednost zájmu poškozeného.⁴³⁶ Institut účinný od 1. 7. 1990⁴³⁷ jako takový prošel řadou novel, především v kritizovaném výčtu, který dle autorů nebyl značně koherentní. Gřivna se ve své studii k soukromé žalobě taktéž zabývá tímto institutem. Opodstatněnost institutu dle něj spočívá v tom, že v důsledku nutnosti souhlasu s trestním stíháním dochází k „*odbrevení*“⁴³⁸ policie a justice zastavením nebo odložením trestního stíhání.⁴³⁹ Gřivna se zabývá vztahem souhlasu poškozeného s trestním stíháním a zavedením soukromé žaloby, která by znamenala pozitivní dispozici poškozeného s trestním

---

⁴³² Tamtéž.

⁴³³ ŠAMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. Trestní řád, 7. vydání, 2013, s. 2114 – 2122, dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlge3c443cl4ytsnrri4yitimk7obtcdnrt&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search>

⁴³⁴ K tomu blíže: RŮŽIČKA, Miroslav; *Poškozený a adhezní řízení v České republice. Beckova edice právní instituty*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 529

⁴³⁵ RŮŽIČKA, Miroslav; *Poškozený a adhezní řízení v České republice. Beckova edice právní instituty*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 530

⁴³⁶ Tamtéž.

⁴³⁷ GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum 2005, s. 89

⁴³⁸ Tamtéž.

⁴³⁹ Tamtéž, s. 92

řízení. Domnívá se, že přes četné potencionální změny institutu by nemohl zřejmě sloužit jako substitute soukromé žaloby, a to i přes možnost stíhat předmětné trestné činy bez souhlasu poškozeného.⁴⁴⁰ Za podstatný rys soukromé žaloby považuje právo žalobce obrátit se přímo na soud.⁴⁴¹ Nutná by byla tudíž koncepční změna institutu a v důsledku by bylo zapotřebí tolik změn, že by vedly k jeho nahrazení zcela jiným institutem.

Institut souhlasu poškozeného je tedy třeba vnímat nezávisle na pozitivní dispozici, i přesto že vyjadřuje určitou míru autonomie postavení poškozeného, jelikož bez jeho aktivity není možné v řízení dále postupovat. Pokud by byl poškozený neaktivní, uplatní se ve lhůtě 30 dnů fikce, že souhlas nebyl dán.⁴⁴² Institut je také kazuisticky opodstatněn, blízký vztah poškozeného odůvodňuje souhlas poškozeného s trestním stíháním v četných případech dopravních nehod.⁴⁴³

Jak jsem výše naznačila Gřivnův názor, transformace předmětného institutu na pozitivní dispozici by byla problematická⁴⁴⁴, byť podle Púryho dobře poslouží jako příklad, kdy je možná výjimka ze základních zásad.⁴⁴⁵ V případě pozitivní dispozice se jedná o jiný zásah do základních zásad z hlediska jejich dělení v jednotlivých fázích, soukromou nebo subsidiární žalobou se řízení přesouvá do soudní fáze.

Negativní dispozice souhlasu se stíháním směřuje do počáteční fáze řízení, zatímco pozitivní dispozice v podobě soukromé žaloby v tradiční podobě prolamuje zásadu obžalovací, neboť poškozený se s ní obrací přímo na soud a supluje žalobce.⁴⁴⁶ Znamená závažnější zásah z hlediska základních zásad, byť Púry prosazuje, že není třeba vždy na zásadách trvat bezvýhradně a výjimky jsou v mnoha případech žádoucí.⁴⁴⁷ V důsledku nutnosti souhlasu poškozeného s trestným stíháním byl zájem na nestíhání určitých osob žádoucí.⁴⁴⁸ Zkráceně řečeno, souvislost institutu s pozitivní dispozicí spočívá pouze v míře autonomie poškozeného jako subjektu.

---

⁴⁴⁰ Tamtéž, s. 94

⁴⁴¹ GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum 2005, s. 90.

⁴⁴² ŠÁMAL, Pavel, RUŽIČKA, Miroslav. Trestní řád, 7. vydání, 2013, s. 2114 – 2122, dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlge3e443cl4ytsnr14ytimk7obtcdnrt&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>

⁴⁴³ PÚRY, František. Souhlas poškozeného s trestním stíháním. In: Poškozený a adhezní řízení v České republice. Beckova edice právní instituty. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 530.

⁴⁴⁴ GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum 2005, s. 94.

⁴⁴⁵ PÚRY, František. Souhlas poškozeného s trestním stíháním. In: Poškozený a adhezní řízení v České republice. Beckova edice právní instituty. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 532

⁴⁴⁶ K tomu blíže: GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum 2005, s. 105

⁴⁴⁷ PÚRY, František. Souhlas poškozeného s trestním stíháním. In: *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Beckova edice právní instituty. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 532

⁴⁴⁸ Tamtéž.

4.4. Další práva a ochrana poškozeného nezakládající přímou dispozici poškozeného

Již v úvodu jsem zmínila, že práva poškozeného se vzhledem k jejich charakteru člení do více skupin. V této kapitole se budu zabývat právy poškozeného, která mají určitý vztah k právu na účinné vyšetřování. Poškozený je nadán širší právy poskytující určitou procesní ochranu, případně možnost řízení ovlivnit, nikoli jím však disponovat.

Na poškozeného je z hlediska aspektů práva na účinné vyšetřování žádoucí nahlížet analýzou jeho dílčích práv. Nebudu se zabývat postavením poškozeného v adhezním řízení, při kterém je nadán četnými právy příkladem zejména ve vztahu účasti při hlavním líčení dle § 202 odst. 6 tr. řádu, institutu narovnání nebo možnosti odvolání se do nároku o náhradě a škody. Cílem práce není zkoumat adhezní řízení, i když by to určitě mělo souvislosti. Domnívám se, že poškozený zde uplatňuje odlišný zájem než právo na účinné vyšetřování, a to zájem, který se týká náhrady škody.

K posílení poškozeného a práva na účinné vyšetřování považuji za relevantní zabývat se možnou systematickou změnou vytyčenou věcným záměrem návrhu nového trestního řádu. Návrhem rekodifikace by se měl výčet práv poškozeného nacházet přímo u definice postavení poškozeného. V současné právní úpravě je značně rozptýlen, což neusnadňuje pozici poškozeného vzhledem k seznatelnosti jeho práv.

Návrh má podobu demonstrativního výčtu práv poškozeného v § 68 návrhu trestního řádu. Poškozený má v souladu s návrhem zejména právo „*vyjádřit se, zda souhlasí s trestním stíháním, nahlížet do trestního spisu, pramen důkazu nebo důkazní prostředek vyhledat, předložit, navrhnout jeho provedení nebo jej v souladu se zákonem provést, klást vyslychaným osobám otázky, v případech stanovených trestněprocesním zákonem podávat opravné prostředky.*“⁴⁴⁹

V případě analýzy výčtu navrhované novely se nejedná o žádné materiální rozšíření práv, všechna práva z výčtu jsou ve stejné věcné šíři zakotvena v současné právní úpravě. V důsledku může však lepší systematickosti a výslovnosti navrhované úpravy posloužit jako východisko pro posílení poškozeného. Výčet je systematicky připodobitelný současnému zakotvení práv obviněného v § 33 tr. řádu. Nicméně novelu nepovažuji za přiblížení se postavení obviněnému, ale jako vhodnější zohlednění dosavadních dílčích práv poškozeného. Demonstrativnost výčtu takto zobecňuje postavení poškozeného, což může vést k zjednodušení identifikace jeho práv. Výčet je demonstrativní a určitě není vyčerpávající, jak sem již uvedla, pro poškozeného jsou důležitá z hlediska práva na účinné vyšetřování také práva, která určitým způsobem kontrolují

---

⁴⁴⁹ Srov. verze návrhu tr. řádu k 14. 10. 2022 <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>

monopol státu na stíhání. V této kapitole bude taktéž omezeně věnován prostor možnému podání stížnosti poškozeným proti odložení nebo zastavení věci. Zde však na toto právo budu nahlížet okruhem subjektů, které jej mohou podat, a již se nebudu zabývat jeho vlivem na základní zásady.

Nyní tedy přezkoumám některá práva z výčtu mající vztah k právu na účinné vyšetřování a zároveň uvedu ta, která ve výčtu nejsou, ale rovněž na něho mají vliv.

4.4.1. Právo nahlížet do spisu

V návrhu rekonstrukce je výslovně vymezeno právo poškozeného nahlížet do spisu dle § 68 odst. 1 písm. b) cit. návrhu, které se v současné právní úpravě nachází v § 65 tr. řádu. Právo nahlížet do spisu je jedním z nejpodstatnějších práv poškozeného při účinném vyšetřování, jelikož se jím realizuje aspekt účinného vyšetřování, a to míra kontroly veřejnosti.⁴⁵⁰ Jak však judikuje Ústavní soud, právo na nahlížení do spisu není automatickým právem.⁴⁵¹ Svojí povahou totiž koliduje se zájmem na ochraně citlivých informací shromažďovaných v raných fázích trestních řízení a může takto implicitně ohrozit jeho účel. Ústavní soud judikaturou stanovil, že oběť (poškozený) musí mít právo na nahlížení do spisu alespoň při skončení šetření, a to v takovém rozsahu, aby mohla sama posoudit, zda byly naplněny další dílčí aspekty práva na účinné vyšetřování. Právo prostudovat spis při skončení vyšetřování je rovněž výslovně samostatně uvedeno v trestním řádu §166 odst. 1 TR. ÚS tedy dobře zohledňuje ochranu práva na účinné vyšetřování bez ohledu na fáze, neboť prostudování spisu umožňuje při skončení věci v jakékoliv fázi.⁴⁵² V předmětném nálezu ÚS přisvědčil stěžovateli právo nahlédnout do spisu, která byla odmítnuta policejním orgánem z důvodu, že bylo ve věci provedeno pouhé šetření a ÚS rovněž v novějším nálezu judikoval, že právo na nahlížení do spisu nelze odepřít pouze z důvodu, že spis je veden jako tzv. „pátrací“.⁴⁵³ Ústavní soud však připouští, že přístup ke spisu lze odmítnout ve výjimečných případech, zejména v raných fázích řízení, byl-li by tím ohrožen účel trestního řízení.⁴⁵⁴

Novějším cit. nálezem sp. zn. I. ÚS 1496/18 ze dne 2. 7. 2019⁴⁵⁵ Ústavní soud odmítl aprobovat odepření nahlížení do spisu policejním orgánem stěžovatelky z důvodu, že nebyla

---

⁴⁵⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1565/14, ze dne 2. 3. 2015

⁴⁵¹ Tamtéž, bod. 57

⁴⁵² Tamtéž, bod. 57

⁴⁵³ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1496/18 ze dne 2. 7. 2019, bod. 9

⁴⁵⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. Nález I. ÚS 1042/15 ze dne 24. 5. 2016, bod. 67

⁴⁵⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1496/18 ze dne 2. 7. 2019

poškozenou ve smyslu trestního řádu a dovedil tak její právo nahlížet do spisu z účinného vyšetřování, jelikož byla matkou oběti.⁴⁵⁶

Shrnuto budiž, že Ústavní soud přistupuje k právu na nahlížení prizmatem práva na účinné vyšetřování velmi široce. Jediným reprobovaným titulem pro odepření návrhu na nahlížení je dostatečné zajištění účelu trestního řízení, který však bude realizací tohoto práva vždy narušen. Je tedy důležité, aby právo na nahlížení nebylo odpíráno pouze z principu, aniž by bylo váženo v tom kterém konkrétním případě.

Taktéž je nutno přisvědčit Ústavnímu soudu v závěru, že nelze v případě vznesení hájitelného tvrzení ztotožňovat možnost realizace práv s ním souvisejících v závislosti na přiznaném postavení poškozeného, v důsledku něhož by vůbec nebyla zohledněna nezávislost práva na účinné vyšetřování bez ohledu na fáze. V raných fázích osoba poškozeného ještě nemá status přiznaný, i proto se názorově přikláním k možnému přiblížení definice poškozeného oběti, neboť tak poslouží k dřívější realizaci práv. Byť lze vznést protiargument, že tato skutečnost povede k subjektivizaci řízení s ohledem na zájem poškozeného se sníženým ohledem na veřejný zájem.

ÚS takto zohledňuje právo subjektu práva na účinné vyšetřování na přístup do spisu, po vzoru ESLP, jelikož je jedním z hlavních práv realizujících aspekt kontroly veřejnosti. Ve věci Tanis proti Turecku označením některých dokumentů ve vyšetřovacím spise za důvěrné znemožnili přístup k dokumentům ve vyšetřovacím spise, což znemožnilo účast stěžovatelů na celém řízení. Nelze tak bez dalšího argumentovat zájmem na ochraně tr. řízení. Tyto zájmy je nutno vážit s tím, že judikatura je nakloněna subjektu účinného vyšetřování.

4.4.2. Právo podávat důkazní návrhy

Dalším neméně důležitým právem, kterým se realizuje více aspektů práva na účinné vyšetřování, je právo podávat důkazní návrhy formulované v § 68 písm. c) návrhu trestního řádu. Současným zněním je formulováno oprávnění činit návrh na doplnění dokazování dle § 43 odst. 1 tr. řádu. Věcná šíře tohoto práva se stejně v případě práva na nahlížení do spisu nemění, pouze je blíže specifikována možnost důkazní prostředek či pramen důkazů vyhledat. Výkladem smyslu ustanovení § 43 odst. 1 tr. řádu lze dovést, že možnost důkaz vyhledat je obsažena v možnosti důkaz navrhnout, čemuž by odpovídalo i logickým argumentem a maiori ad minus. Nicméně se domnívám, že výslovné uvedení této možnosti přeci jen může přispět k lepší ochraně práv účinného vyšetřování. Lépe by byl obsah práva ztotožněn s jeho jazykovým výkladem, a to lépe

---

⁴⁵⁶ Tamtéž.

srozumitelný osobě poškozeného jako laiku absentujícímu právnického vzdělání. Právním navrhnout důkazy se realizuje více aspektů práva na účinné vyšetřování, zejména aspekt důkladnosti a dostatečnosti, případně nezávislosti, rovněž v omezené míře aspekt kontroly veřejnosti. Je tomu tak zejména proto, že pro odmítnutí návrhů budou orgány činné v trestním řízení nadány širší možností uvážení, než je tomu u práva nahlížení do spisu, které lze odepřít pouze v mimořádně závažných případech.

Ústavní soud ve vztahu k právu na účinné vyšetřování zejména judikuje podmínky, za nichž nelze důkazní návrhy poškozeného odmítnout. Porušení aspektu dostatečnosti a důkladnosti shledal nálezem sp. zn. III. ÚS 1477/20⁴⁵⁷ ze dne 8. 9. 2020 v odmítnutí návrhů na dokazování. V nálezu tezoval, že tím, že bylo umožněno poškozenému návrhy podávat, byl naplněn aspekt veřejné kontroly.⁴⁵⁸ Rovněž popisuje, že dostatečnost a důkladnost nespočívá v požadavku „*adresně reagovat na každý jednotlivý důkazní návrh*“⁴⁵⁹ a za dostatečné považuje obecnější vypořádání. V dané věci však byly důkazy odmítnuty pouze s argumentací na dostatečně zjištěný skutkový stav věci.⁴⁶⁰ Ústavní soud výslovně neuvádí, že by daná argumentace nebyla možná, je však třeba dostát požadované míry dokazování, jak odpovídá aspektu dostatečnosti. Orgány mají tedy povinnost zjistit objektivní skutkový stav věci za současného rozkrývání možných verzí, z nichž z jednou verzí vždy přichází poškozený.

Závěrem lze zhodnotit, že již nelze poškozeného považovat pouze za pramen důkazů, ale rovněž aktivní subjekt, který poskytuje orgánu svoji verzi a s touto verzí je orgán povinen ho vypořádat. Zdůvodnění, že skutkový stav byl zjištěn dostatečně, je jednostranné a nezohledňuje dobře oprávnění poškozeného navrhnout důkazy. Argumentace orgánů takto v důsledku představuje riziko formálního přístupu a dle mého názoru bude nedostatečná za jakýchkoliv okolností, neboť staví poškozeného do role pasivního subjektu.

4.4.3. Žádost podle § 157a tr. řádu

Poškozený má právo žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy nebo jiné závady v postupu policejního orgánu dle § 157a. tr. řádu. Taktéž může žádost podle § 157a odst. 2 tr. řádu směřovat proti postupu státního zástupce. Žádost se předkládá státnímu zástupci, který o jejím výsledku musí poškozeného vyrozumět.

---

⁴⁵⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1477/20 ze dne 8. 9. 2020

⁴⁵⁸ Tamtéž, bod. 33

⁴⁵⁹ Tamtéž, bod. 33

⁴⁶⁰ Tamtéž, bod. 33

Právo poškozeného podat žádost na odstranění průtahů svědčí zejména aspektu rychlého vyšetřování, ale rovněž účasti státního zástupce a povinném vyrozumění o výsledku žádosti posiluje i další aspekty účinného vyšetřování. Vyrozumění ÚS konkretizuje, když uvádí, že by mělo rovněž obsahovat informaci o tom, jaká byla přijatá opatření k nápravě.⁴⁶¹

Právo je omezeno na osobu poškozeného, není jím tedy nadán jakýkoliv oznamovatel trestného činu. Ústavní soud judikuje, že podobného výsledku může oznamovatel dosáhnout ustanovením § 174 tr. řádu, které již není omezené na osobu poškozeného.⁴⁶²

4.4.4. Právo podávat stížnosti proti rozhodnutím orgánů činných v trestním řízení

Poškozený disponuje možností podat stížnost proti odložení věci dle § 159a odst. 6 a 7 tr. řádu, dále může podat stížnost proti postoupení věci jinému orgánu dle § 171 odst. 2 a proti zastavení trestního stíhání v souladu s § 172 odst. 3 tr. řádu a v neposlední řadě proti podmíněnému odložení návrhu na potrestání § 179g odst. 8 tr. řádu a podmíněnému zastavení trestního stíhání dle § 223a odst. 2 tr. řádu.

V případě dočasného odložení trestního stíhání tuto možnost nemá – srov. § 159b tr. řádu a contrario. Vzhledem k účinné ochraně by bylo relevantní pro poškozeného mít možnost stížnosti i v tomto případě, jelikož dočasnost odložení může být pouhým předstupněm využití výše uvedeného skončení věci. V návrhu nové úpravy poškozený taktéž nebude disponovat možností podat stížnost v případě dočasného odložení trestního stíhání.

4.4.5. Dozorová a dohledová oprávnění

Státní zástupce disponuje řadou dozorových oprávnění, z nichž významným je pro právo na účinné vyšetřování je § 174 odst. 2 písm. e) tr. řádu, a to rušit nezákonná nebo neodůvodněná rozhodnutí a opatření policejního orgánu, která může nahrazovat vlastními. Činit tak může z podkladu stížnosti poškozeným v § 157a tr. řádu nebo z vlastní iniciativy. Oznamovatel, který by mohl být fakticky subjektem práva na účinné vyšetřování, touto možností nedisponuje.⁴⁶³ Nicméně v praxi má možnost státní zástupce tuto nemožnost iniciativy oznamovatele vyřešit systematicky v souvislosti s § 59 odst. 1 tr. řádu za současné aplikace § 174 odst. 1 tr. řádu a vyhodnotit předmětnou osobu jako oprávněnou žádat dozor. Nebo se mu nabízí alternativně věc

---

⁴⁶¹ usnesení Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 2166/14 ze dne 28. 8. 2014

⁴⁶² Tamtéž, bod. 15

⁴⁶³ Srov. kap: 4.2.1

dle § 157 odst. 2 tr. řádu ukládáním pokynů policejnímu orgánu a řešit věc z vlastní iniciativy mimo stížnost. Bradáčová upozorňuje, že dozor začíná již v okamžiku zahájení úkonů tr. řízení a povinnost je v ČR nastavena velmi široce.⁴⁶⁴ Kritizuje tak praxi některých zemí, kdy se státní zástupce dozvídá o řízení, až když je k některým úkonům vyžadována jeho součinnost.⁴⁶⁵ Dozorová pojistka ochrany však spočívá výhradně na aktivitě státního zástupce, který vykovává ve věci dozor. Z toho důvodu může být neúčinná, neboť se spoléhá výhradně na iniciativu konkrétní osoby dozorujícího státního zástupce.

Pokud dozorová opatření selhávají, obsahuje tr. řád další pojistku, kterou představuje oprávnění dohledu, který spočívá zejména v dohledovém oprávnění NSZ rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců dle § 174a tr. řádu, a to rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci.

Je jedním z oprávnění vnějšího dohledu. Bradáčová toto oprávnění klasifikuje jako vnější prostředek kontroly a dohled instanční oproti vnitřnímu dohledu, tedy dohledu vedoucího zástupce dle § 12e odst. 1 zákona č. 283/1993 Sb. „zákon o státním zastupitelství“ (dále jen „zákon o SZ), před nímž má vnější dohled praktickou přednost.⁴⁶⁶ Dát podnět k výkonu dohledu může každý. Ústavní soud ve vztahu k účinnému vyšetřování se touto problematikou zabýval, když stanovil, že tzv. vnější dohled představuje ve vztahu k právu na účinné vyšetřování účinný prostředek, a tedy že dohledová oprávnění dle § 12d odst. 1 zákona o SZ bezprostředně nadřízeného státního zastupitelství jsou *“účinným oprávněným prostředkem pro osobu, která namítá závadný postup v šetření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byla obětí spáchaného trestného činu”*.⁴⁶⁷

Ve věci oprávnění dohledu i dozoru by měl zasáhnout návrh novely tr. řádu. Návrhem novely by mělo dojít k značnému rozšíření § 174a tr. řádu. Nově se kasační pravomoc rozšiřuje na odložení věci. Poškozený má nově právo poté, co byla zamítnuta jeho stížnost proti rozhodnutí o odložení věci v případech, kterými měla být způsobena smrt nebo v případech mučení a jiného nelidského zacházení, o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci požádat do 30 dnů o přezkoumání NSS dle § x27 návrhu nového tr. řádu. Návrhem § x28 tr. řádu by měl do přípravného řízení intervenovat soudce, ovšem pouze v úzké skupině případů. Soudce příslušný pro přípravné řízení by měl být oprávněn do 1 měsíce od podání žádost poškozeného rušit nezákonná usnesení státního zástupce o odložení věci nebo zastavení trestního stíhání, avšak

---

⁴⁶⁴ BRADÁČOVÁ, Lenka. Dozor a dohled ve státním zastupitelství není totéž. Právní prostor. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dozor-a-dohled-ve-statnim-zastupitelstvi-neni-totez> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴⁶⁵ Tamtéž

⁴⁶⁶ Tamtéž

⁴⁶⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 1565/14, dne 2. 3. 2015, bod 31.

pouze o trestném činu, kterým byla nebo měla být způsobena smrt nebo o trestném činu mučení a jiného nelidského krutého zacházení. Podle § 28 odst. 3 návrhu tr. řádu zruší-li soudce odložení tr. věci policejní, orgán zahájí trestní stíhání.

V důvodové zprávě se k předmětné novele proklamuje, že její dílčí prvky mají sloužit k lepšímu zohlednění poškozeného z hlediska práva na účinné vyšetřování a má být zachována koncepce vycházející z adversárního systému.⁴⁶⁸ V přípravném řízení by měl soudce rozhodovat pouze v návaznosti na realizaci práva na účinné vyšetřování při zachování rozhodujícího postavení zástupce. Důvodová zpráva dále uvádí, že soudce by do přípravného řízení intervenoval až po neúspěchu přezkumu NSS. Návrh novely má sloužit k nápravě porušení práva na účinné vyšetřování v nejzávažnějších případech. Grivna a Šimánová předmětný návrh rozebírají a podrobují kritice. Autoři uvádí, že v nich vyvolává pochybnosti i s ohledem na to, že podle nich „*to může být v konečném měřítku soudce, kdo rozhodne o podání obžaloby, byť nepřímo.*“⁴⁶⁹ Taktéž se jim jeví intervence soudce v těchto ohledech jako předčasná, jelikož může soudce v prvním stupni přebírat závěry tohoto soudce a ztížit meritorní posouzení.⁴⁷⁰ Návrh tedy nezohledňuje dělení procesu mezi obžalobu a soudce. Připomínám v tomto Mulákův závěr, že je nutno zachovávat konzistentnost zásad vyplývajících z kontinentálního procesu.⁴⁷¹ Ačkoli návrh novely proklamuje, že by řízení setrvalo na adversárním typu řízení, domnívám se, že výrazně zohledňuje inkvizičně akuzační princip. Návrh novely se poškozeného snaží chránit vnějšími prostředky, které mohou znamenat mnohem vyšší zásah, než některé alternativy nabízené odbornou naukou, které by lépe zohlednily aktivitu subjektu práva na účinné vyšetřování.⁴⁷²

Za závažnou skutečnost považuji, že ačkoli návrh novely i důvodová zpráva proklamují, že by měl návrh sloužit k nápravě nejzávažnějších porušení práva na účinné vyšetřování, je návrh omezen pouze na úzkou skupinu zásahů do práva na život a zákaz mučení, nelidského a krutého zacházení. V návrhu rekodifikace absentuje, že je ochrana poskytována taktéž ve velmi závažném okruhu zásahů při zákazech nucených prací a obchodování s lidmi dle čl. 4 Úmluvy, taktéž dostatečně nekonkretizuje, že do čl. 3 Úmluvy může spadat trestná činnost týkající se domácího a sexualizovaného násilí.⁴⁷³ Je nutno přisvědčit, že stanovení věcného rozsahu je velmi interpretačně náročné, ale takto by návrh vyloučil velmi podstatnou kategorii zásahů a má velmi úzký věcný rozsah.

---

⁴⁶⁸ Srov. důvodová zpráva dostupná zde: <https://rekodifikacnictvrky.cz/> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴⁶⁹ GRIVNA, Tomáš. a ŠIMÁNOVÁ, Hana. Právo poškozeného na účinné vyšetřování, In: Přípravné řízení dnes a zítra, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 116

⁴⁷⁰ Tamtéž.

⁴⁷¹ Cit. výše

⁴⁷² Srov. 5.1.

⁴⁷³ Srov. 1.3.2

Přestože návrh novely rozšiřuje okruh osob poškozených díky širší definici⁴⁷⁴, tak v důsledku úzkého věcného rozsahu značně tuto skupinu vnitřně diferencuje.

4.4.6. Vyrozumívání, doručování, a poučovací povinnost

Poslední kategorií práv poškozeného se budu zabývat spíše okrajově. Přesto určitě není vzhledem k právu na účinné vyšetřování bez významu, neboť zajišťuje informovanost poškozeného na předmětu řízení, a v důsledku jeho možnou participaci a uplatňování dalších práv. Vyrozumívání a doručování slouží poškozenému jako prostředek k uplatňování jeho dalších práv v řízení, jelikož pouze tak se dozvídá o jeho předmětu a realizuje svůj zájem na řízení. Poučovací povinnost zase zohledňuje jeho deficit ve znalosti způsobu, jakým vykonávat nepřímý vliv na řízení.

Z relevantní účinné úpravy lze jmenovat např., že poškozený má právo na vyrozumění o přerušení trestního stíhání § 173 odst. tr. řádu, vyrozumění o podání obžaloby dle § 179 odst. 1 tr. řádu, dále na vyrozumění o odložení věci dle § 176c odst. 4 tr. řádu.

---

⁴⁷⁴ Srov kap.: 4. 2.

5. Úvahy de lege ferenda

5.1. Možnost zavedení výslovné úpravy práva na účinné vyšetřování v trestním řádu oproti možnosti soukromé obžaloby

Otázka zohlednění práva na účinné vyšetřování v tr. řádu je značně složitá, neboť je nutností zohlednit všechny podstatné náležitosti a formy možného vyjádření, což je příčinou, proč problematika neunikla pozornosti mnoha zástupců odborné veřejnosti, jejichž názory a poznatky zde zohledním. Taktéž zvážím francouzskou úpravu soukromé žaloby, která řeší některé otázky spojené se zakotvením institutu.

Jak bylo patrné v průběhu celé práce, právo na účinné vyšetřování je velmi specifické lidské právo, které má však velmi výrazný vliv na relevanci poškozeného v trestním řízení, a je proto nasnadě se zabývat tím, jestli by postavení subjektu na účinné vyšetřování nemohlo být posíleno výslovnějšími prostředky. Charakter práva, který jej určuje jako procedurální aspekt, účinné právo, dynamické a evolutivní právo, taktéž jeho determinace závažností zásahu a nutnost zohlednit četné mezinárodní závazky tyto otázky znesnadňuje. Otázku ztěžuje taktéž rozložení subjektů v trestním řízení a účel.

Nejprve se budu zabývat institutem soukromé a subsidiární obžaloby. Hlavním rozdílem definující instituty spočívá v tom, že soukromá žaloba je vyloženou dispozicí poškozeného s tím, že se přímo překlápí do soudní fáze řízení a fáze přípravného řízení de facto odpadá, i proto je její použití možné pouze u některých trestných činů.⁴⁷⁵ Subsidiární žaloba se naopak uplatní tehdy, když ve věci nerozhodl příslušný orgán. Oba instituty se vyskytují v modifikovaných podobách v mnoha zemích.⁴⁷⁶

Gřivna je příznivcem zavedení soukromé žaloby. Institutem se zabýval již v roce 2005 ve své kvalifikační práci, tedy ještě mnohem dříve než Ústavní soud přistoupil k přiznání práva na účinné vyšetřování. Již tehdy považoval za vhodné, možnost soukromé žaloby zvážit. Soukromá žaloba by mohla dle autora sloužit jako možná výjimka z principu legality, která je účinným a platným řádem připuštěna. Jeho modelem by bylo nutno rozšířit okruh subjektů a podat obžalobu podle zásady obžalovací. Zásady legality a oficiality by se logicky neuplatnily vůbec. Takto si představuje modelové řešení soukromé žaloby.⁴⁷⁷ Gřivna původním názorem upřednostňoval soukromoprávní obžalobu před subsidiární obžalobou. V novějším příspěvku ve spoluautorství se Šimánovou zohledňuje, že ve vztahu k právu na účinné vyšetřování by mohla

---

⁴⁷⁵ GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum 2005, s. 106.

⁴⁷⁶ Tamtéž s. 37 a násl.

⁴⁷⁷ Tamtéž, s. 106.

subsidiární žaloba obstát nejlépe, a přestože by rovněž znamenala průlom do zásady obžalovací, dle autorů by přispěla k vyšší ochraně poškozeného.⁴⁷⁸

Gřivna a další z odborné veřejnosti např. Provozník argumentují historickou oporou obou institutů.⁴⁷⁹ Provozník uvádí, že existence soukromé a taktéž subsidiární žaloby byla možností „od dob Rakouska-Uherska až do období tzv. Právnícké dvouletky.“⁴⁸⁰ Provozník si klade otázku, proč byla tato možnost opuštěna nelogicky opozičně k rozšiřujícímu se lidskoprávnímu standardu, a vysvětluje ji vtělením do práv obětí veřejnoprávní ochranou.⁴⁸¹

Mulák se zabývá možnostmi zavedení subsidiární žaloby do českého právního řádu. Zároveň však varuje před možnou přílišnou privatizací kontinentálního českého trestního řízení. Domnívá se, že by musela být žaloba velmi pečlivě zakotvena. Musela by obsahovat přesnou subjektivní i objektivní přípustnost a typovou specifikaci proti jakým rozhodnutím by směřovala.⁴⁸²

Se soukromou žalobou a subsidiární žalobou jsou spojené další protiargumenty jako zvýšené riziko přetížení soudu a možnost zneužití. Ve Francii účinná úprava k tzv. „Citation directe“ předmětné otázky řeší následovně. Francouzská úprava toto riziko zohledňuje v čl. 425 zákona ze dne 1. března 1994, Code de procédure pénale (dále jen „fr. tr. řád“) možností uložit zvláštní formu pořádkové pokuty a při zjevném zneužití institutu může soud požadovat náhradu škody.⁴⁸³ Rovněž v případě, že není soukromá žaloba spojena zároveň s obžalobou státního zástupce, musí strana složit u soudu kauci dle čl. 392 odst. 1 fr. tr. řádu.⁴⁸⁴ Kauce může posléze sloužit jako záruka náhrady škody.⁴⁸⁵ Rovněž, „pokud trestní soud, který se zabýval přímým předvoláním na základě soukromé žaloby, zproští civilní stranu žaloby, může v témže rozsudku na návrh státního zástupce nařídit civilní straně zaplacení občanskoprávní pokuty až do výše 15 000 eur, pokud se domnívá, že přímé předvolání bylo zneužívající nebo zdržovací.“ dle čl. 392 odst. 3 fr. tr. řádu. Francouzská úprava takto obsahuje tři pojistky proti zneužití institutu kverulantským nebo odplatným způsobem, a to kauci, pokutu a případnou náhradu škody.

⁴⁷⁸ GŘIVNA, Tomáš. a ŠIMÁNOVÁ, Hana. Právo poškozeného na účinné vyšetřování, In: Přípravné řízení dnes a zítra, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. s. 118

⁴⁷⁹ PROVAZNÍK, Jan. Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu?. Právník [online]. 2015, roč. 154.,č. 3,s. 240, dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/3/3.Provaznik_3_2015.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴⁸⁰ Tamtéž

⁴⁸¹ Tamtéž

⁴⁸² MULÁK, Jiří. Possibilities of introduction of subsidiary prosecution in czech criminal proceedings.The Lawyer Quarterly [online]. 2018, s. 314, <https://tlq.ilaw.cas.cz/index.php/tlq/article/view/292> [cit. dne 17. 6. 2024]

⁴⁸³ Article 425, Code de procédure pénale

⁴⁸⁴ Article 492 odst. 1, Code de procédure pénale

⁴⁸⁵ Tamtéž.

Jako další možná překážka je faktický deficit v možnostech poškozeného jako strany, který francouzská úprava řeší způsobem v čl. 424 fr. tr. řádu, a tedy možností nechat se zastoupit advokátem.⁴⁸⁶ Přičemž tzv. osoba soudního komisaře⁴⁸⁷ má povinnost současně kontrolovat, zda byly splněny náležitosti žaloby.

Významný protiargument proti zavedení spočívá v návaznosti na objektivní přípustnost, tedy v tom že soukromá žaloba může být užitá pouze pro určitý okruh trestných činů. Gřivna uvádí, že mezi soukromožalobní činy lze řadit činy, které se dotýkají zejména soukromého zájmu poškozeného a mají nižší stupeň nebezpečnosti pro společnost⁴⁸⁸ na účinné vyšetřování. Žaloba samozřejmě neslouží jako univerzální náprava pochybení práva na účinné vyšetřování. Není užitelná na široký věcný okruh jím stanovený a stále je nutná kombinace mnoha dalších mechanismů. V případech, kdy se jednotlivec nachází zcela v moci orgánů, je její využitelnost spekulativní. Jelikož v souladu s judikaturou soudu se v takových případech důkazní břemeno, že nebyl podroben špatnému zacházení, přenáší na stát.⁴⁸⁹ Je poté na pováženu, zda by poškozený dokázal unést důkazní břemeno s ohledem na žalobu. V těchto případech se mi zdá více žádoucí návrh spočívající v intervenci soudce, protože věcný okruh spadající pod čl. 3 Úmluvy je v návrhu zohledněn.⁴⁹⁰

Dalším důvodem proti zavedení soukromé či subsidiární žaloby je dle mého názoru, jak ovšem zohledňují také výše zmínění spoluautoři, že poškozený se stává žalující stranou soudního procesu.⁴⁹¹ Francouzská právní úprava tak trefně nazývá aktivně legitimizovanou stranu žalující "*La partie civile*"⁴⁹²- tzv. občanská, či soukromá strana. Domnívám se, že by nestačilo pouze přeformulování obžalovací zásady, ale institut zasahuje rovněž do zásady kontradiktornosti a pojetí stran v řízení před soudem.

Ze všech těchto důvodů se stejně jako Mulák domnívám, že by existence žaloby v jakékoliv ze dvou uvedených forem vyžadovala nesčetně úvah a byla bych s jejím zavedením obezřetná. Přesto se domnívám, že v současnosti není teorií nabízeno lepší alternativy než právě jedna z nastíněných žalob.

Francouzská *citation directe* by mohla posloužit jako inspirační zdroj v některých prvcích zavedení subsidiární žaloby, byť je přímou žalobou soukromou. Nelze odhlédnout, že francouzské

---

⁴⁸⁶ Srov. Article 424, code de procédure pénale

⁴⁸⁷ institut vzniklý sloučením profesních komor ke dni 1. 7. 2022, předtím tuto úlohu plnil soudní vykonavatel. K tomu blíže zde: <https://commissaire-justice.fr/profession-commissaire-de-justice/creation-de-la-profession-commissaire-de-justice/>

⁴⁸⁸ GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum 2005, s. 106

⁴⁸⁹ Srov. 2.1.5.

⁴⁹⁰ Srov. 4.4.5

⁴⁹¹ GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum 2005, s. 118

⁴⁹² Srov. Article 424, code de procédure pénale

právo je jednou z kolébek zásady kontradiktornosti.⁴⁹³ Francouzská soukromá žaloba umožňuje tzv. straně žalující, kterou je oběť předvolat osobu tzv. „obžalovanou osobu“ před soud. Přičemž u nás jsou pohledy na tuto zásadu značně diferenciované a jelikož se jedná o velmi složitou problematiku, netroufám si do ní úplně detailně zabíhat a pouze zohledňuji s ohledem na možný zásah žaloby do základních zásad. Zásada se odráží napříč fr. úpravou. Odráží se již ve velmi široké objektivní přípustnosti. Soukromou žalobu lze podat ve velmi širokém okruhu činů, a to u kteréhokoliv činu s horní hranicí do 10 let a nebo, u něhož lze uložit peněžitý trest.⁴⁹⁴ Oběť musí k návrhu připojit veškeré důkazy, uvést z jakého činu osobu obžalovanou obžalovává, včetně právní kvalifikace skutku, návrh osoba musí doručit soudnímu komisaři, který je jmenován státním zástupcem.⁴⁹⁵ Státní zástupce se může k žalobě připojit, ale nemusí, což zároveň nepodmiňuje podání žaloby.⁴⁹⁶ Nepřipojení státního zástupce k věci však může znamenat riziko uplatnění některých z výše uvedených peněžitých sankcí v případě zneužití. Tedy je dána pojistka k možnému zneužití a zároveň státní zástupce dohlíží, zda žaloba má všechny náležitosti. Prvek informování státního zástupce, který se může k věci připojit, považuji za velmi inspirativní, neboť zohledňuje informační deficit strany žalující a rovněž je pojistkou přetížení soudů.⁴⁹⁷

Alternativou, která by mohla být zvažována, je zavedení práva na účinné vyšetřování do trestního řádu jako samostatnou implicitní zásadu nebo spíše výjimku ze zásad, a to formulací některých dílčích práv subjektu práva. Takový přístup zohledňuje návrh tr. řádu, který nejen rozšiřuje postavení poškozeného, ale rozšiřuje možnost subjektu podat stížnosti proti rozhodnutím OČTŘ.

Otázka zní, zda by se český trestní řád mohl při formulaci věcného rozsahu inspirovat z některých již zmíněných multilaterálních úmluv.⁴⁹⁸ Úskalí může spočívat v tom, že Úmluvy nahlízejí na institut v souvztažnosti na zásah do lidských práv, a pohledem multilaterálních smluv se vztahují např. k některým okruhům případů, jejichž mezinárodní ochranu si vyžádala strukturální a společenská závažnost. Ve vnitrostátním právu by se hůře formulovala souvztažnost na věcný rozsah z hlediska závažnosti. Bylo by velmi složité určit okruh činů, u nichž by byla povinnost vyšetřování vést. Jedno z možných modelových řešení, které by se nabízelo, je upravit formulaci jako „povinnost vést nestranné, nezávislé, promptní, dostatečné a důkladné vyšetřování“ bez závislosti na věcném rozsahu. Otázkou je, zda by pak nebylo pouhou proklamací

---

⁴⁹³ K tomu blíže: MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces, Praha: Leges, 2019, s. 273

⁴⁹⁴ Srov. dostupné z: Service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1455

⁴⁹⁵ Srov. Article 551, code de procédure pénale

⁴⁹⁶ Tamtéž

⁴⁹⁷ Srov. dostupné z: Service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1455

⁴⁹⁸ Srov. 1.3.4.

bez praktického uplatnění. Vázanost na věcný rozsah tyto formulace ve vnitrostátním právu ztěžuje s ohledem na již dosaženou úroveň kriminalizace. Návrh novely formuluje posílení účinného vyšetřování vzhledem k dohledovým a dozorovým oprávněním, ale pouze k některým věcným zásahům. Gřivna poté označuje možnost intervence soudce, který kontroluje státního zástupce do přípravného jako problematické, a spatřuje v ní obdobu tzv. německého vynucení obžaloby.⁴⁹⁹

Souhrnem se mi jeví jako žádoucí možnost vzhledem k posílení autonomie poškozeného založit právo poškozeného podat subsidiární obžalobu v případě neaktivity státního zástupce nebo při zneužití opportunity. Přesto neřeší plně otázku závažnosti činů a její vázanosti na věcný rozsah, což by při rozšíření svého věcného rozsahu mohla zohlednit novela navrhované obdoby vynucení obžaloby. Každá z možností svědčí jinému okruhu poškozených. Je problematické zda by mohly být oba instituty funkční za současné účinnosti, neboť subsidiární obžalobou je poškozený v postavení obžaloby, zatímco v případě návrhu novely by stále rozhodovaly jiné subjekty.

---

⁴⁹⁹ K tomu blíže: GŘIVNA, Tomáš. Problematické aspekty základních zásad trestního řízení v návrhu rekodifikace trestního procesu, *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, Praha: Právnická fakulta univerzity Karlovy, 2023, s. 28 dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/11762/Iuridica_69_3_0021.pdf [cit. dne 17. 6. 2024]

Závěr

Je třeba konstatovat značný posun v pohledu na právo na účinné vyšetřování, jež se postupně vyvíjí mimo jiné i v judikatuře Ústavního soudu, stejně jako jeho nepřímé vyjádření v tr. řádu prostřednictvím práv poskytovaných poškozenému. Snaha o rozšíření práv poškozeného možnou rekonfigurací jeho postavení jako subjektu práva se dále odráží v současné legislativní praxi. Je možné, že určitá přímá návaznost na jeho věcný rozsah bude po rekonfiguraci zahrnuta v účinné úpravě v tr. řádu. Současná úprava v tr. řádu se vzhledem k přiznání práva širokému okruhu subjektů již nejeví jako dostatečná.

Ústavní soud od rozsudku velkého senátu ESLP ve věci Tănase lépe reflektuje judikaturu ESLP s ohledem na závažnost skutku u čl. 2 Úmluvy, než tomu bylo před tímto rozhodnutím, kdy vycházel zejména z typového dělení závažnosti. ESLP tímto rozsudkem stanovil jasnější zásady týkající se nedbalostních zásahů na život. Rovněž je lépe odlišena kategorie závažnosti zásahu do čl. 2 a 3 Úmluvy. Ústavní soud zřejmě neupustil úplně od vázanosti na kriminalizaci činů trestním řádem, ale přesto možná i vlivem kritiky nauky již tohoto kritéria striktně nepoužívá v novějších rozhodnutích. Judikatura naopak potvrdila právo na účinné vyšetřování v případech úmrtí při dopravní nehodě a rovněž zohlednila bezprostředně hrozící smrt u malého dítěte. Lze konstatovat, že Tănase naopak posloužil jako vodítko k tomu, jaké nedbalostní útoky mohou být stejně závažné nebo naopak závažnější než některé úmyslné činy. Úmysl zůstává jedním z obecných měřítek závažnosti, ale do budoucna lze predikovat, že Ústavní soud nebude toto právo a priori odjímat u nedbalostních zásahů.

Nelze přehlédnout, že značný okruh zásahů zůstává nadále determinován konkrétní závažností. Tato konkrétní závažnost velmi znesnadňuje provedení práva na účinné vyšetřování, jelikož je identifikována značným množstvím determinantů odvozených z mezinárodních instrumentů. Současně je velmi úzce navázaná na věcný rozsah práva. Východiskem pro důsledné provedení závažnosti v tr. řádu by byla analýza multilaterálních instrumentů, které jsou nadány širokou mezistátní shodou, a některé z nich jsou již v trestním řádu implementovány. Návrh rekonfigurace tr. řádu, který se snaží zohlednit věcný rozsah práva na účinné vyšetřování, toto hledisko nezohledňuje dostatečně. Prizmatem obecných hledisek závažnosti posiluje postavení poškozeného pouze s ohledem na okruh činů „*kterým byla nebo měla být způsobena smrt, a o trestném činu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení*“. Návrh rekonfigurace trestního řádu nezohledňuje velmi závažné zásahy do čl. 4 Úmluvy, kterým odpovídá např. § 168 TZ. Navíc při konkrétní závažnosti je tento zásah možný ve velmi početném okruhu dalších článků. Odborná nauka považuje za možné budoucí aplikační vodítko zohlednění konkrétní závažnosti § 39 odst. 2

TZ. S tímto názorem se však nemohu zcela ztotožnit, protože tento korektiv má stále demonstrativní povahu a slouží spíše jako vodítko subsidiarity trestní represe ve fázích před soudem. Nemám tak za to, že by jinak široký potenciál ustanovení §39 odst. 2 TZ při vyvozování trestní odpovědnosti na úrovni hmotněprávní měl sloužit jako jediný či zásadní korektiv na úrovni procesní. Budoucí zohlednění konkrétní závažnosti v platném právu by mělo být pečlivě váženo s ohledem na právní jistotu dalších osob jako je např. pachatel trestného činu.

Domnívám se, že lepší alternativy představují zásahy do zásad legality a zásady obžalovací, které pomohou odstranit pochybnosti o konkrétní závažnosti v méně závažných případech. Alternativa soukromých obžalob přesouvá řízení poškozeného přímo před soud, kde již soudce může uplatnit korektiv § 39 odst. 2 TZ.

Jednotlivé aspekty práva na účinné vyšetřování jsou zohledněny taktéž úpravou pouze nepřímo a je nutno je odvozovat komponenty jednotlivých aspektů v podobě dílčích práv poškozeného nebo jeho ochrany. ESLP při porušení jednotlivých aspektů velmi zohledňuje skutkový stav a možnost praktického naplnění s ohledem na konkrétní skutečnosti, jakož i míru, kterou měl daný aspekt vliv na konkrétní porušení. Rozhodovací praxe nezohledňuje pouze ta porušení, která nepředstavují jednotlivý exces, ale i ta která indikují neúčinnost systémového charakteru. Praxe ESLP při dovozování aspektů práva potvrzuje, že mezinárodní soudní praxe je schopná lépe reagovat než vnitrostátní normotvorba.

Komponenty, jako je například právo poškozeného podávat důkazy a žádost proti průtahům nebo nahlížet do spisu, jsou navázány na postavení poškozeného.

Za zásadní hledisko pro správné provedení do vnitrostátního práva považuji zohlednění subjektu, jemuž právo náleží. Lze shrnout, že právo na účinné vyšetřování se neobejde bez aktivního zohlednění subjektu práva na účinné vyšetřování. Pokud tento jednotlivec není jasně vymezen v raných fázích, trestní řád mu tím omezuje právo, které bylo přiznáno Ústavním soudem.

Poškozený, oběť a oznamovatel jsou podle současného přístupu soudů ESLP a ve shodě s Ústavním soudem subjekty práva na účinné vyšetřování, což není v účinné a platné úpravě tr. řádu řádně důsledně zohledněno.

Návrhem novely by se měl pojem poškozeného přiblížit oběti s tím, že by osobou poškozeného měla být také osoba, která je „domnělým subjektem zásahu“. Tento návrh by lépe zohlednil, že účinné vyšetřování není omezeno na jednotlivé fáze. Co se týče rozšíření práv oznamovatele, je třeba vyšší opatrnosti, protože provedení závazku soudu do vnitrostátního práva je v tomto ohledu složitější. Oznamovatel může být subjektem již ve velmi raných fázích řízení. Přikláním se k závěru, že návrh novely v tomto ohledu představuje žádoucí vyvážení zájmů

v tr. řízení. Prakticky se takto značně rozšíří okruh práv oběti, která je zároveň poškozeným v raných fázích řízení, neboť bude disponovat např. právem nahlížet do spisu nebo právem podávat stížnosti. Rovněž jsou návrhem práva poškozeného systematicky zohledněna přímo u úpravy postavení subjektu obdobně, jako je tomu nyní u obviněného. Lepší systematika může být žádoucí pro uplatnění jeho práv.

V části návrhu rekodifikace, který se týká intervence soudce do přípravného řízení, plně souzním s názorem Gřivny a Šimánové, že intervence soudce do přípravného řízení může být problematická s ohledem na zásah do zásady obžalovací. I když soudce nebude věc posuzovat meritorně, má přímý vliv na to, zda bude státní zástupce ve věci pokračovat. Návrh novely je příklonem k inkvizičně-akuzacímu modelu řízení. Tento model nemusí odporovat požadavkům Úmluvy. Nicméně by nakonec mohl znamenat obdobný zásah do konzistence, jako jiné alternativy. Na jednu stranu sice nezapojuje poškozeného jako stranu, ale přerozděluje tímto způsobem role jiným subjektům.

Přikláním se k názoru autorů Gřivny a Šimánové, že jako nejlepší alternativa de lege ferenda se jeví subsidiární žaloba. Její současná absence má za následek nedostatečné zohlednění subjektů práva na účinné vyšetřování v tr. řádu při současně široké možnosti působení policejního orgánu a státního zástupce. Subsidiární žaloba se jeví jako nejlepší alternativa pojistky oportunity, tedy v případech, kdy selhává ochrana státního monopolu. V platném právním řádu je tak implicitně zohledněna spíše pouze povinnost vyšetřování vést, a jako oprávnění tuto funkci naplňuje pouze nepřímo prostřednictvím dílčích práv poškozeného.

V případě, že státní zástupce nepodá obžalobu na žádost poškozeného, by měla mít možnost obžalobu přímo podat osoba poškozená. Inspirativní prvky by mohly být převzaty z francouzské úpravy, která disponuje soukromou obžalobou, avšak její pojistky proti zneužití a zatížení soudů jsou použitelné pro subsidiární obžalobu. Domnívám se, že zavedení této možnosti nevede k úplné eliminaci případů pochybení účinného vyšetřování, neboť ani tato alternativa nezohledňuje deficit unesení důkazního břemene osob, které ho nemohou unést, ani ve vztahu k vznesení hájitelných tvrzení a založení povinnosti státu vést účinné vyšetřování. Nicméně by určitě přispěla k zohlednění zásahů s nižší závažností.

Funkční žaloba může fungovat pouze za předpokladu existence dalších mechanismů ochrany, mezi něž jsem v práci okrajově zařadila například institut ombudsmana a oprávnění vnitřního a vnějšího dozoru. Bez těchto dalších mechanismů není žaloba způsobilá účinně ochránit subjekty práv. Souzním s názorem Muláka, že není vhodné přistupovat k radikální privatizaci řízení. K účinné ochraně je lepší kombinovat hlediska ochrany ze strany státu a zároveň z iniciativy jednotlivce.

Seznam zkratk

ECRI The European Commission against Racism and Intolerance

ESLP Evropský soud pro lidská práva Fr. tr. řád Code de procédure pénale

LPEU Listina základních práv EU

LZPS Listina základních práv a svobod

Úmluva Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod

ÚS Ústavní soud

Ústava zákon č. 2/1993 Sb.

Tr. řád zákon č. 141/1961 Sb. „zákon o trestním řízení soudním“

TZ zákon č. 40/2009 Sb. „trestní zákoník“

OČTŘ orgány činné v trestním řízení

OSCE Organization for security and Co-operation in Europe

Zákon o obětech tr. činů Zákon č. 45/2013 Sb., „o obětech trestných činů“

Zákon o SZ Zákon č. 283/1993 Sb., „zákon o státním zastupitelství“

Zákon o znalcích Zákon č. 254/2019 Sb., „zákon o znalcích, o znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech“

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

Zahraniční:

MOWBRAY, A. Duties of Investigation Under the European Convention on Human Rights. *International and comparative Law Quarterly*. Cambridge university press: 2008

WATTS, Juliet Chevalier, Effective Investigations under Article 2 of the European Convention on Human Rights: Securing the Right to Life or an Onerous Burden on a State?, *European Journal of International Law*, Oxford academic press: 2010

BEITZ Charles., Charles., GOODIN, Robert. Introduction: Basic rights and Beyond. In: *Global basic rights*. Oxford University press. 2011

Česká:

BLAŽKOVÁ, Kristýna. Právo na efektivní vyšetřování. Dochází na třetím ústavním soudu k výrazné změně v koncepci ochrany základních práv?. *Jurisprudence*. [online]. č. 5. 2016

BOGUSZAK, Jiří. Vyústění antinomie jusnaturalismu a juspozitivismu. *Právník*. 1995, roč. 134, č.6

CIK, Stanislav. Právo poškozeného na účinné vyšetřování ve světle nejnovější judikatury ústavního soudu. *Bulletin Advokacie* [online]. 2021

FENYK, Jaroslav., CÍSAŘOVÁ, Dagmar. GŘIVNA, Tomáš. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019

GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum 2005

GŘIVNA, Tomáš. a ŠIMÁNOVÁ, Hana. Právo poškozeného na účinné vyšetřování, In: *Přípravné řízení dnes a zítra*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019

GŘIVNA, Tomáš. Problematické aspekty základních zásad trestního řízení v návrhu rekodifikace trestního procesu, Acta Universitatis Carolinae Iuridica, Praha: Právnická fakulta univerzity karlovy, 2023

JELÍNEK, Jiří. Subjektivní stránka trestného činu. In: Trestní právo hmotné, 7. vydání, Praha: Leges, 2019

KLOUČKOVÁ, Karolína. Právo na účinné vyšetřování v judikatuře ÚS a ESLP, Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy Univerzity. 2024

KONŮPKA, Petr. a kolektiv. Evropská Úmluva o lidských právech – praktický průvodce, Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2022

HAVRÁNEK, Jaromír. a STEJSKAL, Jan. K některým znakům lidských práv. Časopis pro právní vědu a praxi [online]. 2008

JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021

MALANÍK, Michal. Koncepce evolutivního výkladu – metodologické ukotvení interpretační techniky. Časopis pro právní vědu a praxi [online]. 2016

MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018.

MULÁK, Jiří. Possibilities of introduction of subsidiary prosecution in czech criminal proceedings. The Lawyer Quarterly [online]. 2018

ONDŘEJEK, Pavel. Proměny veřejného práva a jejich vliv na koncepci lidských práv. Jurisprudence [online]. 2015

PROVAZNÍK, Jan. Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu?. Právník [online]. 2015

REPÍK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002

RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František a ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezni řízení v České republice. Beckova edice právní instituty*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9.

ŠAMAL, Pavel. *Průtahy a obstrukce v trestním řízení a jejich příčiny*. [online] *Trestněprávní revue*. č.2/2020

ŠČERBA, Filip. *Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu*, *Trestněprávní revue* [online].2016

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a KRATOCHVÍL, Jan. *Státní zastupitelství, institut dohledu a právo na účinné vyšetřování*. Státní zastupitelství, Praha: Orac, 2015

VÁLKOVÁ, Helena., ŠAMAL. Pavel, SOTOLÁŘ, Alexandr. *Koncept restorativní justice*. In: *Restorativní justice sborník příspěvků a dokumentů*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci 2003

Online články:

BRADÁČOVÁ, Lenka. *Dozor a dohled ve státním zastupitelství není totéž*. Dostupné z: [https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dozor-a-dohled-ve-statnim-zastupitelstvi-
neni-totez](https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dozor-a-dohled-ve-statnim-zastupitelstvi-neni-totez)

ŠIMÁNOVÁ, Hana. *Victim impact statement – právo oběti být slyšena*. Právní prostor. Dostupné z: [https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/victim-impact-statement-pravo-obeti-byt-
slysen](https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/victim-impact-statement-pravo-obeti-byt-slysen)

MALLINDER, Louise. *Transitional Justice Institute – Ulster University, Transitional Justice Institute Research Paper*. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2477328

Komentáře:

KMEC, Jiří. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. Praha: C. H. Beck, 2012

NECHVÁTALOVÁ Lucie., BARTOŇ Michal., Listina základních práv a svobod. Komentář. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2021

ŠÁMAL, Pavel. *a kol.*: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013

Právní slovník. Praha: C. H. Beck, 2009

GŘIVNA, Tomáš. ŠÁMAL. Pavel, VÁLKOVÁ. Helena a kol.: Zákon o obětech trestných činů. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.

ŠÁMAL, Pavel. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023

2. Seznam použitých internetových zdrojů

https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_2_eng

https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_13_eng

<http://eslp.justice.cz/>

[https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22])

<https://commissaire-justice.fr/profession-commissaire-de-justice/creation-de-la-profession-commissaire-de-justice/>

<https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1455>

<https://www.epravo.cz/top/aktualne/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-1122022-115430.html>

https://www.epravo.cz/top/aktualne/rekodifikace_TR/

https://www.ochrance.cz/uploads-report/projekt_ESF/00_2019_VA/SEMINARE/06_13_Kam_kracis_equality_body_/Apunt es_VAS_20190613.pdf

<https://rm.coe.int/ecri-6th-report-on-hungary-translation-in-hungarian-/1680aa687b>

3. Seznam judikatury

Rozhodnutí evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci X. proti Bulharsku ze dne 2. 2. 2021, stížnost č. 22457/16

rozhodnutí ESLP ve věci Buturugă proti Rumunsku ze dne 11. 2. 2020, stížnost č. 56867/15

rozhodnutí senátu první sekce ESLP ve věci J. I. proti Chorvatsko proti ze dne 8.9.2022, stížnost č. 35898/16

Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Mocanu proti Rumunsku ze dne 17. 9. 2014, stížnost č. 10865/09, 45886/07 et 32431/08

Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Hanan proti Německu ze 16. 2. 202, stížnost č. 4871/16

Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Jaloud proti Nizozemsku ze dne 20.11.2014, stížnost č. 47708/08

Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Al – Skeini ze dne 7.7.2011, stížnost č. 55721/07

rozhodnutí ESLP ve věci Olewnik-Cieplińska and Olewnik proti Polsku ze dne 5. 9. 2019, stížnost č. 20147/15

rozhodnutí ESLP ve věci Bati a další proti Turecku ze dne 13. 7. 2004, stížnost č. 33097/96 a 57834/00

rozhodnutí páté sekce ESLP Eremiášová a Pechová proti ČR ze dne 16. 2. 2012, bod 80. stížnost č. 23944/04

rozhodnutí senátu třetí sekce ESLP ve věci Mazepa proti Rusku ze dne 17. října 2018, stížnost č. 15086/07

rozhodnutí ESLP ve věci Sabalic proti Chorvatsku ze dne 14. 4. 2021, stížnost č. 5031/13

rozhodnutí senátu první sekce ESLP ve věci Safi a další proti Řecku ze dne 7. 7. 2022, stížnost č. 5418/15

rozhodnutí senátu první sekce ESLP ve věci Tagayeva proti Rusku ze dne 13.4. 2017, stížnost č. 26562/07

rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Jaloud proti Nizozemsku ze dne 20.11.2014, stížnost č. 47708/08

rozhodnutí senátu čtvrté sekce ESLP ve věci McCaughey a ostatní proti Spojenému království ze dne 16. 7. 2013, stížnost č. 43098/09

rozhodnutí ESLP ve věci SM proti Chorvatsku ze dne 19. 7. 2018, stížnost č. 60561/14

rozhodnutí senátu třetí sekce ESLP ve věci Mortier proti Belgii ze dne 4.10.2022, stížnost č. 78017/17

Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci proti Tănase proti Rumunsku ze dne 25.6.2019, stížnost č. 41720/13

rozhodnutí čtvrté sekce Harrison a další proti Spojenému království ze dne 25. 3. 2014, stížnost č. 43301/13

rozhodnutí senátu druhé sekce ESLP ve věci Balazs proti Maďarsku ze dne 20. 8. 2015, stížnost č. 15529/12

rozhodnutí ESLP ve věci E.L. proti Litvě ze dne 9. 4. 2024, stížnost č. 12471/20

rozhodnutí senátu třetí sekce ESLP ve věci Tunikova a další proti Rusku ze dne 14. 12. 2021, stížnosti č. 55974/16, 53118/17, 27484/18

rozhodnutí ESLP ve věci M. M. proti Chorvatsku ze dne 3. 12. 2015, stížnost č. 10161/13

Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci El - Masri proti bývalé republice Jugoslávii ze dne 13. 12. 2012, stížnost č. 9630/09

rozhodnutí senátu první sekce ESLP ve věci Safi a další proti Řecku ze dne 7. 7. 2022, stížnost č. 5418/15

rozhodnutí senátu třetí sekce ESLP ve věci Opuz proti Turecku ze dne 9. 6. 2009, stížnost č. 33401/02

rozhodnutí senátu druhé sekce ESLP ve věci Tërshana proti Albánii ze dne 4. 11. 2020, stížnost č. 48756/14

Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci L.C.B. proti Spojenému království ze dne, stížnost č. 48756/14

Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Mccann proti Spojenému království ze dne 13. 5. 2008, stížnost č. 19009/04

Rozsudek Velkého senátu ESLP Gäfgen proti Německu ze dne 1. 6. 2010, stížnost č. 22978/05

Rozhodnutí ústavního soudu

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 527/23 ze dne 12. 6. 2024

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1559/20 ze dne 10. 11. 2020

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3436/14, ze dne 19. 1. 2016

Nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 17/10 ze dne 28. 6. 2011

usnesení Ústavního soudu, I. ÚS 3917/11 ze dne 6. 3. 2014

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1993/21 ze dne 26. 4. 2022

usnesení Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 2886/13 ze dne 29. 10. 2013

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1455/12 ze dne 17. 5. 2012

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3006/21 ze dne 22. března 2022

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1565/14, dne 2. 3. 2015

usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2922/22 ze dne 18. 5. 2022

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1477/20 ze dne 8. 9. 2020

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1042/15 ze dne 24. 5. 2016

Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 1376/18, ze dne 10. 12. 2019

usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2657/21 ze dne 20. 6. 2022

usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3888/13 ze dne 26. 2. 2014

usnesení Ústavního soudu sp. zn. ÚS 3860/18 ze dne 18. 12. 2018

usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3246/21 ze dne 12. 4. 2022

Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 1398/17 ze dne 17. 10. 2017

Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 2077/17 ze dne 26. 3. 2019

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1496/18 ze dne 2. 7. 2019

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1559/20 ze dne 10. 11. 2020

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3626/13 ze dne 16. 12. 2015

usnesení Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 2166/14 ze dne 28. 8. 2014

Právo na účinné vyšetřování v judikatuře ESLP a ÚS

Abstrakt

Právo na účinné vyšetřování jakožto lidské právo bylo vyvozeno rozhodovací praxí Evropského soudu pro lidská práva z hmotněprávních práv obsažených v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Povinnost vést vyšetřování není závislá na formálních fázích řízení a náleží subjektu práva při vznesení hájitelných tvrzení. Obsahem práva je povinnost orgánu činných v trestním řízení a tomu odpovídající oprávnění věc vyšetřit řádně, tedy nestranně a nezávisle, dostatečně a důkladně, též rychle za současné kontroly veřejnosti.

Právo není výslovně zakotveno v českém trestním řízení a jeho uplatnění je možné pouze nepřímě, což činí v praxi značné aplikační problémy. S ohledem na tuto skutečnost se jedná o problematiku aktuální a významnou. Právo na účinné vyšetřování bylo formulováno praxí soudů, která lépe reflektuje nedostatky absence přímé úpravy v trestním řádu. Judikatura především určuje věcný rozsah práva na účinné vyšetřování a klíčovým je způsob, jakým Ústavní soud implementuje tento závazek do vnitrostátního práva. Ústavní soud zohledňuje rozhodovací praxi ESLP v kontextu převažující kontinentální povahy českého práva, avšak současně zohledňuje jednotlivce jako subjekt práva. Na druhé straně trestní řád nedostatečně zohledňuje právo na účinné vyšetřování z důvodu absence rekonstrukce trestního řádu, která by umožnila zohlednit vývojové trendy v oblasti práva na účinné vyšetřování a právo zůstává v gesci soudní soustavy.

V práci budu analyzovat judikaturu ESLP, která je východiskem práva a jeho dynamickým tvůrcem, a tím se pokusím zjistit, zda je nepřímá ochrana subjektu práva s ohledem na jeho charakteristiky dostatečná. Dále se v této souvislosti zaměřím na judikaturu Ústavního soudu, která interpretuje závěry ESLP v českém právním řádu. Práce bude rovněž komparovat závěry soudů se současnou naukou a platnou úpravou tr. řádu, přičemž cílem je zohlednit plánovanou rekonstrukci trestního řádu a přispět vlastními úvahami k bodům, které by rekonstrukce měla adresovat. Není v možnostech práce zabývat se právem zcela komplexně, neboť to neumožňuje vazba práva na věcný rozsah jednotlivých práv Úmluvy.

Klíčová slova:

Právo na účinné vyšetřování

Přístup ESLP a ÚS k právu na účinné vyšetřování

Projevy práva na účinné vyšetřování v tr. řádu

The Right to Effective Investigation in the Case Law of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court

Abstract

The right to an effective investigation, as a human right, has been derived from the jurisprudence of the European Court of Human Rights (ECtHR) from the substantive rights contained in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The obligation to conduct an investigation is not dependent on formal procedural stages and belongs to the subject of the right when defensible claims are made. The essence of this right includes the duty of law enforcement authorities to investigate the matter properly, meaning impartially and independently, sufficiently and thoroughly, and also promptly while ensuring public oversight.

This right is not explicitly enshrined in Czech criminal procedure and can only be applied indirectly, which poses significant practical application problems. Given this fact, it is a topical and significant issue. The right to an effective investigation has been formulated through judicial practice, which better reflects the shortcomings of the absence of direct regulation in the Criminal Procedure Code. Case law primarily determines the substantive scope of the right to an effective investigation, and the key issue is how the Constitutional Court implements this obligation into national law. The Constitutional Court considers the ECtHR's jurisprudence in the context of the predominantly continental nature of Czech law while also recognizing the individual as a rights-bearing subject. On the other hand, the Criminal Procedure Code insufficiently considers the right to an effective investigation due to the lack of re-codification, which would allow for the incorporation of developmental trends in the field of the right to an effective investigation, leaving the right within the judiciary's purview.

In this work, I will analyze the ECtHR's case law, which serves as the basis and dynamic framework of the right, to ascertain whether the indirect protection of the subject's right – considering its characteristics – is sufficient. In this context, I will also focus on the Constitutional Court's case law, which interprets the ECtHR's conclusions within the Czech legal system. The work will also compare the courts' conclusions with current doctrine and the valid regulation of the Criminal Procedure Code, with the aim of considering the planned re-codification of the Criminal Procedure Code and contributing my own thoughts on the points that the re-codification should address. It is beyond the scope of this work to address the right comprehensively, as the link between the right and the substantive scope of individual rights in the Convention does not allow for it.

Key words:

Right to an Effective Investigation

Approach of the ECHR and the Constitutional Court to the Right to an Effective Investigation

Manifestations of the Right to an Effective Investigation in the Criminal Procedure Code